

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ BİLİM DALI

EVLİ VE BEKÂR SEÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞINA
ETKİ EDEN FAKTÖRLERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ:
KEÇİÖREN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Pınar ÇOBAN

Danışman

Doç. Dr. Senem KURT TOPUZ

BOLU 2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Pınar ÇOBAN'a ait " EVLİ VE BEKAR SEÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞINA ETKİ EDEN FAKTÖRLERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ: KEÇİÖREN ÖRNEĞİ " adlı çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle /oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

02.12.2019

Unvan, Adı, Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Senem KURT TOPUZ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ARI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Cihan ERTAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

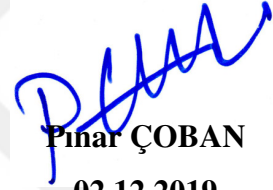

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Evli ve Bekâr Seçmenlerin Oy Verme Davranışına Etki Eden Faktörlere İlişkin Değerlendirmeleri: Keçiören Örneği**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Pinar ÇOBAN
02.12.2019

ÖN SÖZ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma, evli ve bekâr olma durumlarının seçmen davranışına etkisini Keçiören ilçesinde yapılan saha çalışmasıyla incelemiştir. Çalışmada katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde çalışma sorularını incelemek adına tarafımdan hazırlanmış sorular katılımcılara sorulmuştur. Alınan cevaplar ışığında evliliğin ve bekâr olmanın seçmen davranışına etkileri tespit edilmiştir.

Demokratik yönetim biçimlerinin olmazsa olmazlarından olan seçimlerin en önemli aktörleri arasında yer alan seçmenlerin oy tercihlerini hangi faktörler altında yaptıkları oldukça önemlidir. Belirli bir süre için seçmen tarafından siyasal yönetim mekanizmaları seçimlerde kullandıkları oylarla oluşturulmaktadır. Seçmenlerin siyasal yönetim mekanizmalarını oluştururken aldıkları kararların hangi etkenler tarafından belirlendiği büyük bir soru işaretidir. Seçmenin oy tercihinde bulunurken dikkate aldığı faktörün ya da faktörlerin ne olduğu hem demokratik yönetimler hem de halk üzerinde merak uyandırmaktadır.

Hazırlanan bu çalışma seçmen davranışını evli ve bekâr olma durumu özelinde inceleyerek evliliğin ve bekârlığın seçmen davranışlarına etkisini açıklamaya yöneliktir. Seçmen davranışlarının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlayan çalışma hem siyasal aktörlerin hem de seçmenlerin farkındalıklarının anlaşılmasına olanak sağlamaktadır.

Çalışmanın başından itibaren rehberliği, anlayışı ve katkılarıyla yardımlarını esirgemeyen, çalışma sürecince beni cesaretlendiren ve ilgisini eksik etmeyen danışman hocam Doç. Dr. Senem KURT TOPUZ'a teşekkürlerimi sunarım. Saha çalışması için önerilerini ve desteklerini eksik etmeyen değerli hocam Doç. Dr. Yusuf Volkan TOPUZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın her aşamasında desteklerini ve yardımlarını eksik etmeyen tüm arkadaşlarıma ve aileme teşekkür ederim.

Pınar ÇOBAN

02.12.2019

ÖZET

EVLİ VE BEKÂR SEÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞINA ETKİ EDEN FAKTÖRLERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ: KEÇİÖREN ÖRNEĞİ

Pınar ÇOBAN

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Senem KURT TOPUZ

Aralık 2019, 123+xiv Sayfa

Günümüzde yaygın olarak her alanda kullanılan demokrasi kavramı siyasi yönetim alanında siyasal sistemler tarafından anahtar kavram olarak kullanılmaktadır. Demokratik yönetim mekanizmalarını etkilemek ve oluşturmakta olan siyasal katılım türleri önemli demokratik göstergeler olarak ele alınmaktadır. Siyasal katılım türlerinde en yaygın ve etkili olarak kullanılan şekil oy verme olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetim mekanizmalarını belirlemek adına belli aralıklarla yapılan seçimlerde seçmen statüsünde olan vatandaşlar istedikleri siyasi partiye oy vermektedirler. Seçmenlerin oy tercihlerini belirlerken nelere dikkat ettikleri ise siyaset bilimi alanında merak konusudur. Bu noktada söz konusu merak alanı seçmen davranışı adı altında çok boyutlu bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Seçmenlerin oy tercihlerini hangi faktörler altında belirledikleri çeşitlilik göstermektedir. Seçmenin oy tercihine etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Seçmenin karar alma ve uygulamada gizlilik etkeninin bulunması seçmen davranışlarının keskin bir şekilde açıklanmasını imkânsız kılmaktadır. Bu çalışmada, evli ve bekâr olma faktörünün seçmen tercihlerine etkisi ortaya konulmaktadır.

Bireylerin hayatına önemli sorumluluklar ve yükümlülükler katan evlilik faktörü seçmenlerin parti tercihlerine yansımaktadır. Seçmenler karar süreçlerinde evlilik

durumlarının getirdiği sorumluluklar dâhilinde siyasi partilerin farklı politikalarını dikkate almaktadırlar. Literatürde evlilik durumunun seçmen davranışına etkisini açıklamaya çalışan çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma saha çalışmasıyla birlikte somut verilerle evliliğın seçmen davranışına etkisini ortaya koymaktadır.

Evli ve bekâr olma durumunun seçmen davranışına etkisini ortaya çıkarmaya çalışan bu çalışmada seçmen davranışını açıklamaya dair literatürde en sık kullanılan teorik yaklaşımlar (Rasyonel Yaklaşım, Sosyo-Psikolojik Yaklaşım ve Sosyolojik Yaklaşım) ele alınmıştır. Bununla birlikte yapılan saha çalışmasındaki veriler ışığında seçmen davranışını etkileyen evli ve bekâr olma faktörü teorik yaklaşımlardan rasyonel yaklaşım, sosyo-psikolojik yaklaşım ve sosyolojik yaklaşım ile ilişkilendirilmektedir. Seçmen davranışı çalışmalarına yeni bakış açıları getirmek için yürütölen saha çalışmasından elde edilen verilerle seçmenin evli olma ve bekâr olma durumunun oy tercihini birden çok faktör ile etkileşim içinde olarak etkilediğı tespit edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Demokrasi, Siyasal Katılım, Seçimler, Seçmen Davranışı, Evlilik

ABSTRACT**MARRIED AND SINGLE VOTERS' EVALUATION OF FACTORS
AFFECTING VOTING BEHAVIOUR: CASE OF KEÇİÖREN****Pınar ÇOBAN****Master Thesis****Department of Public Administration****Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Senem KURT TOPUZ****December 2019, 123+xiv Pages**

The democracy concept which the present political systems mostly uses in every field is used as the key concept on political administration. The types of political participation which influence and formulate democratic governance mechanisms are addressed as important democratic indicators. The most commonly and the most effectively used form of the political participation that we faced is voting. In the elections which done periodically in order to determine the management mechanisms, the citizens whose have the status of elector are voting the political party which they desired. The elector behavior as a subject that we faced is multidimensional. Voting preferences of voters varies as under which factors are determined. There are multiple factors that effects voting preferences of voters. The presence of confidentiality in decision making and implementation makes it impossible for the voter's behavior to be explained in a certain way. In this study, puts forth the effects of being married and single on the voter choices.

The marriage factor that adds important responsibilities and obligations to the lives of individuals is reflected on voters party preferences. The voters take into account the different policies of political parties within the responsibilities that comes with marital status in decision-making. There are too many studies in literature which trying

to explain the effect of marital status on voter behavior. This study together with the fieldwork demonstrates the effect of marriage on voter behavior with tangible data.

In this study, which attempts to reveal the effects of being married or single on the behaviour of voters, the theoretical approaches that are most often used (the rational approach, the socio-psychological approach and the sociological approach) when explaining voter behaviour were addressed. In the lights of fieldwork conducted along with this, the single or married factor, which affects voter behaviour, is associated with the rational approach, the socio-psychological approach, and the sociological approach from amongst the theoretical approaches. With the data obtained in the fieldwork conducted in order to bring new perspectives to work on voter behaviour, it has been determined that the voters marital status(single or married) affects their voting decisions in a way that is correlated to more than one factor.

Key words: Democracy, Political participation, Elections, Voter Behavior, Marriage

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLOLAR LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	6
1. DEMOKRASİ, SİYASAL KATILIM VE SEÇİMLER	6
1.1. Demokrasi	6
1.2. Siyasal Katılım	9
1.2.1. Siyasal Katılım Tanımı	10
1.2.2. Bir Siyasal Katılım Türü Olarak Oy Kullanma	13
1.2.3. Siyasal Katılımı Etkiyen Faktörler	14
1.3. Seçimler ve Seçim Sistemleri.....	19
1.3.1. Seçimler	19
1.3.2. Seçim Sistemleri	23
1.3.3. Türkiye’de Kullanılan Seçim Sistemi.....	28
II. BÖLÜM	31
2. SEÇMEN DAVRANIŞI	31
2.1. Kavram Üzerine	31
2.2. Seçmen Davranışı Üzerine Teorik Yaklaşımlar.....	33

2.2.1. Ekonomik Yaklaşım (Rasyonel Tercih Modeli)	33
2.2.2. Sosyolojik Yaklaşım (Columbia Seçim Ekolü)	36
2.2.3. Sosyo-Psikolojik Yaklaşım (Michigan Seçim Ekolü)	39
2.3. Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler	41
2.3.1. Cinsiyet	42
2.3.2. Yaş	44
2.3.3. Medeni Durum	46
2.3.4. Eğitim.....	47
2.3.5. Meslek Faktörü	48
2.3.6. Gelir	49
2.3.7. Yerleşim Yeri Faktörü	51
2.3.8. Din Faktörü	52
2.3.9. Aile Faktörü	53
2.3.10. Parti Bağlılığı	55
2.3.11. Lider ve Aday İmajı Faktörü	56
2.3.12. Ekonomik Faktörler	58
2.3.13. Kitle İletişim Araçları ve Propaganda Faaliyetleri	59
2.3.14. Grup Faktörü.....	61
III.BÖLÜM.....	63
3. EVLİ VE BEKÂR SEÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞINA ETKİ	
EDEN FAKTÖRLERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ:	
KEÇİÖREN ÖRNEĞİ	63
3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi	63
3.2. Yöntem.....	65
3.3. Araştırma Soruları	66
3.4. Evren ve Örneklem	67
3.5. Derinlemesine Görüşme Katılımcılarının Demografik Özellikleri.....	68
3.6. Görüşme Bulguları	69
3.7. Bulguların Değerlendirilmesi.....	97

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ 105

KAYNAKLAR 111

EKLER

EK 1. Etik Kurul Onayı 123

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: 2018 Keçiören Nüfus ve Seçmen Bilgileri (YSK Verileri)	67
Tablo 3.2: Keçiören Seçim Sonuçları (YSK Sonuçları)	67
Tablo 3.3: Derinlemesine Görüşme Katılımcılarının Demografik Özellikleri	68

KISALTMALAR LİSTESİ

- Çev** : Çeviren
E : Erkek
K : Kadın
YSK : Yüksek Seçim Kurulu

GİRİŞ

Günümüz devletleri içinde anahtar kavram olarak demokratik yönetimler gün geçtikçe popülerliğini arttırmaktadır. Demokratik yönetimlerde yönetim mekanizmalarının oluşumunda temel ayaklardan biri olan seçimlerde seçmen statüsündeki bireylerin hangi faktörlerin etkisi altında oy tercihlerini belirledikleri önemli bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma seçmenlerin evli olma ve bekâr olma durumlarının oy tercihlerine etkisini sınamaya yöneliktir. Bireylerin evlilik durumlarının onlara yüklediği sorumluluk ve yükümlülükler nedeniyle oy tercihlerinin bekâr seçmenlere göre farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada evli ve bekâr seçmenlerin oy tercihleri üzerine değerlendirmeleriyle karşılaştırma yapılarak evlilik ve bekâr olma durumlarının seçmen davranışına etkisi ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle demokrasi kavramı ele alınmaktadır. Demokrasi kavramının anlaşılması demokratik yönetimlerde seçimlerin ne kadar önemli olduğunun anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple birinci bölümde genel bir çerçeve içinde demokrasi kavramı verilmektedir. Demokrasi kavramının sosyal bilimlerde alanında kullanılan birçok kavram gibi net bir tanımlaması bulunmamaktadır. Demokrasi kavramı farklı tanımlama çabalarıyla karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle demokrasi başlığı altında demokrasi kavramını açıklamaya çalışan farklı bakış açıları sunulmaktadır. Söz konusu başlık altında demokrasiye dair birçok düşünürün ifadelerine yer verilmektedir. Demokrasi kavramının farklı bakış açılarıyla verilen açıklamaları seçmen davranışlarının demokrasi içindeki değerini anlayabilmek adına önemli görülmektedir. Burada halk iradesinin seçimler aracılığıyla yönetim mekanizmalarını oluşturması temsili demokrasiyi işaret etmektedir. Belirli bir süre için olsa bile halk iradesinin seçmenin oy tercihleriyle kendini göstermesi seçmen davranışının demokraside önemine işaret etmektedir. Bununla birlikte birinci bölümde

siyasal katılım ile birlikte seçimler ana hatlarıyla verilmektedir. Seçimlerde oy kullanma siyasal katılım türlerinden biri olduğu için genel hatlarıyla siyasal katılım ele alınmaktadır. Siyasal katılım başlığı altında siyasal katılım tanımlamaları, türleri ve siyasal katılımı etkileyen faktörler ele alınmaktadır. Ayrıca özel olarak oy kullanma siyasal katılımın bir türü olarak sunulmaktadır. Siyasal katılım türleri içinde avantajları ve dezavantajlarıyla birlikte oy kullanma eyleminin siyasal katılım içindeki önemi üzerinde durulmaktadır. Son olarak birinci bölümün sonunda seçimler ve seçim sistemleri genel bir çerçevede kapsamında farklı düşünürlerin görüşleriyle birlikte ele alınmaktadır. Seçimler başlığı altında demokratik seçimlerin hangi şartlar altında gerçekleşebileceğine ilişkin görüşler yer almaktadır. Bununla birlikte seçmenler tarafından kullanılan oyların temsil mekanizmalarına dönüşmesinde uygulanan teknik usuller olarak beliren seçim sistemleri ele alınmaktadır. Seçim sistemlerinden çoğunluk ve nispi temsil sistemi özellikleriyle birlikte verilmektedir. Türkiye’de kullanılan seçim sistemi yasalarda belirtildiği şekliyle bu bölümde verilmektedir. Verilen oyların mecliste nasıl sandalyelere dönüştürüldüğü adalet gözetilip gözetilmediği seçmen davranışında etkili olabilmektedir. Seçimler ve seçim sistemlerinin nasıl şekillendiği seçmenin değerini ortaya koymada önemli görülmektedir. Bu nedenle seçmen davranışını ele almadan önce seçimler ve seçim sistemleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde seçmen davranışı ve seçmenlerin oy tercihlerini nasıl belirlediklerine dair teorik yaklaşımlar ele alınmaktadır. Seçmen davranışı kavramı seçmen statüsündeki bireylerin oy verme davranışları olarak ele alınmaktadır. Seçmen davranışı başlığı altında seçmenlerin oy tercihlerini nasıl belirlediklerine dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu konuda literatürde çeşitli teorik yaklaşımlar bulunmaktadır. Teorik yaklaşımlar bu alandaki çalışmalara önemli kaynaklar sunmaktadır. Bu sebeple söz konusu yaklaşımlar alandaki çalışmalar için önemlidir. Teorik yaklaşımlar genel olarak rasyonel yaklaşım, sosyolojik yaklaşım ve sosyo-psikolojik yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Teorik yaklaşımlardan rasyonel yaklaşım seçmen davranışlarında etkili olan faktörün ekonomik değişkenler olduğunu savunmaktadır. Buna göre seçmen oy tercihlerini belirlerken ekonomik faktörleri göz önünde bulundurarak rasyonel bir birey olarak hareket etmektedir. İfade ettiği üzere rasyonel yaklaşımda faydacılık dikkat çekmektedir. Sosyolojik yaklaşım ise seçmen davranışındaki belirleyici faktör olarak

sosyal bölünmeleri işaret etmektedir. Bu yaklaşıma göre sosyal bir varlık olmasından dolayı bireyler oy tercihlerinde içinde yer aldıkları grupların oy tercihleri doğrultusunda hareket etmektedirler. Teorik yaklaşımlardan sosyo-psikolojik yaklaşım ise seçmen davranışında belirleyici faktörün psikolojik dürtüler olduğunu iddia etmektedir. Bu yaklaşıma göre seçmenler çeşitli psikolojik dürtüler altında oy tercihlerini belirlemektedirler. Seçmenler çeşitli psikolojik nedenlerden dolayı bir partiye özdeşleşerek o partiye bağlanırlar ve oylarını o partiye verirler. Partizanlık kavramı adı altında bu sevgi bağı belirtilmektedir. Ancak sadece sevgi bağı değil korku, şiddet gibi psikolojik dürtülerden dolayı da bir partiye partizanlık duyulabileceği söz konusu yaklaşımın görüşlerindedir. Bu çalışmada özellikle bir teorik yaklaşım tercih edilmemektedir. Söz konusu yaklaşımlardan her biri seçmen davranışında açıklayıcı söylemler içerse de tek başına belirleyici olmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada verilen teorik yaklaşımların görüşleri elde edilen verilerin yorumlanmasında kullanılmaktadır. Teorik yaklaşımlarla birlikte bu başlıklar altında yer alan veya yer almayan birçok faktörün seçmenlerin oy tercihlerinde etkili olabileceği görülmüştür. Bu yüzden bu bölümde teorik yaklaşımlardan ayrı olarak seçmen davranışını etkileyen her faktör ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Bunlar cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, meslek faktörü, gelir, yerleşim yeri faktörü, din faktörü, aile faktörü, parti bağlılığı, lider ve aday imajı faktörü, ekonomik faktörler, kitle iletişim araçları ve propaganda faaliyetleri, grup faktörü şeklindedir. Söz konusu başlıklar içinde daha önce yapılmış çalışmalardan örnekler bulunmaktadır. Örnek çalışmalar söz konusu faktörlerin seçmen davranışlarındaki etkilerini ortaya koymakta ve seçmen davranışlarını yorumlamaya olanak sağlamaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde evli ve bekâr olma durumlarının seçmen davranışına etkisini ölçmek adına yapılan saha çalışmasına yer verilmiştir. Öncelikle çalışmanın amacı ve önemine değinilmektedir. Siyasi mekanizmaların oluşumunda önemli bir rol oynayan seçmenin oyunu verirken hangi faktörleri gözettiği merak konusudur. Saha çalışmasında evli ve bekâr seçmenlerin oy tercihlerini belirlerken neleri dikkate aldıkları katılımcılardan alınan yanıtlarla değerlendirilmektedir. Yapılan saha çalışmasında katılımcıların nasıl belirlendiği, verilerin nasıl toplandığı, katılımcılarla nasıl görüşüldüğü, katılımcılardan toplanan verilerin nasıl analiz edildiği

ve katılımcıların demografik özelliklerine dair bilgiler bu bölümde yer almaktadır. Saha çalışmasında katılımcıların görüşlerini ve duygularını açıkça ifade edebilmeleri için derinlemesine görüşme yöntemiyle veriler toplanmaktadır. Katılımcıların düşüncelerini kendilerince açıkça ifade edebilmeleri için katılımcılara çalışma problemlerine cevaplar bulabilmek adına hazırlanan açık uçlu sorular sorulmaktadır. Çalışmada önemli bir yer kaplayan katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmaktadır. Bu bölümde derinlemesine görüşme yoluyla Ankara'nın Keçiören ilçesinde katılımcılarla görüşülmüştür. Buna göre önce aranan özelliklere sahip birkaç katılımcı bulunmuş ve daha sonra benzer özellikleri taşıyan kişilere yönlendirmeleri istenmiştir. Daha sonra katılımcılarla derinlemesine görüşme yoluyla mülakatlar yapılmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analizle birlikte katılımcılardan elde edilen veriler görüşme bulguları başlığı altında katılımcılardan alıntılar yapılarak verilmektedir. Görüşme bulguları başlığı altında katılımcılar için araştırma problemleri çerçevesinde hazırlanan sorular ayrı ayrı soru başlıkları altında analiz edilmektedir. Soru başlıkları altında öncelikle bekâr katılımcıların oy tercihlerini belirlerken değerlendirmeleri verilmektedir. Bekâr katılımcıların oy tercihleri üzerindeki kendi değerlendirmelerinden sonra evli katılımcıların değerlendirmeleri ele alınmaktadır. Söz konusu soru başlıkları altında benzer cevaplar veren katılımcıların görüşlerinden alıntılar yapılarak tespit edilen, dikkat çekici, ilgi çekici noktalar verilmektedir. Katılımcıların oy tercihlerini etkileyen faktörleri nasıl değerlendirdikleri bu şekilde ortaya koyulmaktadır. Belirlenen demografik özelliklerden yaş, cinsiyet, gelir, eğitim değişkenleri bu değerlendirmelerde fark yaratabildiği görülmektedir. Bu şekilde evli ve bekâr katılımcıların görüşlerindeki farklılıklar ve benzerlikler ortaya çıkmaktadır. Bulguların değerlendirilmesi başlığı altında görüşme bulgularından elde edilen veriler dikkat çekici, ilgi çekici yönleriyle teorik yaklaşımlarla ilişkilendirilerek değerlendirilmektedir. Katılımcılardan alınan cevaplar ışığında demografik özellikleri de kullanılarak araştırma sorularına cevaplar aranmıştır. Sonuç kısmında seçmen davranışının ilişkili olduğu demokrasi, siyasal katılım, seçimler, seçim sistemleri ve seçmen davranışını etkileyen faktörlere yönelik teorik yaklaşımlar kısaca ele alınmaktadır. Bununla birlikte saha çalışmasından elde edilen değerlendirmeler yorumlanmaktadır.

Sonuç olarak üç bölümden oluşan çalışmada araştırmanın ana düşüncesini ortaya koymaya çalışan saha çalışmasına geçilmeden önce ilişkili olduğu kavramlar üzerinde durulmakta ve seçmen davranışının bu kavramlar arasındaki değeri ortaya konulmaktadır. Evli ve bekâr seçmenlerin oy tercihleri üzerindeki değerlendirmeleri seçmen davranışlarının açıklanmasına ve yorumlanmasına ışık tutmaktadır.

I. BÖLÜM

1. DEMOKRASİ, SİYASAL KATILIM VE SEÇİMLER

Demokrasi, siyasal katılım ve seçimler iç içe geçmiş birbirlerini tamamlayan kavramlar olarak ele alınmaktadır. Söz konusu kavramlardan her birinin diğerleriyle bütünleşerek anlam kazandığı düşünülmektedir. Bu sebeple demokrasi, siyasal katılım ve seçimler ayrı ayrı ele alınarak her birinin önemi ortaya konulmaktadır.

Demokratik bir yönetim günümüzde hemen hemen çoğu devlet tarafından kendi yönetimlerinin meşruiyetlerini ispatlamanın bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Demokratik yönetimlerin oluşumunda önemli bir yer tutan seçimler belirli bir süre için ülkenin siyasi yönetim kadrosunun halk iradesiyle oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Bu noktada halk iradesi seçimlerde oy kullanma ve bir siyasi parti ya da adayı tercih etme şeklinde kendini göstermektedir. Seçmen tercihlerinin hangi nedenlere dayanarak oluştuğu siyaset biliminde bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmıştır. Seçmen davranışları olarak da ele alınan oy verme davranışı seçmenlerin hangi faktörleri dikkate alarak oy tercihlerini belirlediklerini ortaya çıkarmak için birçok siyaset bilimci tarafından incelenmektedir. Bu noktada demokrasi kavramının nasıl ele alındığı, yönetim mekanizmalarının bireyler tarafından nasıl ve ne şekilde etkilendiği ve söz konusu mekanizmaların nasıl oluşturulduğu önemlidir. Bu sebeplerle demokrasi, siyasal katılım ve seçimler ayrı ayrı ele alınmaktadır.

1.1. Demokrasi

Klasikleşmiş bir tanım olarak demokrasi eski Yunancadan demos ve kratia'nın birleşmesiyle oluşan bir kavramdır ve halkın halk tarafından yönetilmesi şeklinde ifade

edilmektedir (Saward 2016: 251). Yunanlılar tarafından demos kelimesinin bütün bir halk olarak değil zengin zümreden ayrı fakir halk olarak tanımlandığı belirtilerek demokrasi, toplumun çoğunluğunun iradesini temsil ettiği hükümet şekli olarak açıklanmaktadır (Bryce 1939: 6-7). Özellikle ortaya çıktığı zamandan bu yana demokrasi kavramı içinde yer alan halk tanımının sürekli değişim göstermiş olduğu görülmektedir. İnsanların kendi benliklerinin önünde engel olarak gördükleri her çeşit imtiyazlı iktidarın yerine kendilerini ifade ederek oluşturacakları iktidar demokratik yönetim olarak adlandırılmaktadır. Bu noktada önemli olan her insanın bu oluşumda eşit hakka sahip olmasıdır. Kendileriyle iktidar arasındaki benzerlikler üzerine kurulan iktidar erkleri eşitlik düşüncesi üzerine kurulu olan demokrasiyi doğurmaktadır. İfade edilen görüşe göre demokrasi anlayışının özünü eşitlik anlayışı oluşturmaktadır (Laski 1962: 4).

Bir yönetim biçimi olarak ifade edilmekle birlikte hayatın her alanında yer bulan çoğu zaman da ütopya olarak nitelendirilen demokrasi kavramı burada bir yönetim biçimi olarak ele alınmaktadır. Bir yönetim biçimi olarak ele alınan “demokrasi temel hak ve özgürlüklerin anayasal güvence altına alındığı, ekonomik ve toplumsal çelişkilerin katılıma açık bir yönetsel ve hukuksal düzenek kurularak çözülmesinin amaçlandığı bir sistem” (Şahin 2007: 28) olarak ifade edilmektedir. Demokrasi kavramının vazgeçilmez unsurunun özgürlük olduğunu ifade eden Burdeau’ya göre demokrasi siyasi mekanizmanın içine özgürlük kavramını sokmaya çalışan bir hükümet sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Burdeau 1964: 5). Lipset’in tanımlamasına göre “demokrasi, yönetim görevlilerini değiştirmek için anayasaya uygun düzenli olanaklar sağlayan bir siyaset sistemi ve nüfusun olabildiğince geniş kısmının, siyasal iktidar için yarışanlar arasında bir seçme yaparak önemli kararları etkilemesine izin veren bir sosyal mekanizma” olarak tanımlanmaktadır (Lipset 1986: 25).

Siyasal ve sosyal hayatta sıkça adı geçen demokrasi kavramı ortaya atıldığı günden bugüne kadar çeşitli yönlerden ele alınarak demokrasinin farklı türleri ortaya konulmuştur. Liberal demokrasi, radikal demokrasi, sosyal demokrasi, muhafazakâr demokrasi, doğrudan demokrasi, temsili demokrasi, yarı doğrudan demokrasi gibi demokrasinin birçok farklı isim altında ele alındığı görülmektedir. Burada ele alınacak

olan demokrasi çeşidi yönetim mekanizması içerisindeki yeri ve önemi dikkate alınarak günümüzde çoğunlukla kullanılan çeşittir. Yönetilenlerin belli bir süre için kendilerini temsil edecek yönetici grubu seçmeleri anlamına gelen temsili demokrasi günümüzde kullanılan demokrasi çeşidi olarak görülmektedir (Yavaşgel 2004: 35). Halk tarafından belirli bir süre için kendilerini yönetecek mekanizmaların seçilmesi söz konusu demokrasiyi oluşturmaktadır. Demokrasi kavramının sunduğu anlam herkes tarafından önemli görülmektedir. Bu nedenle neredeyse tüm dünya devletleri tarafından kendi yönetimlerinin demokratik bir yönetim olduğu iddia edilmektedir. Tüm bu demokratik yönetim iddiaları demokrasi üzerine tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Demokrasinin sağladığı ve aynı zamanda demokratik sürecin kriterleri olarak da anılan bazı temel kriterler bulunmaktadır. Dahl'ın ele aldığı demokrasinin sağladığı kriterler şunlardır:

- a) Etkin Katılım: Bir politikanın kabul edilmeden önce tüm üyelerin söz konusu politikanın nasıl olması gerektiği hakkında görüşlerini eşit ve etkin bir şekilde ifade edebilmeleri.
- b) Oy kullanma eşitliği: Politikanın ne olacağı hakkında karar verilmesi durumunda tüm üyelerin oy vermek için eşit ve etkin hakkının olmasıyla birlikte bu oyların eşit değerinde olması.
- c) Bilgi edinebilme: “Her üyenin alternatif politikalar ve onların muhtemel sonuçları hakkında bilgi edinebilmek için eşit ve etkin imkâna” sahip olabilmesi.
- d) Gündem üzerinde son sözü söyleme hakkı: Üyelerin gündemi oluşturan ve oluşturacak maddeleri ne zaman ve nasıl isterlerse belirleyebilmeleri.
- e) Yetişkinlerin dâhil olması: Bir ülkede sürekli olarak ikamet eden tüm yetişkinlerin veya birçoğunun ilk dört kriter tarafından ortaya konan tüm haklara sahip olabilmesi (Dahl 2010: 45-46).

Dahl'ın sunmuş olduğu kriterlerde bireylerin eşit ve etkin katılımları dikkat çekmektedir. Bununla birlikte bir kez eşit ve etkin katılım gösterdikten sonra gündem üzerinde söz haklarının devamlılığı önemli görülmektedir.

Lipset'in ifadesiyle "Demokrasi, meşruluk ve anlaşmayı devam ettiren kurumlar kadar, çatışma ve anlaşmazlığı destekleyen kurumların da olmasını gerektirir" (Lipset 1986: 403). Buradan hareketle demokrasinin farklı düşünce çatışmalarının da yaşamasına ortam sağlayacak bir sistem olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak bir yönetim şekli olarak demokrasi yetişkin bireylerin ülkenin yönetim mekanizmasını oluşturacak olanları birçok alternatif arasından kendi özgür iradeleri ile eşit değerdeki oylarıyla belirleyebilmeleri şeklinde ifade edilebilir. Bununla birlikte söz konusu yetişkinlerin siyasi seçimler yaptıktan sonra bu alanda söz hakkına sahip olmaya devam etmeleri ve her türlü bilgi edinme haklarının bulunması önemli görülmektedir.

1.2. Siyasal Katılım

Oy vermenin bir siyasal katılım türü olması nedeniyle siyasal katılım kavramının anlaşılması önemli görülmektedir. Siyasal katılımı ilgili araştırmacıların tanımlamalarına ve sınıflandırmalarına siyasal katılım tanımı başlığı altında yer verilmektedir. Siyasal katılım içinde yer alan oy verme eyleminin siyasal katılım türleri içindeki yeri ve önemini anlaşılabilmesi için araştırmacılar tarafından yapılan sınıflandırmalarda yer alan siyasal katılım türleri genel çerçevede ele alınmaktadır. Bununla birlikte bir siyasal katılım türü olarak oy kullanma ayrı bir başlık altında ele alınarak oy kullanma eylemi üzerinde durulmaktadır. Siyasal katılım kavramı içinde birçok katılım türü barındırmaktadır. Bunlardan çeşitli nedenlerden dolayı en çok üzerinde durulan tür oy kullanma olarak karşımıza çıkmaktadır. Oy kullanma sonucunda elde edilen verilerin ölçülebilir niteliklerde olması, oy kullanan bireylerin söz konusu katılımlarının sonuçlarını görebilmeleri, diğer siyasal katılım türlerine göre kolay ve ulaşılabilir bir katılım türü olması gibi nedenlerle oy kullanma önemli görülmektedir. Genel bir çerçevede halinde ele alınan siyasal katılımı etkileyen faktörler de son olarak ele alınmaktadır. Siyasal katılımı birçok faktörün etkilediği araştırmacıların çalışmalarından elde edilen incelemelerle görülmektedir.

1.2.1. Siyasal Katılım Tanımı

Ortaya çıktığı zamandan günümüze kadar popülerliğini sürekli arttırmış olan demokratik yönetimlerin en önemli uzuvlarından biri siyasal katılım olgusudur. Siyasal katılım üzerinde çoğu siyaset bilimi kavramlarında olduğu gibi net bir tanımlamada uzlaşmış değildir. Bu sebeple siyasal katılım kavramı birçok araştırmacının sunmuş olduğu tanımlamalarla anlatılmak istenmektedir.

Siyasal katılım kavramı ile Verba, Nie ve Kim'in (1971) tanımlamalarına göre "özel yurttaşların doğrudan ya da dolaylı olarak hükümet personelinin seçimi ya da onların aldıkları kararı etkilemeye yönelik tüm faaliyetler" kastedilmektedir (Aktaran: Unbehaun 2006: 26). Weiner'in (1971) geniş bir çerçevede ele aldığı tanımlamasına göre siyasal katılma "yerel veya ulusal bütün düzeylerdeki siyasal liderlerin tercihlerini meşru veya gayri meşru yöntemler kullanarak etkilemeyi amaçlayan, başarılı ya da başarısız örgütlü ya da örgütsüz, sürekli ya da süreksiz olarak yapılan bütün eylemler" olarak ifade edilmektedir (Aktaran: Topbaş 2010: 92). Weiner'in tanımlamasının geniş bir çerçeve sunmakta olduğu görülmektedir. Diğer bir tanımlamada Huntington ve Nelson tarafından yapılmaktadır. Huntington ve Nelson'ın (1973) tanımlamasında siyasal katılım özerk ve mobilize katılım olarak sınıflandırılarak ifade edilmektedir. Özerk katılım "devlet organlarınca alınacak kararları etkilemek üzere aktörün kendisi tarafından tasarlanmış faaliyet" olarak tanımlanırken mobilize katılım "devlet organlarınca alınacak kararları etkilemek üzere aktörün kendisi dışındaki bir kişi tarafından tasarlanmış faaliyet" olarak belirtilmektedir (Aktaran: Özbudun 1975: 3). Bu tanımlamada ve sınıflandırmada dikkate alınan bireylerin eylemlerinde kendilerinin ya da başkalarının etkili olup olmaması olarak gözükmektedir. Siyasal katılım tanımlaması üzerine yapılan çalışmalardan biri de Özbudun'un araştırmalarıdır. Özbudun siyasal katılmayı " Vatandaşların, merkezi ya da yöresel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleri" şeklinde ifade ederek tanımlamaktadır (Özbudun 1975: 4). Özbudun'un siyasal katılım kavramı için yaptığı tanımlamada önemli olan devlet organlarını ya da kararlarını etkilemek üzere girişilen eylemler olduğu görülmektedir. Bu eylemlerin yasal ya da yasadışı olması sonuçlarının

başarılı ya da başarısız olmasının bir öneminin bulunmayışı dikkat çekmektedir. Kalaycıoğlu'nun siyasal katılım tanımlamasında siyasal katılım “kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve kararlar sonucunda siyasal karar mevkilerine gelecek olanları veya bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetler” olarak görülmektedir (Kalaycıoğlu 1983: 10). Kalaycıoğlu'nun siyasal katılım tanımlamasında görülen kapsamlı eylem ve faaliyetlerin yasal ve yasal olmayan olarak ayırt edilmemesi dikkat çekmektedir. Ayrıca tanımlamasında üzerinde durulan en önemli nokta eylemin otonom olarak karar verilip yapılması olarak gözükmektedir. Bu durumda Orhan'ın ifadesiyle Kalaycıoğlu'nun bir eylemin siyasal katılım olarak kabul edilmesinin ilk şartı siyasi karar mercilerini etkilemek ikincisi ise söz konusu eyleme kendi iradesiyle girişmesidir (Orhan 2009: 112). Kapani'nin siyasal katılım tanımlaması ise “toplum üyesi kişilerin (vatandaşların) siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavram” olarak ifade edilerek katılımın kapsamı “basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanı” şeklinde belirtilmektedir (Kapani 1988: 130-131). Çukurçayır'ın geniş bir şekilde ele almak istediği tanımlamasında siyasal katılım kamusal alanla ilgili kararlara ve eylemlere katılmak olarak ifade edilmekle birlikte siyasal tutum ve yönelimlerin de siyasal katılımın geniş tanımlamasında yer aldığı belirtilmektedir (Çukurçayır 2002: 30). Görüldüğü üzere siyasal katılım üzerine birçok farklı tanımlama bulunmaktadır.

Siyasal katılım kavramını açıklamaya çalışan araştırmacıların çeşitli sınıflandırmalara gittikleri görülmektedir. Dahl'ın (1984) siyasal katılım sınıflandırmasına göre siyasi tabaka, siyasi olmayan tabaka, iktidar peşinde koşanlar ve iktidar olanlar olarak sınıflandırılmaktadır (Aktaran: Tatar 2003: 333). Dahl'ın sınıflandırmasına göre siyasal katılım çerçevesinde iktidarda olan veya olmaya çalışan kişiler ve siyasi partilerin de ele alındığı görülmektedir. Milbrath yapmış olduğu siyasal katılım sınıflandırmasını yoğunluk ve zorluk derecesine göre belirlemektedir. Sınıflandırmaya göre siyasete ilgisiz olanların dışında siyasal sürece “seyirci faaliyetler, geçiş faaliyetleri ve mücadeleci faaliyetler” olarak üç hiyerarşik gruplandırma söz konusudur (Aktaran: Tatar 2003: 333). Seyirci faaliyetler rozet takmak, seçimlere katılmak, siyasi tartışmalarda bulunmak, görüşlerini ifade etmek şeklinde ele alınırken geçiş faaliyetleri olarak desteklenen partinin miting veya toplantılara katılmak, partilere

bağışta bulunmak gibi eylemler mücadeleci faaliyetler olarak da parti içinde aktif görev alma, aday olma şeklinde belirtilmektedir (Kalaycıoğlu 1983: 11).

Yapılan tanımlar ve sınıflandırmalar sonucu siyasal katılımın tek bir eylemden oluşması söz konusu kabul edilmemektedir. Siyasal katılım içinde birçok eylemi barındırmaktadır. Siyasal katılım biçimleri bireylerin siyasal süreç içerisinde yer almak için giriştikleri eylemler olarak görünmektedir. Oldukça fazla tanımlama bulunması siyasal katılım biçimlerinin sınıflandırılmadan ele alınmasını zorlaştırmaktadır. Daver'in sınıflandırmasına göre siyasal katılma bir piramidi oluşturacak şekilde dört gruba ayrılır (Daver 1969: 210):

a) Gladyatör Faaliyetler

- Kamusal bir görevde ya da bir partide görevde olmak
- Siyasal bir görev için aday olmak
- Siyasal amaçlarla para istemek
- Önemli bir parti toplantısına katılma
- Siyasal bir partide aktif ve üye olmak
- Zamanını siyasal bir kampanyada geçirmek

b) Geçici Faaliyetler

- Bir mitinge veya toplantıya katılmak
- Bir siyasi parti ya da adaya para yardımında bulunmak
- Kamusal bir görevliyle ya da siyasal bir liderle temasta bulunmak

c) Aşağı Kademe Faaliyetleri

- Üzerinde bir adayın resmini ya da parti rozetini taşımaktan poster asmaya kadar siyasi parti ya da adayın izini taşıyan her şey
- Başkalarına bir partiye oy vermeleri için telkinde bulunmak
- Siyasi tartışmalara girmek
- Oy vermek
- Siyasi uyarımlara açık olmak

d) Kayıtsızlar

Siyasal katılım üzerine yukarıda verilen tanımlamalar söz konusu kavram üzerine yapılmış birçok tanımlamadan sadece birkaçı olarak gözükmektedir. Kavram

tanımlamalarından görüldüğü üzere siyasal katılımın birçok biçiminin bulunduğu görülebilmektedir. Sunulan tanımlamalara göre siyasal katılım biçimleri legal veya illegal, bireysel veya toplumsal, sürekli veya süreli olarak ayrılabilir. Siyasal katılım biçimlerinde biri yaygın olağan katılım biçimi olarak ele alınan oy verme davranışı görülmektedir (Erkul 1999: 76). Oy verme davranışının kolay bir şekilde gerçekleştirilmesi yaygın katılım biçimi olarak kullanılmasının en önemli sebeplerinden biridir. Bununla birlikte bu katılım biçiminin sonucu kapsam bakımından çok önemli durumlar ortaya çıkarabilmektedir. Erkul'un olumsuz olağandışı katılım biçimleri başlığı altında ele aldığı bildiri yayınlamak, gösteri yürüyüşleri yapmak, mitingler düzenlemek ve katılmak gibi eylemlerin çatışmalara dönüşme riskinden dolayı olumsuz olağandışı siyasal katılım biçimleri olarak ele alındığı düşünülmektedir (Erkul 1999: 78).

Farklı kategoriler altında ele alınan siyasal katılım biçimleri verilen tüm görüşler çerçevesinde oy kullanmak, mitinglere katılmak, bildiri yayınlamak, resmi makamlarla temasta bulunmak, propaganda faaliyetlerine katılmak, siyasi parti faaliyetlerine katılım göstermek gibi bireylerin siyasal mekanizmaları etkilemek amacıyla giriştikleri eylemler olarak sunulmaktadır. Siyasal katılım türleri sunulan tanımlamalar ve sınıflandırmalar sonucu en geniş haliyle ele alınmaktadır.

1.2.2. Bir Siyasal Katılım Türü Olarak Oy Kullanma

Siyasal katılım türlerinden en çok öne çıkan ve üzerinde durulan siyasal katılım türü, siyasi iktidarı belirlemek amacıyla "oy kullanma" (oy verme) olarak görülmektedir. Oy kullanma eylemi çeşitli nedenlerden dolayı üzerinde en çok durulan siyasal katılım türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Lipset'in oy kullanmayı "demokratik toplumda anlaşmanın kilit mekanizması" (Lipset 1986: 10) olarak ifade etmesi oy kullanmanın önemine işaret eder niteliktedir.

Oy kullanma dar anlamda siyasal katılım içinde yer almaktadır (Yontar ve Savut 2016: 255). Oy kullanma Milbrath tarafından izleyici eylemler, Çukurçayır tarafından

olağan siyasal katılma adı altında ele alınmaktadır (Çukurçayır 2002: 64-65). Oy verme eyleminin katılım oranının diğer siyasal katılma biçimlerine göre yüksek olması, ölçülebilir veriler sunması gibi nedenlerden dolayı bu alanda çalışmalar yoğunluktadır. Baykal'ın (1970), Özbudun'un (1975) siyasal katılım çalışmalarında oy verme istatistiklerini kullanmaları siyasal katılımda oy verme eyleminin ölçülebilir siyasal katılım verileri sunmasına örnek gösterilebilir. Oy kullanma eylemi diğer katılım türlerine göre daha kolay yapılabilen yasal bir eylemdir (Kalaycıoğlu 1983: 11). Bununla birlikte oy kullanan bireyler eylemlerinin sonucunu görmekte ve yaşamaktadırlar. Siyasal iktidara meşruiyet kazandıran seçmen olarak adlandırılan kitlenin kullandıkları oylardır. Tüm nedenlerden dolayı oy kullanma eylemi siyasal katılım biçimleri içinde oldukça önemli görülen bir türdür.

Bununla birlikte, seçimlere katılarak oy kullanma siyasal katılım türleri içinde alt düzey etkin olmayan bir katılma olarak ifade edilmektedir (Duran 2005: 136). Oy kullanma belirli aralıklarla yapılan seçimlerde gerçekleşen bir katılım olduğu için yetersiz bir katılım olarak görülmektedir (Altan 2011: 315). Çünkü bu katılım türünde bireyler sadece seçim zamanlarında katılım göstermektedirler.

Sonuç olarak oy kullanma diğer siyasal katılım biçimlerinden farklı olarak yoğun bir faaliyet gösterilmeden, "toplumsal rol bekleyişlerinin dışına çıkılmaksızın" (Kalaycıoğlu 1983: 119) kolaylıkla yapılabilecek bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasal katılım türleri içinde hesaplanabilir veriler sunması nedeniyle siyasal davranışları açıklamakta kolaylık sağlayabilen oy kullanma her ne kadar siyasal katılımı tam olarak açıklamasa da önemlidir.

1.2.3.Siyasal Katılımı Etkiyen Faktörler

Bireyler birçok faktörün etkisinde kalarak işleyen siyasal süreçte katılım göstermeyi ya da göstermemeyi tercih etmektedir. Herhangi bir şekliyle siyasal katılım gösteren bireylerin katılımlarını hangi tür ve yoğunlukta gerçekleştirdikleri yapılan araştırmalarla belirlenmeye çalışılmıştır. Bireylerin siyasal katılımlarının tür ve yoğunlukları birçok faktöre göre değişmektedir.

Siyasal katılımın ne şekilde olacağı katılımın gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceği bireylerin özelliklerine bağlı olarak ele alınmaktadır (Duran 2005: 3). Bireylerin siyasal katılımı gerçekleştirilmesi için ilk etapta önemli olan siyasal mekanizmaya ve işleyen siyasal sürece güven duymaları ve haklarını bu sistem içinde elde edebileceklerine inanmaları gerekmektedir (Çaha, Toprak ve Dalmış 2004: 55). Siyasal sisteme ve işleyiş sürecine güveni olmayan bireylerin katılımlarının hiçbir değişikliğe neden olmayacağını düşünerek siyasal katılım göstermemeleri durumu ortaya çıkmaktadır. Fakat siyasal mekanizmalara ve siyasal sistemin işleyişine güvenen vatandaşlar siyasal katılım gösterme istekleri artacaktır.

Bununla birlikte, herhangi bir şekilde siyasal katılım oranının ekonomik ve toplumsal gelişmelerle orantılı olacağı ileri sürülmektedir (Turan, Şen ve Aydılek 2015: 104). Bir toplumda herhangi bir alanda yaşanan gelişmelerin diğerlerini tetikleyeceği göz önünde bulundurulduğunda ileri sürülen görüşün mümkün olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte bireylerin siyasal katılım şekillerinin ne şekilde ve ne yoğunlukta olacağı birçok faktör tarafından etkilenmektedir.

Erkul siyasal katılıma etki eden faktörleri dört ana başlık altında toplamaktadır: Biyolojik değişkenler, psikolojik değişkenler, sosyo-ekonomik değişkenler ve kültürel değişkenler (Erkul 1999: 30). Biyolojik değişkenlerden olan yaş ve cinsiyet faktörleri siyasal katılım çeşidi ve yoğunluğunu önemli ölçüde etkilemektedir. Hem dar hem de geniş anlamda siyasal katılmada kadınların erkeklere nazaran ikinci sırada yer aldığı bunun özellikle kadını kamu yaşamından soyutlayan İslam geleneğinin etkili olduğu toplumlarda daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Eroğul 1991: 103). Siyasal katılım biçimlerinden daha çok oy kullanma davranışı üzerine yapılan araştırmalar sonucu kadınların erkeklere oranla daha az katılım gösterdikleri ileri sürülmektedir (Çaha, Toprak ve Dalmış 2004: 59). Cinsiyet değişkeninin bireylerin siyasal katılım üzerindeki etkilerinden biri olarak sunulan bu durum sadece oy verme davranışı üzerinden ele alındığı için iddiaya şüpheci yaklaşılmaktadır. Yaş faktörünün de bireylerin siyasal katılımları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Yaş değişkeni dikkate alındığı zaman gençlerin siyasal katılım türlerinden gösteri yürüyüşlerine ve mitinglere katılma faaliyetlerinde görülürken yaşlıların daha çok düzenli oy kullanmaya yöneldikleri ifade

edilmektedir (Akıncı 2014: 307). Yaş değişkeninin bireylerin siyasal katılım türlerinde farklılığa neden olduğu gözükmektedir.

Eğitim faktörü de bireylerin siyasal katılım çeşitlerinden hangilerini ve hangi yoğunlukta kullanacağını etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin eğitim yoluyla siyasal sistemi daha iyi anlayıp yorumlayarak kendisinin ve sistemin farkında olarak siyasal katılım türlerini daha etkin bir şekilde kullandıkları dikkat çekmektedir. Bireylerin siyasal sistemin yapısını eğitim yoluyla okulda öğrenerek siyasal sosyalleşmesinin ve siyasal kültürünün geliştiği bu sayede de daha fazla katılım sağladıkları önemle belirtilmektedir (Altan 2011: 314-315).

Bireysel kaynaklara sahip olmanın siyasal katılımı artırması üzerinde duran yaklaşıma göre gelir, meslek ve eğitim durumlarının getirdiği maddi kazanç, kişisel beceriler ve zaman bireylerin siyasal katılımlarını etkilemektedir (Russell 2016: 442). Bireylerin mesleki durumlarından dolayı kazandığı statü ve içinde bulunduğu grupların siyasal katılımın hangi tarzda olacağını etkileyebileceği düşünülmektedir. Sosyo-ekonomik statüleri yüksek olan kişilerin siyasal alanla ilgilenme düzeylerinin yüksek olmasıyla birlikte siyasal katılımlarının da yüksek olduğu ifade edilmektedir (Altan 2011: 320).

Psikolojik olarak bireylerin siyasal süreçte etkili olabildiklerine olan inancın katılıma isteklerini arttırdığı düşünülmektedir. Bireylerin siyasal sistemi benimseyerek kendilerini sistemin bir parçası olarak görmeleriyle birlikte davranışlarıyla sistemi etkileyebileceklerine olan inançlarının siyasal katılımlarını arttıracakları ileri sürülmektedir (Altan 2011: 319). Bununla birlikte siyasal değerlendirme yapma yeteneklerine olan güvenin de siyasal katılımı artırıcı özelliğe sahip olduğu ifade edilmektedir (Mütevellioglu 2007: 46).

Modernleşmenin siyasal katılım üzerinde etkili olduğunu ileri süren araştırmalar da bulunmaktadır. Özellikle kentleşmeyi modernleşmenin bir boyutu olarak görenler kentleşmeyle birlikte siyasal bilgiye ulaşma imkânlarının genişlemesine bağlı olarak siyasal katılımın bilinçli olarak gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Kalaycıoğlu 1983: 24-

25). Modernleşmenin de etkisiyle kitle iletişim araçlarının insanların üzerindeki etkisi her alanda artmaya başlamıştır. Bu etkiler bireylerin siyasal katılımlarının yönünü ve yoğunluğunu belirlemede de görülmektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarından radyo, televizyon ve internetin bireylerin siyasal toplumsallaşmasında önemli bir etkiye sahip olduğu üzerinde durulmaktadır (Akıncı 2014: 317). Yine modernleşmenin etkisiyle insanların yerleşim yerlerini değiştirmekte oldukları görülmektedir. Genellikle küçük yerleşim birimlerinden büyük kentlere doğru bir hareketlenme belirmektedir. Yerleşim yerinin de bireylerin siyasal katılımları üzerinde etkili olduğu ileri sürülmektedir. Kalaycıoğlu siyasal katılım üzerinde yerleşim yeri etkisini kentleşmenin siyasal katılımı arttırdığını iddia eden görüşler ile kentleşmenin siyasal katılımı karmaşıklığa yol açarak marjinal katılımın azaldığını ileri süren görüşler şeklinde ele almaktadır. Kentleşmenin siyasal katılımı kamçıladığını iddia eden görüşe göre kent hayatının sağlamış olduğu eğitim olanakları ile gruplar arası iletişim yoğunluğundan dolayı bireylerin siyasal olayları izleme ve katılma ortamı buldukları ifade edilmektedir (Kalaycıoğlu 1983: 23). Bununla birlikte kentlerde yaşayan kişilerin küçük yerleşim birimlerinde yaşayanlara oranla siyasal bilgilenme ağlarına daha kolay ulaşabilecekleri düşünülmektedir. Siyasal mekanizmalarda karmaşıklığa yol açtığına inanılan kentleşmenin siyasal katılımı zamanla azalttığını iddia eden görüşe göre küçük yerleşim birimlerinde siyasal katılım kentlere özellikle metropol şehirlere göre daha yoğun gerçekleşmekte olduğu ifade edilmektedir (Kalaycıoğlu 1983: 24). Özbudun'un görüşüne göre modernleşme sınıf temelli siyasal katılımı artırırken cemaat temelli siyasal katılımı azaltma eğilimi ortaya çıkarmaktadır (Özbudun 1975: 11). Tüm görüşler dikkate alındığında modernleşmenin kentsel ve kırsal alanlardaki bireylerin siyasal katılım düzey ve yoğunlukları üzerinde bir şekilde etkili olduğu dikkat çekmektedir.

Siyasal katılıma etki eden faktörler arasında sivil toplum örgütleri, sendikalar, dernekler ve diğer gönüllü kuruluşlarının da yer aldığı düşünülmektedir. Özellikle bahsedilen örgütlere ya da topluluklara üyeliklerin katılımı arttırmada etkili olma beklentisi bulunmaktadır (Russell 2016: 443). Örgüt üyeliklerinin etkisini dikkate alan Kalaycıoğlu'na göre örgüt üyelikleri siyasal katılım biçimlerinde oy kullanma davranışı üzerinde diğer katılım türlerine göre daha etkili olmaktadır (Kalaycıoğlu 1983: 37).

Örgüt, dernek gibi isimler altında birleşen bireylerin oluşturduğu grupların belli bir amaç için oluştukları göz önünde bulundurulduğunda siyasal katılım sağlarken de birbirlerini etkilemeleri doğal görünmektedir. Siyasal mekanizmalardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen bu grupların siyasal katılımında teşvik edici roller üstlenmekte oldukları dikkat çekmektedir.

Din faktörünün hayatın her alanında etkisinin bulunmasından dolayı siyasal alan üzerinde de etkili olduğu düşünülmektedir. Toplumsal ve ekonomik koşullar üzerinde etkili olan dinin çoğu toplumda bireylerin siyasal değerlerinin oluşmasında etkili olduğu ifade edilmektedir (Yücekök 1997: 14). Modernleşen hayatla birlikte dinin insanların tercihleri üzerindeki etkilerinin azaldığı düşünülse de günümüzde din, hayatın her alanında olduğu gibi siyasal süreçte de etkili olmayı sürdürmektedir. Yapılan çalışmalarla dini bağlılıklar ve değerlerin bireyleri siyasal katılıma teşvik edici faktörler oldukları belirtilmektedir (Çaha, Toprak ve Dalmış 1996: 213). Çaha ve diğerlerinin çalışmasına göre (1996) özellikle üçüncü dünya ülkelerinde bireylerin siyasal katılımları üzerinde teşvik edici bir görev üstlenen din olgusu gelişmiş ülkelerde de kendini göstermektedir. Modernleşmenin en küçük yerleşim birimlerinde dahi kendini göstermeye başlamasıyla birey olma bilincinin artması ile birlikte bireyler üzerinde etnik köken kavramının öneminin azaldığı düşünülmektedir. Bireyler üzerindeki öneminin azaldığı düşünülen bu kavramın siyasi partiler tarafından taraftar toplamak adına kullanılarak bireylerin siyasal katılıma itildiği ifade edilmektedir (Erkul1999: 56). Etnik köken ve din olgularının bireyler üzerindeki etkileri dikkate alınarak siyasal süreçte özellikle bu konulardaki söylemleri bağlamında düşünüldüğünde siyasi partiler tarafından araç olarak kullanıldıkları görünmektedir.

Siyasal katılım düzeyi ve yoğunluğunda etkili olan bir diğer faktör de aile adı altında karşımıza çıkmaktadır. İlk sosyalleşme sürecinin başladığı aile içinde bireyler aileden sosyal değerler edinirken siyasal değerlerinin de oluşması aile tarafından tetiklenmektedir (Bozan 2013: 158). Aile yapısının modern ya da geleneksel ataerkil olmasının bireylerin siyasal katılımları üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Altan 2011: 317). Kişilerin karakter, tutum ve değerlerinin oluşumu üzerinde önemli bir etkiye sahip olan aile faktörünün bireylerin siyasal alanlarında da belirgin bir etken

olduğu açıkça görülmektedir. İçinde yaşanılan aile ortamı ilerleyen zamanlarda bireyin siyasal katılım gösterip göstermeme eğer katılım gösteriyorlarsa hangi tür ve düzeyde katılım gösterecekleri üzerinde önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Siyasal katılma ya da katılmama kararını bireyin siyasal sisteme güveni ve siyasal sistemde etkinlik algısı belirlemektedir. Siyasal sisteme güven duyan ve sistemde faaliyetlerinin etkili olduğuna inanan bireyler siyasal katılım göstermektedir. Araştırmacıların çalışmaları göz önünde bulundurularak bireylerin siyasal katılım tür ve yoğunluklarını belirleyen birçok faktör olduğu görülmektedir. Bireylerin siyasal katılım düzey ve yoğunluklarını belirleyen ve etkileyen faktörler yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, sosyo-ekonomik statü, gelir, aile, din, etnik köken, örgütler ve örgütlere üyelik, kitle iletişim araçları, kentleşme ve modernleşme başlıkları altında toplanmaktadır.

1.3. Seçimler ve Seçim Sistemleri

Seçimler demokratik yönetimlerinden en önemli uzuvlarından biridir. “Seçim nedir? Seçimler hangi şartlarda gerçekleşir? Seçimlerin sonuçları nasıl ve ne şekilde değerlendirilerek sonuçlandırılır? Seçimler sonucu elde edilen oyların mecliste sandalyelere dönüştürülmesinde kullanılan seçim sistemleri nasıldır?” şeklindeki soruların cevapları seçimler ve seçim sistemleri başlıkları altında yer almaktadır. Seçimlerin hangi şartlar altında gerçekleştiği ve seçim sonuçlarının hangi sistemle mecliste sandalyelere dönüştürüldüğü seçmen davranışını etkilemektedir. Bu nedenle seçimler ve seçim sistemleri ayrı başlıklar altın ele alınarak seçim ve seçim sistemlerinin önemi vurgulanmaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de seçimlerin hangi şartlara bağlı olarak gerçekleştiği ve Türkiye’de kullanılan seçim sistemi ayrı başlıklar altında ele alınarak seçimler ve seçim sistemlerinde Türkiye’nin konumu verilmektedir.

1.3.1. Seçimler

Günümüz devletleri tarafından önemli bir olgu olarak kabul edilen demokrasi kurumunun yönetimsel anlamda olmazsa olmazlarından biri seçimlerdir. Eski Yunan

kent devletleri zamanından bu yana çeşitli şekillerde varlıklarını gösteren seçimler yıllar geçtikçe değişen kültürler içinde tekrar tekrar yeni şekiller almış bulunmaktadır(Beren 2013: 193). Bu değişimlerle birlikte demokratik kıstaslara uygun olarak ele alındığında siyasi yönetim kadrosunun vatandaşlar tarafından belirli aralıklarla ve özgür bir ortamda oy kullanma yoluyla belirlenmesi şeklinde seçimler meydana getirilmektedir. Böylece seçimler siyasi iktidarı meşru bir varlık haline getiren, belirli aralıklarla yapılması nedeniyle de merkezi ve yerel karar alma organlarının eylemlerini etkileyip denetleyen, toplumun güncel istek ve siyasi eğilimlerini yansıtan ve sonucunda da çoğunluğun tercihine uygun bir iktidar eliti tayin eden bir mekanizma şeklinde tanımlanabilmektedir (Kurtbaş 2016: 423).

Seçimlerde iki tane önemli aktör bulunmaktadır. Bunlar, siyasi partiler ve seçmenlerdir. Seçmenler kendilerini yönetecek olan karar mercilerini belirleyen kanunlarca belli kıstaslara göre seçmen sıfatı alan insanlar olarak tanımlanabilmektedir. Siyasi partiler, “belli düşünceleri benimsemiş kişilerin bulunduğu” (Karaçor ve Gözüm 2012: 406) siyasi karar mercilerini ele geçirmek ya da bu mercilere ortak olmak amacıyla özgürce kurulan örgütlenmeler olarak ifade edilmektedir (Tok 2012: 278).

Seçimlerin siyasal katılım biçimleri açısından pratik bir önemi bulunmaktadır. Araştırmacılar tarafından farklı ölçütlerle farklı tanımlarla ele alınabilen seçimler Avcı ve Hülür tarafından siyasal iktidar elde etmek için siyasi partilerin birbirleriyle mücadele etmesi ve halkın bu dönemde oy kullanarak belirli bir süre için yöneten grubu belirlemesini mümkün kılan süreç olarak ifade edilmektedir (Avcı ve Hülür 2016: 1638). Bununla birlikte Kiriş’e göre “seçimlerin kolay ve yoğun bir çaba gerektirmeyen bir eylem olması” (Kiriş 2015: 27) halkın çoğunluğunun kalıtımını sağlamada seçimlerin önemini yansıtmaktadır. Halkın seçimler yoluyla verdikleri kararlar sadece siyasi karar mercilerini belirlemekle kalmayıp verilen kararların etkileri gelecekteki sosyal, ekonomik, kültürel, hukuksal, kurumsal değişimlerin göstergesi olarak belirlemektedir (Yücel 2013: 12).

Demokratik yönetim biçimine uygun bir seçim algısı olabilmesi için bazı şartların gerekliliği söz konusu olmaktadır. Yıldırım’ın ifadesiyle seçimler demokratik

sistemler için önemli bir ölçüt iken seçimlerin görüldüğü her ülkede demokrasiden söz etmek mümkün değildir (Yıldırım 2014: 15). Bu yüzden demokratik yönetim biçiminin istenen düzeyde olabilmesi için önemli olan seçimlerin belirli kıstaslara sahip olması gerektiği görülmektedir. Seçimler demokrasi için önemli bir mekanizma olduğu gibi demokrasinin geliştirilmesi açısından da önemlidir (Altıntaş 2001: 33). Bunun üzerine Norris'in sunduğu seçim sistemlerinde bulunması gereken bazı ölçütler bulunmaktadır: Siyasi partilerin sayısı, ölçülülük, tek parti hükümeti (denetleme çerçevesinde), kararlılık, hükümetin sorumluluğu, hesap verilebilirlik, kadının siyasete dâhil edilmesi, azınlıkların temsili (Aktaran: Kuzu 2015: 103). Kuzu tarafından ele alınan bu ölçütlerden iki tanesi üzerinde durmakta fayda bulunmaktadır. Seçimlerde bireylerin kendilerini en iyi şekilde ifade edebileceğini düşündüğü siyasi partiyi seçebilmeleri için birçok parti alternatifinin bulunması gerekli görülmektedir. Bu sebeple siyasi partilerin sayısı önemlidir. Bununla birlikte ölçülülük kıstasına göre halk tarafından seçilmiş olan her bir partinin yönetim kurumu olan mecliste aldıkları oy oranında koltuk oranına sahip olması gerekmektedir. Demokratik bir seçimin ilkeleri şu şekilde sıralanmaktadır (Kurtbaş 2016: 430) :

- a) Her bireyin eşit bir şekilde oy hakkına sahip olmasını belirten eşitlik ilkesi.
- b) Her seçmenin seçme ve seçilme hakkının bulunduğunu belirten genellik ilkesi.
- c) Seçme hakkının kişiye ait olmasını ifade eden bireysellik ilkesi.
- d) Seçmenin nasıl ve kim için oy kullandığının hiç kimse tarafından bilinmemesi temeline dayanan gizlilik ilkesi.
- e) Serbestlik ilkesi ise seçmenlerin baskı ve korku altında olmadan özgürce oy kullanabilmelerini ifade etmektedir.

Demokratik ilkelere uygun seçimlerin olabilmesi için seçim kurallarının yasalarla güvence altına alınmasına vurgu yapan Güvenir'e göre seçimlere katılan kişi ve partilere devlet tekelinde olan kitle iletişim araçlarında propaganda yapmalarına eşit oranda izin verilmelidir (Güvenir 1982: 217).

Gözler'in anlatımıyla halkın yönetime etkin bir şekilde katılabilmesi için düzenli aralıklarla yapılması gereken seçimlerin serbest ve adil olması, seçimlerde halkın

önünde birçok seçeneğin bulunması ve tüm bunların güvence altına alınmış olması gerekmektedir (Gözler 2012: 105).

Seçimlerin amaçları ele alınacak olursa Gülmen'in aktardığı Lakeman ve Lambert'in(1962) görüşlerine göre şu şekilde sıralanabilmektedir: Seçmenin kararına uygun yasama ve yürütme organının kurulması, hükümet için en yetenekli temsilcilerin seçilmesi, "güçlü ve istikrarlı bir hükümetin kurulması" amaçlanmaktadır (Aktaran: Gülmen 1979: 17).

Sonuç olarak seçimlerle ilgili sunulan bilgiler ışığında demokratik yönetim biçimlerine uygun olarak nitelendirilebilecek seçimler öncelikle belirli zaman aralıkları ile sürekli olarak yapılmalıdır. Bununla birlikte seçimlerde seçmenlerin kendi istek ve görüşlerine cevap verebilecek şekilde birçok partinin bulunması ya da kurulmasına olanak tanınması gerekmektedir. Buna ek olarak seçimlerin özgür bir ortamda gerçekleşmesine olanak tanınmalıdır. Seçimlerde vatandaşların kullandıkları oyların aynı değerde olması da gerekli görülmektedir.

1.3.1.1. Türkiye'de Seçimler

Siyasi karar mercilerini belirlemek amacıyla yapılan seçimlerin demokratik yönetim anlayışı gereği bazı nitelikler taşıması gerekmektedir. Demokratik yönetim anlayışını toplumdan topluma değiştiği göz önünde bulundurulduğu zaman ülkeden ülkeye seçim kurallarının farklılık göstermesi olağan gözükmemektedir. Siyasi karar mercilerinin seçimlerle belirlendiği ülkelerde seçim kuralları oluşturulmuştur. Türkiye'de seçim kuralları ve seçimlere ait tüm hükümler ayrıntılarıyla yasalarla güvence altında bulunmaktadır.

Türkiye'de uygulanan seçim kurallarına bakıldığında zaman seçimlerle ilgili hükümlerin Seçim Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun adı altında yer aldığı görülmektedir. İlgili kanunun ikinci maddesine göre seçim esasları şu şekilde belirtilmektedir:

- a) Seçimler, serbest, eşit, tek dereceli genel oy esaslarına göre yapılır.

- b) Seçmen oyunu kendisi kullanır.
- c) Oy gizli verilir.
- d) Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır (<http://www.ysk.gov.tr/doc/mevzuat/dosya/1537/298.pdf> 10 Aralık 2018'de erişildi).

Seçimlere ait tüm hükümlerin bulunduğu söz konusu kanunda seçim çevrelerinden seçmen olabilecek kişilere kadar birçok hüküm bulunmaktadır. Söz konusu kanunun 6. Maddesine göre seçmen “On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.” şeklinde açıklanmaktadır. Aynı kanunun 8. Maddesinde kısıtlı olanlar ve kamu hizmetinden yasaklı olanların seçmen olamayacağı belirtilmektedir.

Demokratik sistemlerde önemli bir noktada bulunan seçimlerin hangi şartlar altında gerçekleşeceği ve kurallarının yasal güvence altında bulunması önemli görülmektedir. Türkiye’de seçimlerin genel esaslarının belirtildiği kanunda seçmen oylarının kullanım şekli ve oylama sonuçlarının raporlanma şekilleri belirtilmektedir.

1.3.2. Seçim Sistemleri

Demokratik yönetim biçimlerinin işlerliklerinin en temel mekanizmalarından olan seçimlerle halk, iktidarda bulunanlara kendilerini temsil yetkisi vermekle birlikte onların meşruiyetlerini göstermektedir. Seçimlerde kullanılan oyların temsil olarak parlamentoda sandalyelere dönüştürülmesinde kullanılan teknik usuller seçim sistemleri olarak tanımlanmaktadır (Aydoğdu 2015: 43). Seçim sistemleri seçmenlerin etkili ve sağlıklı temsili açısından oldukça önemli olmakla birlikte siyasi parti sistemlerini de etkileyebilmektedir. Siyasal parti sistemlerinin seçimle birlikte gelişip yapıllaştığı bununla birlikte siyasal rejimlerin yapısının da geniş ölçüde belirlendiği ileri sürülmektedir (Cotteret ve Emeri 1975: 90). Bu yüzden ülkelerin kendi demokratik yönetim anlayışları çerçevesinde kullandıkları seçim sistemleri bulunmaktadır. Dahl’ın ifadesiyle bir ülkedeki seçim sistemi o ülkenin politik durumunu göstermektedir (Dahl 2010: 147).

Demokratik bir yönetim biçimine en yakın temsil sistemini oluşturabilmek için ülkede uygulanan seçim sistemi büyük önem taşımaktadır. Seçim sistemlerinin adil veya özgür olabilmesi için ülkeler kendi siyasi kültür anlayışlarına uygun farklı seçim sistemleri tercih etmektedir. Her ülkenin kendi anlayışı içinde gerçekleştirdiği seçim sistemleri farklı seçim sistemleri kullananlar tarafından uygulanamaz görülebilmektedir. Bu yüzden bir ülkede uygulanan seçim sisteminin uygulanan ülkeye özgülüğü dikkat çekmektedir.

Temsilde tam olarak eşitlik ve adalet yönetimde ise istikrar sağlanması sorunu yüzünden tek bir seçim sistemi üzerinde uzlaşmamaktadır. Bunun için çeşitli formüller sunulmaktadır. Cotteret ve Emeri'ye göre "bir siyasi partinin aldığı oyların yüzdesiyle aynı partinin kazandığı sandalye yüzdesi arasındaki oran bire eşitse temsil kusursuzdur" (Cotteret ve Emeri 1975: 96). Seçim sistemlerinin temsilde adalet mi yönetimde istikrar mı sorusu üzerinden şekillenmekte olduğu görülmektedir (Aydoğdu 2015: 41). Özsoy literatürde iki tür seçim sistemi olduğunu ileri sürmekle birlikte üçüncü bir seçim sisteminin de varlık göstermesine de tartışılmakta olduğunu belirtmektedir (Özsoy 2002: 25). Seçim sistemleri çoğunluk sistemleri ve nispi temsil sistemleri olarak ele alınmakla birlikte temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini eş zamanlı uygulamaya çalışan ülkelerin benimsedikleri sistem de karma sistemler olarak ele alınmaktadır.

1.3.2.1. Çoğunluk Sistemi

Çoğunluk sistemleri, bir seçim çevresinde geçerli oyların çoğunluğunu alan adayın veya partinin o seçim çevresindeki temsilciliği veya temsilciliklerin hepsini alması anlamına gelen sistemdir. Armaoğlu'nun belirttiği üzere çoğunluk sistemleri kendi içinde mutlak, nisbi ve mevsuf(nitelikli) olarak ayrılmaktadır (Armaoğlu 1953: 19). Armaoğlu'nun ele aldığı nitelikli çoğunluk daha çok anayasal düzenlemelerde kullanıldığı için sadece çoğunluk sistemleri mutlak ve nisbi olarak ele alınmaktadır. Mutlak çoğunluk olarak ele alınan sistem, kullanılan geçerli oyların yarısından bir fazlasının alınmasını isterken nisbi çoğunluk seçime katılan adaylar ya da partilerden diğerlerine oranla en fazlasını alan parti ya da adayın seçilebilmesini sağlamaktadır.

Mutlak çoğunlukların kullanıldığı sistemlerde devreye turlu seçimler girmektedir. Fakat her iki şekilde de verilen oyların önemli bir kısmının göz ardı edildiği görülmektedir. Bu durumda çoğunluk sisteminde önemli bir oy kitlesi temsil edilmemektedir. Ayrıca çoğunluk sistemleri partilerin aldıkları oy oranlarından daha fazla oranda sandalye sayısına sahip olmalarına olanak tanımaktadır (Kurtbaş 2016: 431). Bu durumda ortaya çıkan sonuç ise oy çoğunluğu alan partinin büyük ölçüde parlamentoda daha fazla sayı sandalye olarak yönetimde istikrar sorununa çözüm bulması olarak görülebilmektedir (Kuzu, 2015: 105).

Yönetimde istikrar ilkesini uygulamaya yönelik olan çoğunluk sistemi mutlak ve nisbi çoğunluk şekillerinden dolayı tek turlu ve çift turlu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan her iki sistem de tek isimli ve listeli olmak üzere içlerinde ikiye ayrılmaktadır.

Tek turlu çoğunluk sistemlerinden olan tek isimli tek turlu seçim sistemine göre ülke her birinden tek temsilci seçilebilecek şekilde seçim bölgelerine ayrılarak bölgeden en fazla oyu alan aday seçilmiş olmaktadır (Dahl 2010: 148). Büyük Britanya ve Amerika'da uygulanan bu sisteme tek temsilci çıkarmak amacıyla seçim çevrelerinin küçük tutulmasından dolayı dar bölge sistemi de denilmektedir. Listeli tek turlu seçim sistemi seçim çevresinin geniş tutulmasına olanak sağlamaktadır. Listeli tek turlu seçim sistemine göre partiler, seçmenlere seçim bölgeleri için liste halinde aday sunmakta olup geçerli oyların çoğunluğunu almalarıyla birlikte seçim bölgesindeki temsilciliklerin tamamını kazanmaktadırlar (Aydoğdu 2015: 47). Bu sisteminde uygulanmasıyla güçlü hükümetler kurulabilmekte fakat adalet ilkesinin göz ardı edildiği görülmektedir.

İki turlu çoğunluk sistemlerine göre seçimlere katılan parti ya da adayların seçim bölgesindeki geçerli oyların yarısından bir fazlasını almak zorunda olduğu belirtilmektedir. Yapılan seçimde bir aday ya da parti geçerli oyların yarısından bir fazlasına sahip olamazsa hiçbir aday ya da parti kazanmamış olmakta ve bir müddet sonra ikinci bir seçime gidilmektedir. Yapılan ikinci seçime ilk seçimde en fazla oy alabilen iki aday ya da parti katılmaktadır. İkinci seçimde en çok oy alan parti ya da

aday temsilci olarak seçilmiş olmaktadır. Tek isimli iki turlu çoğunluk sisteminde ülke her birinden tek aday seçilecek şekilde seçim çevrelerine ayrılmaktadır (Armaoğlu 1953: 30). Seçim çevresinde adaylardan hangisi oyların yarısından bir fazlasını alırsa temsilci olarak seçilmiş olmaktadır. Adaylardan hiçbirinin oyların yarısından bir fazlasını alamaması durumunda ise farklı uygulamaların olduğu belirtilmektedir. Bunlardan bir tanesi oylardan en fazla alan iki tane adayın ikinci turda seçime katılabilesidir. Bununla birlikte ilk turda belirli oranların üzerinde oy almış olan adayların ikinci tura katılması da belirtilen uygulamalardan biridir (Aydoğdu 2015: 49). Listeli iki turlu çoğunluk sisteminde bir seçim çevresi birden fazla aday seçilebilecek şekilde ayarlanarak partilerin çıkarılacak temsilci sayısı kadar aday listesi sunduğu görülmektedir (Armaoğlu 1953: 21). Oyların yarısından fazlasının alınmadığı durumlar oldukça fazla olduğundan ikinci tur seçimlere gidilmektedir. Tek isimli iki turlu sistemde kullanılan teknik kurallar listeli iki turlu seçim sistemlerinde de kullanılabilir.

Çoğunluk sistemleri uygulanışı bakımından kolaylık göstermekle birlikte parlamentoda istikrarlı hükümetlerin kurulmasına da olanak tanınması bu sistemlerin en büyük faydaları olarak görülmektedir (Armaoğlu 1953: 57). Önemli ölçüde oy temsillerinin göz ardı edilmesi ise bu sistemlerin temsilde adalet ilkesi bakımından zayıf olduğunu göstermektedir. Temsilde adalet ilkesine daha yakın olmak adına kullanılan iki turlu sistemler bulunmaktadır. Fakat bu sistemlerde de ikinci tura kalınması durumunda ikinci seçim öncesi siyasal pazarlıkların kötü gözükmesi ve seçim maliyetlerinin artması bu sisteme yöneltilen eleştiriler dâhilindedir (Aydoğdu 2015: 50). Siyasal hayat üzerindeki etkisine bakıldığında Duverger'in sistemleştirdiği şekliyle tek turlu çoğunluk sistemlerinin iki partili siyasal sistemi güçlendirdiği, iki turlu çoğunluk sisteminin ise ittifaklarla varlık sürdürebilen çok partili sistemi güçlendirdiği iddia edilmektedir (Aktaran: Çam 1970: 217).

1.3.2.2. Nispi Temsil Sistemi

Bir siyasi partinin seçimlerde almış olduğu oy oranlarının yasama meclisinde elinde bulunduracağı sandalye sayısına uygun olması nispi temsil sistemi olarak

adlandırılmaktadır (Dahl 2010: 148). Sistemin amacı seçmenlerin sadece çoğunluğunun değil azınlık olanlarının da temsil edilebilmesini sağlamak olarak görülmektedir (Armaoğlu 1953: 90). Nispi temsil sistemlerinde çoğunluk sistemlerinin aksine büyük ya da küçük demeden oy alan bütün partilerin aldıkları oy oranlarında temsilci çıkarmalarına olanak sağlayan bir düzenleme görülmektedir. Her partinin aldığı oy oranında temsilci olabilme olanağı bulunduğu nispi temsil sisteminde listeli seçim kabul edilmektedir (Teziç 1967: 32).

Doğası gereği listeli seçim biçimi olan nispi temsil sistemi ülkenin tek bir seçim çevresi olarak kabul edildiği ulusal düzeyde de uygulanabilmektedir (Yavaşgel 2004: 106). Nispi temsil sisteminde ülke belli seçim bölgelerine ayrılarak her seçim bölgesinden belli sayıda temsilci çıkması belirlenmekte ve partiler de bu sayılarda adayları liste halinde göstermektedir. Seçim sonrası partilerin aldıkları oy oranlarında ne kadar temsilci çıkaracakları tespiti konusunda bazı işlemler uygulanmaktadır (Gözler 2012: 105). Sistemde seçim çevrelerinin eşit bir şekilde oluşturulup temsil olanağı tanınması önemli bir husus olduğu belirtilmektedir (Yavaşgel 2004: 109).

Seçim kotaları nispi temsil sisteminin temel unsurlarından biri olarak görülmektedir. Seçim kotaları “bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oyların toplamının o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına bölünmesiyle” bulunarak belirlenmektedir (Gözler 2012: 105). Partilerin seçimlerde seçim kotası altında kalmaları durumunda bazı fazla oylar ile temsilci açığı görülmektedir. Böyle durumlarda fazla oylar farklı usullerle değerlendirilip tekrar dağıtılmaktadır. Gözler’in değerlendirmesiyle fazla oyların dağıtılmasında dört farklı usul tercih edilmektedir. Bunlar fazla oyların seçim çevresi düzeyinde dağıtıldığı “en büyük artık” ve “en kuvvetli ortalama”, ulusal düzeyde dağıttıran “milli bakiye” ve fazla oy bıraktırmayan “d’Hont” usulleridir (Gözler 2012: 106). En büyük artık usulünde seçim çevresinde en büyük artık hangi partiye ait ise o parti temsilci çıkartabileceği ifade edilmektedir (Yavaşgel 2004: 122). Bu usulün uygulamasından da anlaşıldığı üzere küçük partilerin temsilci çıkartabilmelerine olanak sağladığı görülmektedir. Büyük partilerin lehine işleyen en büyük ortalama usulüne göre her partinin elde ettiği oy sayısı kazandığı sandalye sayısına 1 eklenip çıkan sayıya bölünerek elde edilen ortalamaya bakılır ve

hangisinin ortalaması büyük ise kalan sandalyeden birini alır (Yavaşgel 2004: 124). Boş sandalye kalana kadar uygulamanın devam ettirildiği görülmektedir. Milli bakiye sisteminde ise kalan fazla oylar ulusal düzeyde toplanıp yine ulusal düzeyde kalan açık temsilci sayısına bölünerek bir seçim kotası oluşturulmakta ve partilerin kalan fazla oyları bu kotaya bölünerek kaç temsilci çıkartacakları bulunmaktadır (Gözler 2012: 106). Seçim sonuçlarının daha çabuk elde edilmesine olanak sağlayan d'Hondt sisteminde her parti ve bağımsız adayların almış oldukları geçerli oylar alt alta yazılarak sırayla bire, ikiye çıkartılacak temsilci sayısına kadar bölünerek yine alt alta yazılmaktadır (Teziç 1967: 37). İşlem sonunda elde edilen sayılar büyükten küçüğe çıkartılacak olan temsilci sayısına kadar sırayla alınır ve kaç temsilci çıkartmış oldukları bulunabilir (Yavaşgel 2004: 126).

Nispi temsil sisteminin çoğunluk sistemlerine göre temsil bakımından daha adaletli sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir. Sadece çoğunluk oylarının temsilinin görülmediği bu sistemde sert ve bağımsız bir şekilde daha çok partinin varlık gösterdiği belirtilmektedir (Çam 1970: 217). Fakat bunun da istikrarsız hükümetlere yol açması sisteminin zayıflığı olarak nitelendirilmektedir (Gözler 2012: 108). İstikrarsız hükümetlere neden olabileceği düşünülen nispi temsil sisteminin “demokrasiyi güçlendirmekten çok zayıflatacağı fikri çok partili ve çoğunluk partili durumların çözümlenmesinde” yatmakta olduğu ifade edilmektedir (Lipset 1986: 73).

1.3.3. Türkiye’de Kullanılan Seçim Sistemi

Demokratik yönetimlerin bulunduğu ülkelerde temsil yetkisini elinde bulunduranların seçimlerle iş başına geldikleri bilinmektedir. Seçimlerin özelliklerinin önemli olduğu bu noktada seçim sonuçlarını yansıtan ülkede kullanılan seçim sistemi de büyük önem taşımaktadır. Yönetimde istikrar ve temsilde adalet ilkelerini gözeterek yapılan seçim sistemleri iki ilkedен birine ağırlık verecek şekilde uygulanabilmektedir. Ancak her ilkeyi bağdaştırmaya çalışan karma sistemler de mevcuttur. Türkiye’de kullanılan seçim sisteminde yönetim de istikrar mı yoksa temsilde adalet mi dikkate alınmaktadır?

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun adı altında sunulan maddelerle seçimlere dair tüm hükümler belirtilmektedir. Madde 3'te seçim çevresi “Özel kanunlardaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla, seçimlerde her il bir seçim çevresidir” şeklinde belirtilmektedir (www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.298.pdf).

Ulusal düzeyde temsilci seçilmesine ilişkin durumları ifade eden Milletvekili Seçim Kanunu “milletvekili seçimi sistem ve usulünü, seçim çevreleriyle milletvekili sayısını, seçim dönemi ve zamanını, ara seçimi, seçimin yenilenmesi, seçilebilme ve aday olma esasları ile milletvekili seçimine ilişkin ilkeleri ve uygulamaları” düzenlemektedir. Ülkelerde uygulanan seçim sistemlerinin oy kullanmaya teşvik edici ya da oy kullanmayı önemsiz gösterecek etkisini gözeterek sistemin önemli olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu sebeple seçmenin oy kullanmaya yönelik ilgisini kavrama bağlamında Türkiye’de uygulanan seçim sistemi üzerinde durulmaktadır. Milletvekili Seçim Kanunu’nda madde 2’de Türkiye’de uygulanan seçim sistemi ve usulü hakkında bilgi verilmektedir. Söz konusu maddeye göre “Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim Nispi Temsil Sistemine göre, genel, eşit ve gizli oyla bütün yurttan aynı günde yargı yönetim ve denetimi altında yapılır” (www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.52839.pdf 10 Aralık 2018’de erişildi) şeklinde seçim sistemi belirtilmektedir.

Türkiye’de uygulanan seçim sisteminde seçim barajı kullanılmaktadır. Milletvekili Seçim Kanunu’nun 33. Maddesinde belirtildiği üzere “Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrenin tümünde, geçerli oyların %10’unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar” şeklinde baraj uygulaması görülmektedir (www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.52839.pdf 10 Aralık 2018’de erişildi). Seçimlere ittifak yaparak katılan partiler için ise seçim barajı uygulaması farklı biçimde ele alınmaktadır. Seçimlere ittifak halinde katılan partilerin aldıkları toplam oyun %10’u geçmesi seçim barajını geçmek için yeterli görülmektedir. 33. Maddenin devamında bağımsız katılan adaylar için hüküm şu şekildedir: “ Bir siyasi partinin aday listesinde yer almış bağımsız adayların seçilebilmesi de listesinde yer aldığı siyasi partinin ülke genelinde ve ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde yüzde onluk

barajı aşması ile mümkündür” (www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.52839.pdf 10 Aralık 2018’de erişildi).

Yapılan seçimden sonra alınan oyların değerlendirilerek seçim barajını aşan siyasi partiler, ittifaklar ve bağımsız adayların elde edecekleri milletvekili sayısının hesaplanması ne şekilde olacağı Milletvekili Kanunu’nun 34. Maddesinde yer almaktadır. 34. Maddeye göre, “Seçime katılmış siyasi partilerin, ittifakların ve bağımsız adayların adları alt alta ve aldıkları geçerli oy sayıları da hizalarına yazılır. Siyasi partilerin ve ittifakların oy sayıları, önce bire, sonra ikiye, sonra üçe.... ile o çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşınca kadar bölünür. Elde edilen paylar ile bağımsız adayların aldıkları oylar ayırım yapılmaksızın en büyükten en küçüğe doğru sıralanır. Seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar bu payların sahibi olan siyasi partilere, ittifaklara ve bağımsız adalara rakamların büyüklük sırasına göre milletvekili tahsis olunur” (www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.52839.pdf 10 Aralık 2018’de erişildi). Aynı maddenin devamında ittifak yapan partilerin elde edeceği milletvekili sayısında ittifakın toplam oyunun esas alınacağı belirtilmektedir. İttifak içi milletvekili dağılımında her birinin aldığı geçerli oy hesaplanarak söz konusu maddedeki usule göre paylaştırılmaktadır.

Her ülke kendi demokratiklik anlayışı çerçevesinde ülkesine uygun uygulanabilecek seçim sistemi arayışı içinde olmuştur. Demokrasiye uygun seçim sistemi tartışmaları sürerken bu arayış doğal gözükmemektedir. Bu noktada önemli olan seçim kuralları seçim sistemi yasalarla belirtilmiş olmasıdır. Türkiye’nin uygulamakta olduğu seçim sistemi milletvekili seçim kanunu adı altında verilmektedir. Yasalarla güvence altına alınmış olan seçim sistemi %10’luk baraj uygulamasıyla birlikte yönetimde istikrar sorununa çözüm bulmaya çalışırken uygulanan D’hont sistemiyle de temsilde adaletsizliğe çözüm getirmeye çalışmaktadır.

II. BÖLÜM

2. SEÇMEN DAVRANIŞI

Seçmen davranışı başlığı altında öncelikle seçmen davranışı kavramı ele alınmaktadır. Seçmen davranışı üzerine yapılan çalışmalarda söz konusu kavram ne olarak ve nasıl araştırıldığı kavram üzerine verilen başlık altında belirtilmektedir. Seçmen davranışının yorumlanabilmesi için kavramın anlaşılması önemli görülmektedir. Bununla birlikte seçmen davranışı üzerine yapılan çalışmalarda literatürde bulunan teorik yaklaşımlar üç başlık altında verilmektedir. Birçok araştırmacı tarafından ele alınan ve yorumlanan teorik yaklaşımların ele alınması seçmen davranışının yorumlanabilmesi için temel oluşturmaktadır. Bu nedenle literatürdeki teorik yaklaşımlar ayrı ayrı genel çerçeveler içinde ele alınmaktadır. Teorik yaklaşımlar ekonomik yaklaşım, sosyolojik yaklaşım ve sosyo-psikolojik yaklaşım başlıkları altında verilmektedir. Ekonomik yaklaşım, sosyolojik yaklaşım ve sosyo-psikolojik yaklaşım başlıkları altında söz konusu yaklaşımların her birinin seçmen davranışında ne ifade ettiği, tarihsel olarak nereden geldiği, Türkiye’de üzerine yapılmış örnek çalışmalarla birlikte verilmektedir. Teorik yaklaşımlardan ayrı olarak seçmen davranışına etki eden faktörlerden her biri ayrı ayrı başlıklar altında ele alınarak her birinin etkileri Türkiye’de yapılan örnek çalışmalarla birlikte verilmektedir. Söz konusu başlıklar seçmenlerin demografik özelliklerinden çevresel faktörlere kadar geniş bir çerçevede ele alınmaktadır.

2.1. Kavram Üzerine

Yöneten ve yönetilen kavramlarının ortaya çıkışından bu yana yönetenlerin nasıl belirleneceği tartışılmaktadır. Günümüz şartlarında demokrasinin yönetenleri

belirleme konusunda popürlüğünü kendisine gelen eleştirilerle devam ettirmekte olduğu görülmektedir. Temsili demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biri olan seçimlerle halk kendisini temsil edecek olan yönetici grubu seçmekte ve onlara meşruiyet kazandırmaktadır. Bu sebeple iktidar olmak isteyen siyasi partilerin seçmenin oyunu kazanabilmek için çeşitli yöntemler kullanmakta olduğu görülmektedir. Bu noktada siyasal katılım biçimlerinden oy verme davranışı karşımıza çıkmaktadır. Oy verme davranışı literatürde seçmen davranışı adı altında belirmektedir.

Seçmen olabilmek için bireylerin bazı şartları taşıması gerektiği eski yunan kent devletlerinde yapılan seçimlerden bu yana görülmektedir. Günümüz seçim sistemlerinde bu şartlar değişebilmektedir. Seçmenin yaşı, akli dengesinin yerinde olması, hüküm giymiş olup olmaması gibi kıstaslar seçmen olabilmenin şartları olarak göze çarpmaktadır.

Seçmenin desteğini alabilmek için çeşitli söylem ve reklamlar düzenleyen siyasi partilerin seçmenin dikkatini hangi noktada çektiği önemli bir soru olarak araştırılmaktadır. Fakat bunun öncesinde seçmen statüsündeki bireyler oy kullanmaya karar verme aşamasından geçmektedirler. Buradaki soru seçmenin kendini temsil edeceğine inandığı partiyi ya da adayı belirlemeden önce seçimlerde oy kullanma ya da kullanmamaya nasıl karar vermektedir? Seçmenin seçimlerin yapıldığı mekanizmaya güveni ne durumdadır? Seçmen oy kullanınca yönetim mekanizması üzerinde ne kadar etkili olacaktır? Seçmen oy vermeye karar verirken oy kullanmayı bir hak olarak mı yoksa bir görev olarak mı görmektedir? Seçmen siyasal karar mekanizmaları üzerinde oylarıyla etki yarattığını düşünmekte midir? Tüm bu soruların cevabının seçmeni oy kullanmaya ya da kullanmamaya ittiği görülmektedir. Seçmenin oy kullanmaya karar vermesi sonucunda hangi siyasi partiyi hangi kriterler kapsamında tercih ettiği hala araştırılmaya devam etmektedir.

Seçmen davranışı adı altında, seçmen statüsündeki bireylerin siyasi yönetim mekanizmalarını belirlemek adına yapılan seçimlerde hangi faktörleri dikkate alarak siyasi parti ya da adayları tercih ettikleri araştırılmaktadır. Seçmen davranışının “kültürel, dinsel, ekonomik, politik, sosyolojik ve psikolojik” birçok yönü

bulunmaktadır (Teyyare ve Avcı 2016: 52). Seçmen davranışları sonuçları itibariyle birçok alanı etkilemektedir. Bu nedenle farklı perspektiflerden ele alınabilmektedir.

2.2. Seçmen Davranışı Üzerine Teorik Yaklaşımlar

Demokratik sistemlerde seçimlerle birlikte herkesin eşit derecede siyaseti etkileme olanağının bulunması, hiçbir seçmenin seçme davranışından sorumluluğunun olmamasıyla birlikte, herkeste eşit oy hakkının bulunması (Gülmen 1979: 14-15) seçmen davranışının yoğun bir şekilde incelenmesine neden olmaktadır. Seçmenlerin seçim zamanında hangi faktörlerden etkilenerek siyasi parti tercihinde buldukları, neleri dikkate alarak oy verdikleri birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Günümüzde de devam eden bu araştırmalarda bulunmuş olan faktörler belli başlıklar altında toplanarak sınıflandırılmaktadır.

Seçmenlerin oy verme davranışı incelenirken yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, gelir, medeni durum, din, yerleşim yeri gibi birçok değişken kullanılmaktadır. Bu değişkenlerin seçmenin hangi partiye oy vereceğine karar vermesi üzerindeki etkilerinin ülkeden ülkeye değişebileceği vurgulanmaktadır (Kiriş 2015: 28). Bu değişkenler de dikkate alınarak seçmenin oy vereceği partiyi belirlerken etkilendiği faktörler araştırmacılar tarafından üç ana başlık altında incelenmektedir. Bunlar Ekonomik Yaklaşım (Rasyonel Tercih Modeli), Sosyolojik Yaklaşım (Columbia Ekolü) ve Sosyo-Psikolojik Yaklaşım (Michigan Seçim Ekolü) olarak bilinmektedir.

2.2.1. Ekonomik Yaklaşım (Rasyonel Tercih Modeli)

Demokratik sistemlerin en önemli mekanizmalarından biri olan seçimlerin en önemli aktörü durumundaki seçmenin yönetici gruplarını belirlerken hangi faktörleri dikkate aldığı farklı görüşler altında incelenmektedir. Ekonomik Yaklaşım olarak bilinen seçim modelinde bireyler oy verecekleri partiyi ya da adayı ekonomik değişkenleri dikkate alarak belirlemektedir (Kapusızoğlu 2011: 123). Seçmen davranışını rasyonel davranış olarak ele alan bu yaklaşımda seçmen oy verirken fayda

maksimizasyonunu sağlayabilecek en uygun adayı ya da partiyi seçmeye çalışan bir tüketici gibi hareket etmektedir (Boyras 2017: 4). Bu durumda ekonomik tercih modeline göre seçmenin oy verirken dikkate aldığı etken çıkarlarına uygun görünen ekonomik faktörlerdir.

Seçmen tercihinin temelinde ekonomik faktörlerin etkili olduğunu iddia eden Ekonomik Yaklaşımın (Rasyonel Tercih Modeli) ortaya çıkışı 1957'ye dayandırılmaktadır. 1957 yılında yayınlanan Antony Downs'ın Demokrasinin Ekonomik Teorisi adlı eserinde yer alan bireylerin oy verirken kendilerine tüm partiler içinde en fazla fayda sağlayacağına inandığı partiyi tercih etmesi görüşünün bu modelin temelini oluşturduğu savunulmaktadır (Teyyare ve Avcı 2016: 53). Downs siyasal alanı incelerken seçmen ve partiler nezdinde “kişisel çıkar” faktörünün belirleyici olduğunu ileri sürerek seçmenlerin ödedikleri vergi bazında elde edecekleri faydayı göz önünde bulunduklarını belirtmektedir (Dökmen ve Ova 2016: 23-24). Devletle birey arasındaki ekonomik ilişkideki belirleyici iki nokta vergi ve kamusal hizmetler olarak düşünüldüğü zaman seçmenin ekonomik hayatında önemli bir yere sahip olan vergi yükünün parti tercihinin etkileyebileceği düşünülmektedir (Demir 2013: 38). Seçim dönemi öncesi bireylerin üzerindeki vergi yükünün azaltılmasının mevcut iktidarı destekleme yönünde bir durum ortaya çıkarabileceği düşünülebilmektedir. Sorumluluk hipotezi üzerine kurulduğu belirtilen ekonomik oy verme teorisinde seçmenin oylamada cezalandırma veya ödüllendirme yöntemini kullanmakta olduğu ifade edilmektedir (Sezgin 2007: 22). Bu duruma göre içinde bulunduğu ekonomik şartlar çerçevesinde (vergi yükümlülükleri, işsizlik, enflasyon...) seçmenler ekonomik durumları iyi ise iktidarı oy vererek ödüllendirmekte ekonomik durumu kötü ise iktidarı başka partiye oy vererek cezalandırmaktadır.

Ekonomik tercih modelinde dört farklı ekonomik oy verme teorisi ileri sürülmektedir. Bunlar “egotropic retrospective”, “egotropic prospective”, sociotropic retrospective” ve sociotropic prospective” şeklinde sınıflandırılmaktadır. Seçmenler oy verirken, “egotropic retrospective” modelde geçmiş ekonomik durumlarını “egotropic prospective” modelde ise gelecekteki ekonomik durumlarını göz önünde bulundurarak seçim yapmaktadır (Ercins 2007: 27). Ulusal ekonomik çıkarların ön planda tutulduğu

ifade edilen modellerden “sociotropic retrospective” geçmişe yönelik ulusal ekonomik durumu “sociotropic prospective” ise gelecekte olması muhtemel ekonomik durumları dikkate alarak seçmen oyunun yönünü belirlendiğini ifade etmektedir (Ercins 2007: 27). Ulusal ekonomik durumların bireysel ekonomik durumlara yansımalarının göz önünde bulundurulmasıyla yine kişisel çıkarların dikkate alındığı görülebilmektedir.

Burada önemli olan nokta bireylerin kendileri için en faydalı olanı seçmelerini ifade eden rasyonellik kavramıdır. Bireylerin rasyonel tercihlerde bulunup bulunmadıkları da önemli bir tartışma noktasıdır. Seçmenin siyasi parti tercihlerinde rasyonel olması siyasal alanda bilgi sahibi olmasını ve siyasal sistemi yeterli derecede anlamış bulunmasını gerektirdiği ifade edilmektedir (Turan ve Temizel 2015: 24). Siyasal alanda bilgi sahibi olabilmek için seçmen tüm siyasi haber alma kaynaklarına başvurarak partiler arası kıyaslamaya gidebilmektedir. Siyasal bilgilenmenin özellikle ekonomik oy verme modelinde önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmaktadır (Balcı ve Akar 2010: 284). Seçim öncesi iktidarda bulunan parti ekonomik gidişatın iyiye gittiğinin iddia ederek seçmeni etkilemeye çalışırken diğer partiler ekonomik gidişatın kötü olduğuna seçmeni inandırmaya çalışmaktadır. Bu durumun seçmenin kısa dönemli ekonomik değerlendirmeye giderek yakın geçmişe dayanan bir seçmen davranışı söz konusu olduğu iddia edilmektedir (Eren ve Bildirici 1999: 28). İddia edilen görüşe göre seçmenin anlık ekonomik durumunu dikkate alarak seçimlerde oy vermesi uzun dönem politikaları görmezden gelmesine neden olabilmektedir.

Ekonomik tercih modeli ile ilgili Türkiye’de yapılmış birçok farklı çalışma bulunmaktadır. Şennur Sezgin “Ekonomik Oy Verme Teorisi: Türkiye Örneği (1998-2003)”, Birol Akgün “Türkiye’de Seçmen Davranışının Ekonomi Politik’i Üzerine Bir Model Denemesi”, Tunçer ve Arıman’ın “Aile ve Çevre, Genel Ekonomik Görünüm ve Vergi Faktörlerinin Seçmenlerin Siyasi Tercihleri Üzerindeki Etkisi: Trabzon İli Örneği” gibi çalışmalar bunlardan birkaçıdır. Ekonomik yaklaşımı savunanlara göre Türkiye seçmeni bireysel çıkarları ve ekonomik performansı dikkate alarak tercihlerini belirlemektedir (Tunçer ve Arıman 2016: 278). Türkiye’de seçmen davranışı üzerine yapılmış ekonomik temelli çalışmalardan bazılarının görüşleri şu şekildedir: Ercins’in görüşüne göre geçmiş ekonomik performanslar seçmen tercihinde belirgin olurken

olumsuz ekonomik performanslara karşı duyarlılık daha keskin olmaktadır (Ercins 2007: 29). Aynı zamanda bu görüşten farklı olarak Türkiye’de seçmen tercihi üzerinde yapılan Yılmaz, Aygören ve Özdemir’in araştırmasına bakıldığında seçmenlerin tercihlerinde “geleceğe yönelik ve toplumun tümünü etkileyen ekonomik beklentilerin” (Yılmaz, Aygören ve Özdemir 2012: 13) etkili olduğu ileri sürülmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalarda farklı görüşlerin çıkmasına araştırmaların yapıldığı zamanların ve yerlerin farklı olmasıyla birlikte seçmenlerin eğitim, yaş, meslek, dini aidiyetlik gibi farklı değişkenlerin olması neden olarak gösterilebilmektedir. Fakat seçmenlerinin kararlarının ekonomik temelli olmadığını ileri süren araştırmacılar da bulunmaktadır. Genel’in çalışması buna örnek olarak gösterilebilir niteliktedir. Genel çalışmasında Türkiye’de aidiyetlerin güçlü olduğunu iddia ederek ekonomik kaygılardan farklı olarak birçok faktörün seçmen davranışında etkili olduğunu belirtmektedir (Genel 2014: 49).

Ekonomik tercih modelinde bireylerin oy verirken sadece geçmiş ya da gelecekteki ekonomik durumları dikkate alarak hareket etmeleri bazı araştırmacılar tarafından eleştirilmektedir. Bu modelde kişisel çıkarların ön planda tutulması hem seçmen hem de partilerin sadece ekonomik etkenleri dikkate alarak diğer politik değerleri göz ardı etmesi doğru bulunmamaktadır (Akgün 2007: 30). Seçmen davranışlarının nelerden etkilendiği ülkeden ülkeye ve hatta bir ülke içinde bölgeden bölgeye bile değiştiği göz önünde bulundurularak ekonomik oy verme modelinin görüşlerinin ne derece doğru olduğu tartışma konusu olabilmektedir. Seçmenlerin her dönemde çeşitli etkenlere bağlı olarak değişen kararları seçmen davranışını tek bir model altında incelemeyi olanaksız kılmaktadır. Fakat yukarıda bahsi geçen araştırmalarda sunulan görüşlerde olduğu gibi ekonomik etkenlerin seçmen davranışlarında son derece önemli bir faktör olduğu ileri sürülebilir.

2.2.2. Sosyolojik Yaklaşım (Columbia Seçim Ekolü)

Columbia ekolü olarak da bilinen sosyolojik yaklaşıma göre seçmen tercihlerinde sosyal bölünmeler belirleyici etken olarak kabul edilmektedir (Çinko 2006: 109). Yaklaşıma göre seçmen davranışları incelenirken bireyler yerine grupların incelenmesi gerektiği savunulmaktadır (Çakır ve Biçer 2015: 100). Bireylerin sosyal

varlıklar olmalarından dolayı siyasal tercihlerinde de yaşadıkları sosyal çevreden etkilenmeleri ve söz konusu çevrelerin siyasal tercihleriyle paralel karar vermeleri bu yaklaşımın savunusunu oluşturmaktadır.

Sosyolojik yaklaşımın Columbia ekolü olarak adlandırılmasının nedeni Columbia Üniversitesi'nde seçmen tercihinde sosyolojik boyut dikkate alınarak araştırmaların başlatılmış olmasıdır. 1940 ABD Başkanlık seçimleri sırasında Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet'in seçmenler üzerinde yaptıkları araştırmaların sosyolojik yaklaşıma temel oluşturduğu belirtilmektedir (Doğan ve Göker 2010: 161). Lazarsfeld ve diğerlerinin yaptığı geniş bir zaman dilimine yayılan araştırmalarda, siyasal partilerin medya ve propaganda faaliyetlerinin seçmen kararları üzerinde etkisinin olmadığına fakat bireylerin kendilerini ait hissettikleri grupların siyasal tercihleriyle benzer kararlar verdikleri ortaya konulmuştur (Ünal 2016: 98). Berelson ve diğerleri (1954) seçimlerde seçmenlerin tercihlerini onların "ait oldukları sosyal grupların siyasal tercihlere yansıtılması" şeklinde görmektedir (Aktaran: Gökçe, Akgün ve Karaçor 2002: 7). Ayrıca Akgün tarafından seçmenlerin siyasal parti tercihleri "dini bir aidiyet ve vazgeçilmez alışkanlıklar" olarak tanımlanıp bireylerin "değişmez kimliklerinin teyidi" olarak ifade edilmektedir (Akgün 2007: 27). Bireylerin kimliklerinin sosyal çevrede oluştuğu ve çevre tarafından bu kimliklerin şekillendirildiği dikkate alındığında bireylerin seçmen olarak siyasal tercihlerinin de şekillendirildiği söylenebilmektedir. Sosyolojik yaklaşım savunucuları seçmenlerin içinde buldukları çevre, grup, sınıf veya statü olarak adlandırılabilir. Bu çevre grup olarak ele alınırsa gruplara bireylerin içinde bulunduğu aile, iş çevresi, mensup olunan dini gruplar örnek olarak gösterilebilmektedir. Grup çıkarlarının ön planda dikkate alındığı bu durumda azınlıkların yok edilme parçalanma tehdidine karşılık birlikte hareket ederek siyasal katılım gösterdikleri ileri sürülmektedir (Erkul 1999: 56). Grup çıkarlarının korunması adına aynı etnik grupta yer alan bireylerin siyasal tercihlerinin de aynı olacağı düşünülmektedir.

Oy verme kararında seçmen üzerinde sosyo-ekonomik statü, yaşanan coğrafya, aile ve seçmenin mensubu olduğu din faktörlerinin etkili olduğu savunulmaktadır (Çağlar ve Gelir 2014: 3; Avcı 2015: 156). Avcı'ya göre bireyler sosyal varlıklar olarak

politikleşir ve sosyal çevrenin kazandırmış olduğu özellikler parti tercihini belirleyerek oy verme davranışının bireyselliği reddedilip bir grup eylemi olarak ortaya çıkmaktadır (Avcı 2015: 156). Sosyolojik yaklaşımda seçmenin parti tercihinde belirleyici olduğu ileri sürülen aile de önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle evli seçmenlerin eşleriyle aynı partiyi tercih ettikleri Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet tarafından yürütülmüş olan çalışmalarda ortaya çıkardıkları verilerle değerlendirilmektedir (Aktaran: Teyyare ve Avcı 2016: 55). Ayrıca Kalaycıoğlu ve Sarıbay'ın görüşleri de aile etkisine vurgu yaparak "Çocuk erken yaşlarda derin duygusal bağlarla bağlandığı ebeveynlerinin etkilerine maruz kalarak parti tercihlerini, örneğin babasınınkiyle uyumlu olarak veya ona benzer şekilde belirleyebilmektedir." (Kalaycıoğlu ve Sarıbay 2000: 414) şeklindedir. Bununla birlikte bireylerin mensup oldukları dinin de parti tercihlerinde etkili olduğu savunulmaktadır. Dinin seçmen tercihlerindeki etkisi ülkeden ülkeye değişmektedir. Ayrıca Sivil Toplum Kuruluşları da bireylerin oy verme davranışını etkileyen sosyolojik yaklaşım faktörlerinden biri olarak görülmekte ve özellikle dernek, vakıf, meslek odaları gibi gruplarda faaliyet göstererek seçmen davranışında etkili olduğu ileri sürülmektedir (Teyyare ve Avcı 2016: 56).

Araştırmacıların yaptıkları çalışmalar sonucu seçmen davranışını açıklamak adına kullandıkları sosyolojik yaklaşım modeli tanımlamalarına dikkat edildiğinde seçmenlerin seçimlerde oy verdikleri partiyi belirleyen temel etkenin içinde yaşadıkları gruplar olduğu görülmektedir. Peki, bireyler niçin bireysel kararlar almak yerine belki de savunmadıkları bir partiyi sadece etkisinde kaldıkları gruplar için tercih etmektedir? Bu durumun sebebi olarak ait oldukları gruplarla aynı düşünceyi taşımayan bireylerin çeşitli şekillerde cezalandırılması ileri sürülmektedir. Ayrıca aynı gruba ait olun bireylerin çıkarlarının ve isteklerinin de benzer olduğu düşünüldüğü zaman parti tercihlerinin de aynı olabileceği ileri sürülmektedir. Fakat Sosyolojik Yaklaşım model bireylerin psikolojik tutumlarının göz ardı edilmesinde dolayı eleştirilmektedir. Zamanla parti sistemlerindeki ve oy kaymalarındaki değişiklikleri açıklayamamasından dolayı sosyolojik yaklaşımın görüşleri eleştirilmiştir ve yapılan araştırmalarla çürütülmeye çalışılmaktadır (Akgün 2007: 28).

2.2.3. Sosyo-Psikolojik Yaklaşım (Michigan Seçim Ekolü)

Sosyo-psikolojik yaklaşım seçmenlerin oy verme davranışlarında partiyle özdeşleşme yani partizanlık kavramının etkili olduğunu ileri sürmektedir. Partiyle özdeşleşme üzerine kurulu olan bu yaklaşım literatürde aynı zamanda partiyle özdeşleşme modeli olarak anılmakla birlikte psikolojik yaklaşım olarak da anılmaktadır. Bu yaklaşımda sosyolojik yaklaşımın aksine bireysellik söz konusu olmaktadır. Partizanlık kavramı siyasi partilerin var olma amaçlarını anlatarak başka bir faaliyette bulunmadan kendilerine taraftar bulması olarak ifade edilmektedir (Dökmen ve Ova 2016: 22). Bireylerin partizanlıkları partilerle aralarında psikolojik olarak adlandırılan bir sevgi bağı oluşturmaktadır. Bireyler partilerin faaliyetlerine bakmaksızın partizani oldukları partileri desteklemektedir.

Michigan Okulu tarafından yapılan araştırmalarla psikolojik yaklaşımın temelleri atıldığı için psikolojik yaklaşım modeli aynı zamanda Michigan Ekolü olarak da anılmaktadır. Seçmen tercihlerine bu yaklaşımı kazandıran Campbell, Converse, Miller ve Stokes Columbia Ekolü'nü eleştirerek seçmen tercihlerinde grupların değil bireyselliğin dikkate alınması gerektiğini savunmuştur (Yıldırım 2014: 17). Bireysellik üzerinde ele alınan yaklaşım alan araştırmalarında parti kimliği kavramını ortaya çıkarmıştır. Bireylerin partilerle aralarında kurdukları psikolojik sevgi bağı parti kimliği olarak adlandırılarak somutlaştırılmıştır (Teyyare ve Avcı 2016: 57). Bireylerde var olduğu ileri sürülen partizanlık aynı zamanda bağımlılık duygusu yaratarak seçmenlerin sadece buna dayalı oy vermelerine ve kendilerini partiyle tanımlamalarına neden olmaktadır (Bayrakdaroğlu, Uzun ve Özkoç 2016: 910). Bu şekilde partizanlık duygusunun çok güçlü olduğu seçmenin bağ kurduğu partiden başka bir partiyi seçmesinin çok zor olacağı ileri sürülmektedir (Ünal 2016: 102-103). Böyle güçlü bir bağın doğmasına neden olan faktörün küçük yaşlardan itibaren aile ve çevrenin etkisiyle bireylerde şekillenen siyasi tutumlar ve ideolojik düşüncelerin partiyi tercih etmesini sağladığı iddia edilmektedir (Doğan ve Göker 2010: 162). Psikolojik yaklaşım bazı kaynaklar tarafında bir baskı unsuru olarak da görülmektedir. Seçmenlerin parti bağımlılıklarının altında yatan şey her zaman sevgi bağı olmamaktadır. Bireylerin

seçimlerinin altında yatan dürtüler korku, otoriterlik, saldırganlık gibi duyguların olduğu ileri sürülmektedir (Teyyare ve Avcı 2016: 57).

Parti bağımlılığı güçlü olan seçmenler partilerine destek olmak adına siyasi bilgilenme amacıyla daha çok gündemi takip etmektedir. Bahsedilen bireylerin destekledikleri partilerin faaliyetleriyle ilgilenerek gazete okuyarak televizyon izleyerek daha fazla bilgi sahibi olmaya çalıştıkları ifade edilmektedir (Balcı ve Akar 2010: 301). Türkiye’de parti bağımlılığını güçlendiren şeylerin yüz yüze ilişkilerin olduğu ifade edilmekle birlikte siyasi tercihlerde grup bağılıklarının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Yolçu 2017: 43).

Psikolojik yaklaşımın temelini oluşturan parti kimliği adı altındaki parti bağımlılığının seçmen davranışını etkilemekte olduğu kabul edilmekle birlikte giderek bu konuda etkisinin azaldığı vurgulanmaktadır (Canöz 2010: 100). Kişisel çıkarların ve bencilliklerin hızla yükseldiği günümüzde parti bağımlılığı düşüncesinin seçmenlerin parti tercihinde tek etkili faktör olduğu kabul edilemez bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bireylerin yaşam tarzları, ekonomik durumları, eğitim seviyeleri ve yaş durumları gibi birçok değişkenlikler içinde olmaları tek yönlü etki altında siyasi parti tercih etmelerine engel olmaktadır. Boiney ve Paletz (1991) seçmen tercihlerini etkileyen faktörler üzerine yaptıkları çalışmalarda parti bağımlılığının seçmen davranışında etkili olmasına rağmen zamanla zayıfladığını bunun yerine aday imajı üzerinden şekillendiğini ileri sürmektedir (Aktaran: Çağlar ve Gelir 2014: 32).

Yaklaşımın Türkiye seçmeni üzerinde yapılan çalışmalarına göre Türkiye’de parti kimliği kavramı görüşleri farklılaşabilmektedir. Parti kimliğinin Türkiye’de oluşamadığını savunanlar bulunmaktadır. Ercins, Türkiye’de parti kimliği kavramının oluşamamasını demokratik yönetim sürecini sekteye uğratan askeri müdahalelerle kapatılan partilerin tekrar kurulurken eski anlayışıyla kurulmamasına bağlamaktadır (Ercin 2007: 31). Özbudun ise Türkiye’de seçmen tercihleri farklı nedenlerden etkilenecek sürekli değiştiği için parti kimliği oluşumunun zayıf kaldığını ifade etmektedir (Özbudun 2000: 79). Akgün ise yürütmüş olduğu çalışmadan aldığı sonuçlara göre Türkiye’de seçimlerde seçmen tercihlerinde parti bağımlılığının önemli

olmasına karşın tek etkili faktör olmadığını ifade etmektedir (Akgün 2007: 88-89). Akgün'ün aynı çalışmasında yerel düzeyde seçmen davranışı incelemesinde Türkiye'de partilerle bağlarının güçlü olduğunu fakat kemikleşmiş bir partizanlıktan söz edilemeyeceğini belirtmektedir (Akgün 2007: 109). Gülmen'in psikolojik yaklaşım ile ilgili görüşüne göre seçmen parti programlarını yerine parti imajlarını dikkate aldığı düşüncesi bağlamında seçmenlerin parti tercihlerinde etkili olan seçmen tarafından partinin algılanışı değil seçmenin partiye olan önyargısıdır (Gülmen 1979: 41). Bu görüş seçmenin partinin amaç ve faaliyetlerinden çok önceden edinmiş olduğu bilgilerle tercihte bulunmasını destekler niteliktedir. Parti kimliği oluşumundan ziyade daha kolay ve pratik görünen parti liderine bağlılığın da gündeme getirildiği görülmektedir. Son yıllarda yapılan parti aday imajı üzerine Türkiye'de yapılan çalışmalar bu duruma örnek teşkil etmektedir. Seçmenlerin oy verdikleri partiyi parti ismi yerine parti lideri adıyla anmaları bu çerçevede ele alınmaktadır (Polat ve Kültür 2008: 10).

Psikolojik Yaklaşım seçmen davranışını belirleyen faktör olarak kişinin çeşitli şekillerde kazanmış olduğu partizanlığı görmektedir. Bireylerin psikolojik etkiler altında parti tercihini belirlediğini ileri süren bu yaklaşıma göre bireyler partilerin faaliyetlerinden etkilenmemektedir. Geçmişten gelen bir sevgi bağı ile partiye sadık kalmakta ve onu desteklemeye devam etmektedir. Temsili demokrasilerin ortaya çıkışından günümüze kadar gelineen noktada seçmenler çeşitli faktörlerin etkisi altında kararlarını vermişlerdir. Değişen bireysel toplumsal ihtiyaçların her dönemde bireylerin siyasi tutum ve davranışlarını etkilediği görülmektedir. Bu durumda bireylerin her dönem değişen istek ve ihtiyaçları siyasi parti tercihlerine de yansımaktadır. Bir dönem etkili olduğu kabul edilen parti bağımlılığı da zamanla etkisini kaybetmektedir.

2.3. Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler

Seçmen davranışlarını açıklamaya yönelik araştırmacılar tarafından sunulan teorik yaklaşımlar seçmen davranışlarını belirli kalıplar çerçevesinde açıklamaya yöneliktir. Ekonomik yaklaşım ekonomik temelli faktörlerin seçmen davranışında belirleyici olduğunu ifade ederken sosyolojik yaklaşım sosyal bölünmelerin, sosyo-

psikolojik yaklaşım partizanlığın seçmenin kararında belirleyici etken olduğunu savunmaktadır. Söz konusu yaklaşımların seçmen davranışlarını kendi perspektiflerinden açıklamaya çalışmaları seçmen davranışlarını açıklamada yetersizlik ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle seçmenlerin oy tercihlerine karar verirken tercihlerinde etkili olan faktörler teorik yaklaşım başlıkları altında yer almadan da ayrı ayrı ele alınabilmektedir.

Seçmenlerin oy tercihlerini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Oy tercihinde etkili olan faktör ya da faktörler seçmenlerin demografik özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Seçmenlerin demografik özelliklerine göre oy tercihine karar verirken etkilendiği, dikkate aldığı, önemseydiği faktörlerin değişiklik gösterebilmektedir. Bununla birlikte seçmen davranışını etkileyen faktör ya da faktörlerin tespiti oldukça güçtür. Yapılan saha çalışmalarıyla birlikte seçmen davranışları incelemeleri gelişmeye devam etmektedir. Seçmen davranışını incelemeye yönelik saha çalışmalarına katılan katılımcıların oy tercihleri hakkında ifade ettikleri düşünceler analiz edilerek seçmenin siyasi tercihini etkileyen faktörler tespit edilmeye çalışılmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucu seçmen davranışını etkileyen birçok faktör bulunmuştur. Bu çalışmalardan Bayyyiğit'in (2003) çalışmasında din faktörü, Özkiraz ve Maral'ın (2011) çalışmasında lider faktörü, Dilber'in çalışmasında kitle iletişim araçları, Sitembölükbaşı (2004) çalışmasında ideolojik faktörler, Aydın ve Özbek'in çalışmasında aile faktörü seçmen davranışını etkileyen faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma sonuçlarının getirdiği farklılıklar seçmen davranışını etkileyen faktörlerin çeşitliliğine işaret etmektedir.

2.3.1. Cinsiyet

Seçmenin oy verme davranışı etkileyen biyolojik özelliklerinde biri sayılan cinsiyet ilk dikkate değer etmen olarak göze çarpmaktadır. Kadın ve erkek arasında neredeyse her alanda görülen eşitsizlik siyasal alanda da kendini göstermektedir. Siyasal katılım biçimlerinden üzerinde en çok çalışılan tür olan oy verme davranışı üzerinde cinsiyet farklılıklarından doğan sonuçlar gözlemlenmektedir. Oy verme davranışına

eğilim noktasında önemli bir etken sayılan cinsiyet faktörü seçmen davranışı üzerine yapılan çalışmalarda önemli bir değişken olarak kullanılmaktadır.

Siyasal ve sosyal toplum tarafından kadının siyasal alanın içinde görülmemesi kadının yetiştiği siyasal kültüre göre siyasete ilgisizliği sonucunu doğurmaktadır. Kadınların siyasal tartışmalara bile daha az katılması bu ilgisizliğin göstergesi olmaktadır (Onay 2013: 103). Kendini siyasal alanın dışında gören kadının oy kullanırken siyasal bilgilenme araçlarından çevresel faktörlerin genellikle tercihlerini belirlediği düşünüldüğünde siyasi partilerin kadınların oylarını toplayabilmek adına politikalar çıkarmasına neden olmaktadır. Özellikle neredeyse her partide bulunan kadın kolları bu bağlamda ele alınmaktadır. Bununla birlikte partilerin kadın söylemlerinin artması kadın oylarını kendilerinde toplamak isteyen siyasi partilerin politikalarına örnek olarak gösterilebilir. Siyaset ortamında kadınların kadın kolları adı altında farklı bir yerde kullanılması siyasette kadın erkek eşitsizliğinin altını çizmeye devam ederek kadını bu şekilde de siyasetin dışında tutmaya devam ettikleri söylenebilir.

Gerek toplumsal gerek kültürel faktörlerin baskısı altında erkeklere oranla siyasal alanın dışında kalan kadının oy tercihlerini neleri dikkate alarak belirlediklerine bakmak gerekmektedir. Gülmen'in görüşüne göre toplumsal kültürün kadında bağımlı olduğu düşüncesi yaratılıp kadının siyasal alanda etkinliğinin engellenmesinin bir sonucu olarak kadınlar daha muhafazakâr partileri tercih etmekle birlikte tercihlerinin genellikle eşlerinin seçtiği partiyle uyumlu oldukları dikkat çekmektedir (Gülmen 1979: 51).). Bununla birlikte oy tercihlerinde erkeklere oranla aile ya da çevreden daha fazla etkilendikleri tespit edilmiştir (Avcı 2015: 169). Kadınların siyasi parti tercihlerinde partinin lideri ve icraatları erkeklere göre daha ön plandayken erkeklerin daha çok parti ideolojisini dikkate alarak oy verdikleri ifade edilmektedir (Sitembölükbaşı 2004: 172-173). Bu noktada kadınların siyaseti somutlaştırarak tercih yaptıkları görülmektedir. Erkul kadınların geçirdikleri siyasal toplumsallaşma sürecinde edindikleri siyasal tutumların karakteristiğini ele alarak parti tercihlerinde dinsel ve ahlaki unsurlara daha fazla önem verdiklerini ifade etmektedir (Ercul 1999: 34). Bununla birlikte Çaha'nın yapmış olduğu çalışmaya göre erkeklerin ekonomi politikalarına verdikleri önemin kadınlara göre daha yüksek olduğu laiklik konusuna ise kadınlara göre daha az önem

verdikleri ortaya konulmaktadır (Çaha 2004: 18). Laiklik vurgusunun Türkiye’de başörtü üzerinden yapılması kadınların bu konudaki hassasiyetlerini açıklamaktadır. Ekonomik değerlere kadınların daha az ilgi göstermesi ise Çaha’nın söylemiyle ekonomik hayatta kadınların fazla aktif olmamalarıyla açıklanmaktadır. Yapılan saha çalışmalarında görüşmelere kadınların siyasal alana erkeklere göre daha ilgisiz kalmalarından dolayı erkeklerin kadınlara göre daha fazla katılım gösterdikleri tespit edilmiştir (Avcı 2015: 162).

Kadın ve erkek arasında toplum ve kültür dayatmalarıyla siyasete bakış açılarının farklı olmasından kaynaklanan siyasi hayata ilgi farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Kadının toplumsal ve kültürel ortamdaki dayatmalardan dolayı siyasete ilgisinin az olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur. Fakat kadının sosyo-ekonomik statüsünün eğitimle birlikte gün geçtikçe değiştiği ve geliştiği günümüzde daha fazla siyasal hayatta yer aldığı düşünülmektedir. Bununla birlikte Wedel’in yerel siyasete kadın katılımı hakkında yürütmüş olduğu çalışmada kadının siyasete katılımının psikolojik, sosyal ve siyasal alanda kadının güçlenmesine katkı sağladığı ifade edilmektedir (Wedel 2001: 233). Oy verme davranışlarında kadının etkilendiği faktörler dikkat çekicidir. Seçmen davranışı üzerinde cinsiyet değişkeni bağlamında erkek ve kadın arasında genellikle farklı değerler gözetilerek siyasi parti tercihlerinde buldukları görülmektedir.

2.3.2. Yaş

Siyasal katılım biçimlerinin tercih edilmesinde önemli bir etken olan yaş faktörü seçmenin oy verme davranışlarında etkili olan bir faktör olarak görülmektedir. Bireylerin yaşlarının ilerledikçe görüşlerinin ve siyasi değerlerinin gelişip değiştiği düşünüldüğünde siyasi parti tercihlerinin de zamanla farklılaştığı ifade edilebilir. Bireylerin genç yaşlarda enerjik duruşlarının getirdiği hareketlilik ve ilerleyen yaşlarda gelen sorumluluk ve yükümlülüklerinin oy tercihlerinde farklı faktörleri dikkate almalarına neden olmaktadır.

Yaş faktörünün bireylerin iradeleri dışında oluşan bir siyasal kaynak olduğunu belirten Turan ve Temizel'e göre yaş içinde bulunulan çevre ve koşulların değişmesine bağlı olarak kişinin siyasal tutumları da değişmektedir (Turan ve Temizel 2015: 140). Gençlerin enerjik hayatlarından dolayı oy kullanma eğilimi yerine daha hareketli olan mitinglere veya yürüyüşlere katılım, siyasi tartışmalara katılımları yaşın getirdiği sorumluluklar ve yükümlülükler nedeniyle yaşlıların ise kolay bir katılım şekli olan oy kullanma faaliyetlerine katılımları olağan olduğu düşünülmektedir (Duran 2005: 134).

Toplumların yapısına göre değişmekle birlikte yapılan çalışmalarla siyasal toplumsallaşmanın 11-13 yaş döneminde gerçekleştiğinin tespiti belirtilmektedir (Erkul 1999: 31). Bu bağlamda yaş etkeninin etkisinin bireylerin oy tercihlerini belirlerken zamanla değiştiği varsayılmaktadır. Yaş faktörünün zamanla değişmesiyle birlikte bireylerin siyasal alana dair ilgilendikleri ve önem verdikleri konuların değiştiği düşünülmektedir. Nitekim yaş faktörünün seçmen tercihi üzerindeki etkisini ankete tabii tutan Dökmen ve Ova'nın araştırmasına göre 19-25 yaş katılımcıların 36 yaş ve üzeri katılımcılara göre ekonomik başarı ya da başarısızlıkların oy verecekleri partiyi belirlemede etkisi olmadığı tespit edilmektedir (Dökmen ve Ova 2016: 29). Bununla birlikte aynı araştırmaya göre 19-25 yaş arası grubun ideolojik duruşlarının 36 yaş üstüne göre daha az keskin ve değiştirilebilir olduğu ifade edilmektedir (Dökmen ve Ova 2016: 30). Ek olarak Orhan'ın çalışmasında ifade ettiği gençlerin parti tercihlerinde daha radikal seçimleri göze çarparken yaşlıların tutucu muhafazakâr seçimlerinin dikkat çektiği Dökmen ve Ova'nın tespitlerini destekler niteliktedir. Aynı çalışmada yaşlıların oy kullanma eğilimlerinin gençlere göre daha fazla olduğu da ifade edilmektedir (Orhan 2009: 127). Çavuşoğlu ve Pekkaya'nın yerel seçimlerde gençlerin (18-35 yaş arası) oy tercihlerini etkileyen faktörler üzerine üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmaya göre aday tecrübesi ve eğitimi, adayın gerçekleştirdiği faaliyetler ve vaatlerinin yapılabilişliği gençlerin oy tercihlerini etkileyen faktörler olduğu ortaya konulmaktadır (Çavuşoğlu ve Pekkaya 2016: 33).

Yaş faktörünün seçmenin siyasal katılım türünü belirlemesinden oy tercihine kadar etkili olduğu görülmektedir. Üzerinde durulan oy tercihinin belirlemedeki etkisi genç kesim (18-35) ile orta yaş ve yaşlı kesim (35 yaş ve üzeri) arasında karşılaştırmalı

olarak verilmektedir. Özetle bu karşılaştırmada dikkat çeken gençlerin oy kullanma eğilimleri ile yaşlı kesimin oy kullanma eğilimleri arasındaki fark ile gençlerin yaşlılara göre radikal kararlar vermeye yaşlıların ise muhafazakâr kararlar vermeye eğilimleri olduğu şeklindedir.

2.3.3. Medeni Durum

Medeni durum bireylerin evli, bekâr, dul ve boşanmış kategorilerinden birinde yer aldıklarını ifade etmektedir. Kişilerin medeni durumları yaşayış biçimlerini ve sorumluluk düzeylerini etkilemektedir. Medeni durumun getirdiği yaşam koşulları altında kişilerin siyasal alana bakış açısı şekillenmektedir. Bu sebeple bireylerin siyasi parti tercihlerinde kişinin medeni durumunun oy tercihini etkilediği düşünülmektedir. Yapılan çalışmaların birçoğunda demografik değişkenler adı altında medeni durum değişkeni kullanılmaktadır. Bu çalışmalara Teyyare ve Avcı (2016), Karaçor ve Gözüm (2012), Duran (2005), Şengün (2016), Avcı (2015), Boyraz (2016), Bayrakdaroğlu, Uzun ve Özkoç (2016), Avcı ve Hülür (2016), Balcı ve Akar (2010), Canöz (2010)'ün çalışmaları örnek teşkil etmektedir.

Medeni durum faktörü altında bireylerin cinsiyet, yaş, gelir, eğitim düzeyi gibi demografik özelliklerine göre oy tercihlerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Özellikle medeni durumla birlikte sorumluluğu taşıyan kişi sayısının seçmenin oy tercihinde bireysel düşünüp düşünmemesini etkilemektedir. Evli ve bekâr seçmenler üzerinden yapılan Teyyare ve Avcı'nın değerlendirmesine göre oy tercihlerinde evli seçmenlerin bekâr olanlara göre adayların tecrübelerini önemserken bekâr seçmenlerin adayların ideolojik duruşlarını önemli gördüklerini belirttikleri ifade edilmektedir (Teyyare ve Avcı 2016: 68). Bu açıdan bakıldığında bekâr seçmenlerin aile sorumluluğu taşımamaları nedeniyle ideolojik kararlar verdikleri düşünülebilir. Cinsiyet bağlamında ele alındığında Orhan'ın çalışmasında medeni durumu evli olanlardan kadın seçmenlerin oy tercihlerinin eşlerinininkiyle aynı yönde olduğunu ifade ettikleri görülmüştür (Orhan 2009: 130). Negiz'in çalışmasında ise evli olan kadınların oy kullanma eğilimlerinin yüksek olduğu belirtilmektedir (Negiz 2007: 36).

Sonuç olarak seçmen davranışı üzerine yapılan çalışmalarda verilen örnek çalışmalardan da görüldüğü üzere medeni durum değişkeni sıklıkla kullanılmaktadır. Avcı ve Teyyare'nin (2016) çalışmasında da görüldüğü üzere kişilerin medeni durumlarının oy tercihlerini belirlerken gözettikleri faktörlerde farklılıklara neden olabileceği ortadadır. Bununla birlikte yukarıda verilen Orhan ve Negiz'in çalışması göz önünde bulundurulduğunda medeni durum içinde cinsiyet faktörünün de seçmen davranışında etkili olduğu görülmektedir.

2.3.4. Eğitim

Devletin en önemli ideolojik aygıtlarından biri olan eğitim bireylerin bireysel kimliğinden siyasal kimliğine kadar hayatının büyük bir kısmını şekillendirmektedir. Eğitim bireylere okuma yazma gibi temel bilgilerin öğretilmesini sağlarken bireylerin yurttaşlık bilinci kazanmasını sosyal ve siyasal farkındalıklarını öğrenmesine olanak tanımaktadır. Tüm bunları bireylere sağlayan eğitim sistemi bireylere aynı zamanda egemen ideolojik sisteme uyum sağlamayı ve tabii olmayı öğrettiği ifade edilmektedir (Althusser 2014: 40). Bu bakış açısından hareketle kişinin eğitim düzeyinin siyasal toplumsallaşma sürecinde önemli bir faktör olduğu ve ayrıca oy tercihleri üzerinde de önemli bir etken olduğu görülmektedir. Hatta Baykal'ın ifadesine göre araştırılan değişkenlerin hiçbirinin siyasal karar mercilerini belirlemede eğitimle kıyaslanamayacağını düşünülmektedir (Baykal 1970: 56).

Eğitim düzeyinin bireylerin bilinçli kararlar almak adına yöneldikleri siyasal tercihleriyle ilgili bilgilenmek için siyasal olayları yakından takip etmekle paralellik gösterdiği düşünülmektedir. Eğitim düzeyinin bilinçli kararlar almayı güçlendirerek çevresel faktörlerin tercihler üzerindeki etkisini azalttığı ifade edilmektedir (Orhan 2009: 132). Ayrıca eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin hükümetlerin bireyler üzerindeki etkilerini daha iyi bildikleri ve siyaseti daha yakından takip ederek seçim kampanyalarını dikkatle izledikleri ifade edilmektedir (Erkul 1999: 48). Tüm bu görüşlerden anlaşılacağı üzere eğitim düzeyinin en başta bireylerin siyasete bakış açılarını, siyasetle ilgilenme düzeylerini ve siyasetteki farkındalıklarının bilincinde olma düzeyini etkilediği görülmektedir.

Eğitim düzeyinin değişmesiyle birlikte seçmenlerin parti tercihlerine karar verirken üzerinde durdukları, önemsedikleri konuların da farklılaştığı görölmektedir. Seğmenlerde eğitim derecesinin artmasıyla birlikte “demokratlık, vatandaşlık anlayışı, laiklik, çalışma ilişkileri, çocuk hakları ve kadın hakları konusunda” önem verme düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmektedir (şeker 1995: 82). Canöz ve Bakan’ın üniversite öğrencilerinin oy tercihleri üzerinde etkili olan faktörlerin tespiti konusundaki çalışmalarında partilerin projeleri, hizmetleri ve gündemdeki sorunların öncelikli olarak dikkate alındığı görölmektedir (Canöz ve Bakan 2015: 507). Yerel seçimlerde seçmen davranışını inceleyen Avcı’nın çalışmasında aday faktörüne göre oy tercihini belirleme eğiliminin bireyin eğitim düzeyinin yükselmesiyle orantılı olduğu tespit edilmektedir (Avcı 2015: 170). Yerel seçimler için yapılan bu çalışmada partizan tutumlar yerine eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte aday odaklı siyasi parti tercih eğilimleri dikkat çekmektedir.

Eğitim faktörünün yapılan araştırmalar ve sonuçları dikkate alınarak bireylerin parti ya da aday tercihlerinde dikkate aldıkları etmenlerin farklılaştığı görölmektedir. Bununla birlikte eğitim düzeyinin siyasi bilgilenme ve farkındalık üzerinde de doğru orantılı bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir.

2.3.5. Meslek Faktörü

Bireyler hayatlarını devam ettirmek için kimi zaman istedikleri kimi zaman istemedikleri bir meslek seğerler. Kişin eğitim düzeyi ve hayata bakış açısı meslek seğiminde etkili olmaktadır. Mesleklerin kişinin oy tercihine etkisini dolaylı yollardan ele almak mümkündür. Mesleğin bireye getirdiği prestij ve statü oy tercihinde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçmenler bunlara dayanarak siyasi bilgilenme kaynaklarını geliştirerek parti tercih etmektedirler.

Sitembölükbaşı’nın ifadesiyle mesleğe yüklenen değerler meslek üyelerinin siyasi algılama biçimini etkileyerek mesleğin siyasi alanda etkisini ortaya koymaktadır (Sitembölükbaşı 2001: 42-43). Aynı meslek içindeki seçmenlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi etkenler altında siyasi tercihlerinin değişebileceği

düşünülmektedir. Bu sebeple sadece meslek ile oy tercihi arasında doğrudan bir ilişki kurmak çok zordur. Mesleğin yanında diğer demografik özelliklerle birlikte inceleme yapmak daha doğru sonuçlar verecektir. Erkul'un ifade ettiği üzere Türkiye'de siyasetle en etkin ilgilenen kesim serbest meslek mensuplarıdır (Erkul 1999: 34). Bununla birlikte memurluk mesleğindeki seçmenlerin siyasete karşı en yüksek ilgi ve bilgiye sahip oldukları ifade edilmektedir (Sitembölükbaşı 2001: 44). Aldıkları ücretlerin ve sahip oldukları hakların hükümetler tarafından belirlenip değiştirilmesi memurların ekonomik faktörleri de gözeterek parti tercihinde bulduklarını destekler niteliktedir. Sahip olunan mesleğin çalışma koşullarının durumlarının oy tercihlerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Bireylerin mensubu oldukları meslek gruplarının oy tercihlerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Demografik özelliklerin de etkisiyle meslek etkeni oy tercihlerinin şekillenmesinde rol oynamaktadır. Bireylerin sahip oldukları mesleklerin getirdiği siyasal bilgilenme ve bilinçlenme ortamı siyasi tercihlerini oluşturmaya katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte meslek faktörünün seçmen davranışında tek etkili faktör olduğunu söylemek mümkün değildir.

2.3.6. Gelir

Kişisel faktörlerden olan gelir etkeninin bireylerin siyasi parti tercihlerinde etkisinin olduğu düşünülmektedir. Bireylerin gelir düzeylerinin yükselmesiyle kişisel refah düzeyinin artmasının siyasal alan hakkında bilgilenmeye daha fazla vakit ayırmaya ve siyasal bilgilenme araçlarını daha etkin düzeyde kullanmaya neden olduğu düşünülmektedir.

Öncelikle gelir düzeyinin oy kullanma eğilimini arttırdığı görülmektedir. Payaslıoğlu'nun görüşüne göre gelir düzeyi yüksek olan bireylerin düşük olanlara oranla daha fazla oy kullanma eğiliminde oldukları ifade edilmektedir (Payaslıoğlu 1956: 16). Bununla birlikte Abadan'ın araştırmasında gelir düzeyi bakımından alt, orta ve üst ayrımının olduğu alt ve üst tabakanın oy kullanma eğiliminin orta tabakaya göre daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir. Bunun nedeninin üst tabakanın çıkarlarını

gözeterek siyasete ilgi ve siyasal bilgilenmesinin fazla olmasına bağlamakta olup alt tabakadan olanların ise mevcut durumlarını iyileştirmenin ve mevcut gelir düzeylerini değiştirmenin yolu olarak oy kullanmayı görmelerinden kaynaklandığı ifade edilmektedir (Abadan ve Yücekök 1966: 107).

Gelir düzeyi ile seçmen tercihlerini belirleme arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalarda gelir düzeyi ile seçmenlerin oy verirken önem verdiği noktalarda belirgin farklılıklar görülmektedir. Türkiye’de bireylerin gelir düzeyleri ile parti tercihleri arasında ilişki olduğu yönünde olduğu üzerine yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri olan Dökmen ve Ova’nın yürüttüğü çalışmada gelir düzeyi düşük olan (1000 TL altı) seçmenlerin parti tercihlerinde gelir düzeyi 2001-3000 TL olan seçmenlere göre sahip oldukları ideolojiyi daha az önemsedikleri belirtilmektedir (Dökmen ve Ova 2016: 30). Bununla birlikte Şeker’in yaptığı çalışmada yüksek gelir gruplarının “siyasete duyarlılık, demokratiklik, çağdaş vatandaşlık anlayışını benimseme olgusu, laiklik, kadın ve çocuk hakları” konularına daha fazla ilgili oldukları ve düşük gelirli bireylerin muhafazakâr eğilimlerinin olduğu ifade edilmektedir (Şeker 1995: 83). Benzer ifadeler Abadan’ın çalışmasında da rastlanmaktadır. Abadan’ın sunduğu bilgilere göre yüksek gelirli bireylerin demokratik değerlerden olan birçok partinin bulunmasına önem verirken orta gelir grup mensuplarının güven ve istikrar için tek parti olmasını veya hiçbir partinin olmamasını savundukları ifade edilmektedir (Abadan 1965: 510). Bununla birlikte Özgül’ü araştırmasında Türkiye seçmeninin oy tercihi gelirlerine göre ele alındığında orta ve düşük gelir grubunda bulunan seçmenlerin muhafazakâr partilere yöneldikleri üst gelir grubundaki seçmenlerin ise sol partileri destekledikleri belirtilmektedir (Özgül 2017: 162). Din faktörüne verilen önem bakımından da gelir düzeyinin farklılaşması üzerinde durulması gerek bir diğer noktadır. Gelir düzeyinin 1000 TL altında olduğu seçmenlerin geliri 3001 TL olanlara oranla partilerin dini söylemlerine daha fazla önem verdikleri ortaya konulmaktadır (Dökmen ve Ova 2016: 30). Ek olarak Özkiraz ve Maral’ın çalışmasında belirttiği üzere liderlerin dini görüşlerinin seçmen davranışı üzerindeki etkisi gelir düzeyleri bağlamında ele alındığında seçmenlerin gelir düzeyi yükseldikçe liderlerin dini görüşlerine verdikleri önem azalmaktadır (Özkiraz ve Maral 2011: 286). Sonuç olarak her iki araştırma dikkate alındığında gerek partilerin dini söylemleri gerekse liderlerin

dini görüşleri seçmenler tarafından gelir düzeylerine göre önemsenme dereceleri değişmektedir.

Gelir düzeyinin siyasal hayatla ilgilenme ve siyasal hareketliliklerden etkilenme üzerinde önemli derecede etkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmaların sonuçları gösteriyor ki bireylerin gelir düzeyleri oy verme eğilimlerinden siyasi parti tercihlerinde bulunurken dikkat ettikleri ve önem verdikleri etkenlere kadar değişebilmektedir. Buradan seçmenlerin gelir seviyelerinin karar sürecinde tercih edecekleri partiyi belirlemede farklı faktörleri gözetenek karar verdikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

2.3.7. Yerleşim Yeri Faktörü

Yerleşim yerleri ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim ve çevresel büyüklükleri gibi faktörler kapsamında kendilerine has karakterlere sahip olmaktadır. Yerleşim yerlerinin kendilerine özgü karakterleri içinde yaşayan insanların toplumsal değerlerini ve duruşlarını etkilediği gibi siyasal değer yargılarını ve duruşlarını da etkilemektedir. Siyasal katılım en çok kullanılan çeşidi olarak görülen oy verme eylemi bireylerin yaşadıkları çevreye göre şekillenebilmektedir. Yerleşim yerlerinin seçmen davranışına etkisi genellikle kentleşmeyle birlikte gelen modernleşme olgusuyla ele alınmaktadır.

Seçmen kararlarını belirlerken yakından etkilendiği birçok unsurun yerleşim yerlerine bağlı olarak oluştuğu ve değiştiği ifade edilmektedir (Turan ve Temizel 2015: 112). En basit şekilde ele alınacak olursa köy ve kent ayrımlarına dikkat edildiğinde bireylerin gelirlerinden, ekonomiye bakış açlarına, mesleklerine ve aldıkları eğitime kadar etkilediği görülmektedir. Oy kullanma eğilimi üzerinde yerleşim yerinin etkisi tartışmalı görülmektedir. Baykal'ın araştırmasına göre şehirlerden köylere doğru gidildikçe oy kullanma eğilimi artmaktadır (Baykal 1970: 72). Bunun sebebi olarak büyük şehirlerden küçük yerleşim birimlerine doğru gidildikçe toplu hareket olanağının güçlenmesi düşünülmektedir.

Kırsal kesimde eğitim seviyesinin düşük olmasına bağlı olarak siyasal bilinçlenmenin yoğun olduğu bu sebeple de seçmenlerin siyasi parti tercihlerinde çevresel faktörlerin etkileme gücünün fazla olduğu ifade edilmektedir (Erkul 1999: 60). Buradan hareketle bireylerin oy tercihlerinde çevresel etkilerin şehirlerde yaşayanlara kıyasla daha fazla oldukları düşünülmektedir. Görüldüğü üzere yerleşim yeri bireylerin hayatında önemli etken bir faktördür. Bu nedenle yerleşim yeri faktörü seçmen davranışını farklı yönlerden etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.8. Din Faktörü

Bireylerin farklı önem düzeylerine sahip olan dini aidiyetleri sosyal ve toplumsal yaşamlarını etkilediği gibi siyasal davranışlarını da etkilemektedir. Yöneten ve yönetilen ilişkilerinin karşılıklı etkileşimleri göz önünde bulundurulduğunda dinin ve dini bağlılığın etkin olduğu yerlerde söz konusu dini bağlılıkların siyasal alana yansımaları doğal görünmektedir (Turan ve Temizel 2015: 121). Dinin uzun yıllardır siyasette destekleyici bir meşruiyet aracı olarak kullanılması söz konusu görüşü destekler niteliktedir. Parti liderlerinin ve adayların dini söylemleri ile parti programlarının dini amaçlı faaliyetlerinin seçmen oy tercihi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Dinin seçmen davranışına etkisi değerlendirilecek olursa bireylerin dini bağlılıklarının siyasal parti tercihlerinde son derece önemli bir rol oynadığı ileri sürülmektedir (Turan ve Temizel 2015: 90). Din faktörü seçmen davranışları incelemelerinde karmaşık bir sistem halinde yer almaktadır. Bireylerin dini duyarlılıkları ve dini duruşları eğitim düzeyi, cinsiyet, yaş, gelir gibi değişkenler bağlamında parti tercihlerinde farklı düzeylerde etkili olmaktadır. Öncelikle seçimlerde aday olarak çıkan kişilerin dinine bağlılığı temelinde seçmen davranışlarında etkisi ele alındığında kadınların erkeklere oranla daha fazla önem verdikleri ve ayrıca eğitim düzeyinin yükselmesine bağlı olarak adayın dine bağlılığına verilen önemin azaldığı ifade edilmektedir (Kılıç 2013: 55). Canöz'ün Konya seçmeni üzerine yapmış olduğu araştırmada adayın dindar olmasının seçmen tarafından önemli görüldüğünü ve eğitim düzeyine bağlı olarak eğitim düzeyinin yükselmesiyle verilen önemin azaldığı

saptanmaktadır (Canöz 2010: 106). Bu durumda din faktörünün seçmen tarafından dikkate alınmasının eğitim düzeyi ve cinsiyet bakımından farklılık ortaya koyduğu görülmektedir. Adayın dindar olmasına dikkat edilmesine yönelik araştırma sonuçlarına bir örnek de Günay'ın Erzurum seçmeni üzerine yaptığı çalışmada seçmenlerin %49.7'sinin adayın dindar olup olmamasına dikkat ettiklerini %29.4'ünün dikkat etmeyip %20.9'unun cevap vermediklerini göstermesidir (Günay 1999: 229). Bu araştırma sonucuna bakıldığında seçmenlerin önemli bir kısmının seçecekleri adaylarda dindarlıklarını önemsemeleri olmakla birlikte cevap bırakanların oranı da dikkate almaya değer niteliktedir. Bununla birlikte Bayyigit'in çalışmasında bireylerin seçim zamanlarında oy verecekleri partiyi ya da adayı belirlerken parti ya da adayın dini önemseyip önemsemedikleri sorgulanmakta ve sonuçta %41.5'inin önemsedikleri, %36.3'ünün önemsemedikleri, %19.2'sinin de kararsız oldukları tespit edilmektedir (Bayyigit 2003: 32).

Turan, Aydilek ve Şen'in Kastamonu seçmeni üzerinde yaptığı alan araştırmasında seçmenlerin büyük bir çoğunluğunun (%50,3) kendilerini dindar olarak görmelerine rağmen oy kullanırken din ve laiklik eksenli çatışmaları dikkate alarak tercihte bulunmadıkları tespit edilmektedir (Turan, Aydilek ve Şen 2015: 117).

Din ve siyaset bağlantısı üzerine yapılan araştırmalar gösteriyor ki siyasal yaşamda da din önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle insanların dini inançlarının kuvvetli olmasına göre orantılı olarak dini söylem ve faaliyetlerden etkilenme oranları artmaktadır. Seçmen statüsündeki bireylerin oy verirken siyasi parti ve adayların dini içerikli faaliyet, söylem ve vaatlerinden etkilenmeleri eğitim düzeyi, cinsiyet, medeni durumları gibi demografik özelliklere göre farklılık gösterebilmektedir.

2.3.9. Aile Faktörü

Oy verme davranışı üzerinde sosyolojik yaklaşımın savunduğu görüşler doğrultusunda bir arada yaşayan bireylerin aynı adaylara oy vermeleri mümkün gözükmektedir (Polat 2010: 136). Aynı ortamda yaşayan insanların ortak kaygıları, istekleri ve amaçları olabileceği düşünüldüğünde aile göze çarpmaktadır. Aile içinde

büyüyen ve gelişen değer ve tutumların oy verme davranışına da yansıtacağı düşünülmektedir. Çünkü aile bireylere sadece toplumsal değer yargıları öğretmekle kalmayarak seçme işlemini de öğretmektedir (Erkul1999: 46). Aynı ailede yaşayan bireylerin benzer tutum ve değerleri taşıyacağı düşünülerek oy verirken benzer yönelimlerin olabileceği mümkün görünmektedir.

Aydın ve Özbek'in çalışmasında aile kurumunun bireylerin kararlarında en etkin referans grubu olduğu ifade edilmektedir (Aydın ve Özbek 2004: 146). Bireylerin küçük yaşlardan itibaren içinde buldukları ortamın özelliklerinde etkilenmeleri doğaldır. Aile fertlerinin görüşleri ve düşünceleri bireylerin değer ve tutumlarının şekillenmesinde önemli bir etken olmaktadır. Çocukların erken yaşlardan itibaren güçlü bağlarla bağlandıkları anne-babalarının etkilerine maruz kalarak parti tercihlerini belirleyebildikleri ileri sürülmektedir (Kalaycıoğlu ve Sarıbay 2000: 414). Bireylerin küçük yaşlarda hayatlarının her alanında anne babalarını rol model olarak davranışlarında onları taklit etmeleri bu görüşü destekler niteliktedir. Ayrıca Yücekök'ün ileri sürdüğü üzere kişi moral değerleri ağırlıklı olarak aileden aldığı için genellikle ailenin siyasi görüşleri çocuk tarafından benimsenmektedir (Yücekök 1987: 26). Özellikle anne babanın aynı parti kimliğini benimsemeleri çocuklarının da aynı partiyi tercih etmesi büyük bir olasılık olarak ifade edilmektedir (Aydın ve Özbek 2004: 149). Benzer bir görüş olarak oy verme davranışında ailenin önemli yere sahip olduğunu belirten Polat'a göre aynı aile içinde eşler benzer yönde oy kullanmakta ve çocukları da ebeveynleriyle aynı yönde oy kullanmaktadırlar (Polat 2010: 136-137).

Türkiye'de gün geçtikçe modernleşmenin getirdiği faktörlerin etkisiyle bireyler okul, iş ya da tamamen kendi yaşam tarzlarını gerçekleştirmek için aileden uzaklaşmaktadırlar. Bu durumda kişilerin üzerinde aile etkisinin yok olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Ailenin etkisinin ne derece olduğu eğitim durumu, yaş, yerleşim yeri gibi faktörlere göre değişiklik göstermesi olasıdır. Giderek aile faktörünün kişilerin siyasi tercihleri üzerinde etkisini kaybettiği düşünülse de bu düşüncenin doğru olmadığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birine göre çocukların siyasal tavır ve davranışları üzerinde hala aile faktörü etken olmaya devam etmekte çocuklar seçimlerinde ailenin seçimlerine odaklanmaktadırlar (Yeşilorman

2005: 121). Yapılan farklı bir araştırmada seçmenlerin oy tercihlerinde ailelerinden etkilenme düzeylerinin cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine, çalışma durumlarına, medeni durumlarına, anne-babayla yaşayıp yaşamama durumlarına göre farklılıklar gösterdiği tespit edilmektedir (Aydın ve Özbek 2004: 165). Bu durum seçmen davranışlarının değişen durumlar çerçevesinde aileden etkilenme düzeylerinin farklılaştığını göstermektedir.

Bireylerin siyasal toplumsallaşma süreçlerinin önemli bir parçası olan ailenin oy tercihlerine yansımaları yadsınmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile etkiyle bireyler siyasal yaşamda bilgi sahibi olmaya başlayıp okul, arkadaş çevresi, iş çevresi gibi etkenlerle bilgilenmeye devam eder. Bu sebeple her bireyin oy tercihinde tek etkili faktörün aile olarak ele alınması düşünülemez.

2.3.10. Parti Bağlılığı

Seçmenlerin oy davranışlarında önemli bir faktör olarak parti bağlılığı dikkat çekicidir. Seçmen davranışını açıklamaya yönelik kuramsal yaklaşımlardan biri olan psikolojik yaklaşım bireylerin duygusal bağlılık çerçevesinde parti bağlılığına açıklık getirmektedir. Seçmenlerin psikolojik olarak bir futbol takımı taraftarı gibi herhangi bir partiye psikolojik bağlılık duyması parti bağlılığı olarak ele alınmaktadır (Polat 2010: 132). Seçmenin taraftarı olduğu partiye duyduğu sevgi ve bağlılık oy tercihinde etkili olmaktadır. Bireylerin psikolojik durumlarına, tutum ve değerlerine göre şekillenebilen parti bağlılığı partizanlık ve partiyle özdeşleşme olarak da ele alınmaktadır. Partizanlıklarının derecesine göre seçmenlerin oy verme davranışında etkili olan diğer faktörlerden etkilenme düzeyleri değişmektedir. Seçmenlerin demografik özelliklerine göre parti bağlılıklarını farklılıklar gösterebileceği düşünülmektedir.

Bireylerin parti bağlılıklarını aileden gelen ve sonradan kişinin kazandığı ideolojik tutumlara bağlı olarak ele almak mümkündür. Bireylerde çocukluk yıllarından gelen siyasi yönelimlerin oluşması muhtemeldir. Bu noktada ebeveynlerinin belli bir partiye karşı olan partizan tutumlarının çocukların siyasi yönelimlerini ve bu yönelimlerin şiddetini oluşturduğu ifade edilebilir. Partiyle özdeşleşme modeli üzerine

çalışan Campbell ve arkadaşlarına göre politikayla yakından ilgilenen ailenin çocuklarının belli bir partiye karşı partizan tutumları daha güçlü olmaktadır (Kalander 2000: 58). Bireylerin bir siyasi partiye duygusal bağ oluşturmasındaki en önemli faktörün aile olduğu ifade edilmektedir (Özkiraz ve Maral 2011: 274). Bireylerin siyasal sosyalleşme sürecinde ailelerinden etkilenerek siyasi düşünüşlerinin oluşması ve aile tarafından desteklenen partiye sempati duyulması olağan görülmektedir.

Parti bağımlılığının derecesi seçmenin taraftarı olduğu partiyi desteklemeye devam etmesini ya da başka bir partiye oy verebilmesini belirleyebilmektedir. Balcı ve Akar'ın çalışmasına göre 51-61 yaş aralığındaki seçmenlerle, ortaokulu mezunu ve sanayi/tüccarlar kategorisinde çalışan seçmenlerin parti bağımlılıklarının güçlü olduğu ifade edilmektedir. Aynı çalışmada parti bağımlılık düzeylerinin cinsiyetler arasında farklılıklar göstermediği belirtilmektedir (Balcı ve Akar 2010: 302).

Sonuç olarak parti bağlılıklarının bireylerin oy tercihlerinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıktığı seçmen davranışında Psikolojik Yaklaşımı benimseyen araştırmacılar tarafından ortaya konulmaktadır. Bireylerin ideolojik görüşlerini yansıtan bir partiyi desteklemeleri olağan görülmekle birlikte gün geçtikçe değişen koşullara bağlı olarak parti bağlılığının zayıflaması da muhtemel görülmektedir.

2.3.11. Lider ve Aday İmajı Faktörü

Siyasi partilerin benimsedikleri politik görüşlerin, ideolojik duruşlarının ve seçimlerde yürütülen seçim organizasyonlarının bir sembolü olarak görülen “parti lideri” seçmenin oy yönünü etkileyen bir faktördür. Parti lideri seçmen tarafından siyasi partinin ideolojik görüşlerinin ve politik duruşlarının somutlaştırılmış bir figürü olarak algılanmaktadır. Bu sebeple liderin tüm özellikleriyle seçmen tarafından benimsenmesi oy tercihlerine de etkide bulunmaktadır. Parti lideri ile birlikte partinin gösterdiği aday da seçmen tercihinde etkili olabilmektedir. Parti ideolojisinin ve amaçlarının adayda temsil bulması bakımından seçmen tercihinde aday imajının önemli bir etkisinin olduğu düşünölmektedir. Seçmenlerin demografik özelliklerine göre lider ve aday imajı faktörünün oy tercihlerindeki etkisinin de değişiklik göstereceği düşünölmektedir.

Bununla birlikte lider ve aday özelliklerinin seçmenin oy tercihi üzerinde farklı etkiler uyandırabileceği ileri sürülebilir.

Liderlerin siyasal ve kişisel özelliklerinin birlikte sunulması seçmen bakışında etkili olmaya çalışılmaktadır. Sitembölükbaşı'nın ifadesiyle bazen siyasi partiler liderleriyle özdeşleşip ona bağımlı hale gelebilirler (Sitembölükbaşı 2001: 234). Sitembölükbaşı'nın Isparta'da seçmen davranışı üzerine yürüttüğü çalışmada lider imajının seçmen üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Seçmenlerin oy tercihlerinde etkili olan lider faktörünün lider özellikleri bakımından farklı etkiler doğurduğu düşünülmektedir. Şöyle ki Diyarbakır ve Tokat seçmeni üzerinde yapılan bir çalışmada seçmenlerin oy tercihlerinde her iki şehirde liderlerin güvenilir olmasının etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır (Özkiraz ve Maral 2011: 291). Bununla birlikte seçmenlerin demografik özelliklerinin de lider faktöründen etkilenme açısından değişiklik gösterebileceği düşünülmektedir. Bu görüşe Tan ve Baydaş'ın Gaziantep'te yaptığı saha çalışmasında kadın seçmenlerin erkek seçmenlere göre oy tercihlerinde lider faktöründen etkilenme oranlarının yüksek olması örnek olarak gösterilebilir (Tan ve Baydaş 2017: 612-613).

Siyasi partilerin aday kişisel ve siyasal özelliklerinin seçmen tercihinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Özellikle yerel seçimlerde aday imajı dikkat çekmektedir. Seçmenlerin yerel seçimlerdeki oy tercihlerinde adayların özelliklerine önem verdikleri siyasi partinin değil de adayın önemli görüldüğü düşünülmektedir. Seçmenler demografik özelliklerine göre aday özelliklerinden hangisini önemli gördükleri değişkenlik göstermektedir. Çağlar ve Gelir'in Isparta seçmeni üzerine 2014 yerel seçim öncesi yapılan saha çalışmasında aday imajının seçmenin oy tercihinde önemli olduğu belirtilmektedir. Yapılan çalışma sonucunda yerel seçimlerde orta yaş üzeri grup ve ilköğretim mezunu olan seçmenlerin adaya göre oy verdiklerine ulaşılmaktadır (Çağlar ve Gelir 2014: 46).

Sonuç olarak yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında seçmenlerin oy tercihlerinde lider ve aday imajı faktörünün önemli olduğu görülmektedir. Bununla

birlikte seçmenler demografik özelliklerine göre oy tercihlerinde lider ve aday imajı değerlendirmeleri çeşitlilik göstermektedir.

2.3.12. Ekonomik Faktörler

Seçmen davranışı incelemelerinde seçmenlerin ekonomik durumları gözeterek oy tercihinde bulunmaları rasyonel ya da ekonomik yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Seçmenlerin oy tercihlerinde kendi ekonomik çıkarlarını gözeterek faydacı bir yaklaşımla oy verdikleri düşünülmektedir. Bununla birlikte seçmenlerin ülkenin genel ekonomik durumlarını da oy tercihlerinde değerlendirdikleri düşünülmektedir. Seçmen davranışları incelemelerinde teorik yaklaşımlardan biri olan ekonomik yaklaşım araştırmalarda üzerinde en çok durulan teorilerdendir.

Seçmenin ekonomik göstergeleri değerlendirerek oy tercihini belirlemesi yönündeki düşünce bu alanda çalışma yapan birçok araştırmacı tarafından çalışılmaktadır. Seçmenlerin ekonomide oluşan olumlu ya da olumsuz koşullardan mevcut iktidarı sorumlu tutması sorumluluk hipotezi olarak adlandırılmaktadır (Çinko 2006: 106). Sorumluluk hipotezine göre seçmen mevcut iktidarı oyuyla cezalandırma ya da ödüllendirme yöntemine başvurmaktadır.

Yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu seçmen tercihleri üzerinde ekonomik faktörlerin etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte seçmen tercihi üzerinde ekonomik faktörlerin etkili olma düzeylerinin yaşanan ülkedeki şartlara, seçmenin mevcut hükümetin icraatlarını algılama biçimine ve ekonominin önceki yıllara göre durumuna göre değişiklik göstereceği ifade edilmektedir (Sitembölükbaşı 2001: 9). Tunçer ve Arıman tarafından Trabzon seçmeni üzerinde yapılan çalışmaya göre seçmen tercihlerinde genel ekonomik görünümün en yüksek etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tunçer ve Arıman 2016: 278). Ekonomik oy verme kuramını destekler bulgulara ulaşan bir diğer çalışma sonucu seçmen tercihlerinin büyük ölçüde rasyonel beklentiler sonucu elde edildiğidir (Yılmaz, Aygören ve Özdemir 2012: 27). Ayrıca Çinko'nun seçmen davranışları ile ekonomik performans ilişkilerine yönelik yaptığı

çalışmada Türkiye’de seçmen davranışlarının ideolojik faktörlerden ziyade ekonomik faktörlerin etkisinin olduğudur (Çinko 2006: 115).

Sonuç olarak insan hayatında en önemli görülen şeylerden biri ekonomik durumlarıdır. Kişisel ekonomik durumları ile birlikte buna etkisi bulunan ulusal ekonomik durumlar da seçmen davranışlarında etkili olmaktadır. Yukarıda verilen çalışmalardan da görüldüğü üzere seçmen davranışı üzerinde hangi faktörlerin etkili olduğuna dair yapılan çalışmalardan bazılarında ekonomik koşulların seçmen tercihlerinde etkili olduğu ve hatta bazen de belirleyici olduğu ortaya konulmuştur.

2.3.13. Kitle İletişim Araçları ve Propaganda Faaliyetleri

Teknolojik gelişmelerle birlikte günümüzde kitle iletişim araçlarının insan hayatında çok fazla yer kapladığı görülmektedir. İnsan hayatının her alanında var olan kitle iletişim araçları insanların fikirlerini belirleyebilir ve değiştirebilir. Siyaset alanında bilgi dağılımı açısından oldukça fazla kullanılan kitle iletişim araçları siyasi partiler tarafından insanları yönlendirebilecek propaganda araçları olarak da kullanılmaktadır. Özellikle seçim zamanlarında seçmenlerin dikkatini ve ilgisini çekebilmek adına yoğun olarak kullanılmaktadır. Seçmenlerin demografik özelliklerine göre değişiklik göstermekle birlikte kitle iletişim araçlarından televizyon, radyo, gazete, dergi, sosyal medya ve internet yoğun olarak siyasal bilgilenmede kullanılmaktadır.

Seçmen davranışlarını belirleyen ve etkileyen faktörlerin tespitinde siyasal bilgilenme önemli bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçmenler siyasal bilgilenme kaynaklarından elde ettikleri bilgiler ışığında hangi partiye oy vereceklerine karar vermektedirler. Seçmenlerin oy tercihlerinde demografik özelliklere göre hangi faktörü dikkate alacakları değişiklik göstermektedir. Bu açıdan kitle iletişim araçları seçmen tercihlerinde direkt etkiden ziyade siyasal bilgilenmeyle dolaylı yoldan seçmen davranışında araçsal bir faktör olarak görünmektedir. Yapılan bir araştırmada siyasal bilgilenme amacıyla en çok başvurulan kaynakların televizyon ve gazeteler olduğu ortaya çıkmıştır (Balcı ve Akar 2010: 301). Her evde en az bir televizyonun olduğu bir ülkede siyasal konuları takip edebilmek için en kolay ve en masrafsız aracın televizyon

olduğu düşünöldüğünde genel olarak seçmenlerin siyasal bilgilenmede televizyonu kullandıkları düşünölmektedir. Bununla birlikte değişen teknolojik gelişmelerle birlikte internet ortamında bilgilere daha çabuk ve anlık ulaşılmasının sağlanması günümüzde internet faktörünün de popülerlik kazanmasını sağlamaktadır. “Siyasal tercihlerin oluşum sürecinde kitle iletişim araçlarının rolü” isimli çalışmada internetin en fazla takip edilen araç olduğunun belirtilmesiyle birlikte siyasal bilgilenmede en güvenilir araç olarak gazetenin gösterilmesi ilgi çekici görölmüşür (Temel 2013: 249).

Siyasi partiler tarafından seçmen kitlesini yakalayabilmek için tüm seçim faaliyetleri kitle iletişim araçlarıyla sağlanmaktadır. Seçmenlerin en fazla kullandığı kitle iletişim araçlarının bu noktada siyasal partiler tarafından propaganda amaçlı tercih edilmesi olağandır. Siyasi partiler kendilerini seçmene karşı ifade edebilmek için seçmen kitlenin faydalandığı siyasal bilgilenme araçları yoluyla seçmene ulaşmaya çalışmaktadır. Bu yollarla seçmenin oy tercihini etkileme derecesi seçmenin yapısına, eğitim düzeyine, kitle iletişim araçlarına güven derecesine göre değişkenlik gösterebilir (Kalander 2000: 128)

Siyasi partilerin özellikle seçim dönemlerinde seçmenleri kendilerine çekebilmek adına amaçlarını ve ideolojik duruşlarını açıklamaya yönelik yaptıkları mitingler, reklamlar, dağıttıkları broşürler, seçim gezileri gibi birçok yola başvurdukları görölmektedir. Seçim öncesi yapılan tüm bu faaliyetler seçmen kitlenin oy tercihinde yer bulabilmek için yapılmaktadır. Seçmenlerin bu tarz propaganda araçlarından etkilenip oy tercihlerine karar vermeleri mümkün gözükse de genellikle seçmenlerin önceden destekledikleri partilerin faaliyetlerine de önem verdikleri düşünölmektedir. Bu konuda Kalender çalışmasında seçmen davranışını karar süreci ve bilgilenme süreci olarak iki şekilde incelemektedir. Söz konusu çalışmada seçmenin karar sürecinde gazete yayınları, ilan ve broşürler, miting ve geziler ile televizyon yayınlarının etkili olmadığı ifade edilmektedir (Kalender 2000: 173). Bununla birlikte seçmenlerin propaganda faaliyetleri ve iletişim faktörlerinden siyasal bilgilenme adına yararlandıkları belirtilmiştir (Kalender 2000: 173).

Sonuçta kitle iletişim araçlarının ve propaganda faaliyetlerin genellikle seçmenler tarafından siyasal bilgilenme aracı olarak kullanıldıkları görülmektedir. Seçmenlerin demografik özelliklerine göre hangi kitle iletişim aracını siyasal bilgilenme amacıyla daha fazla kullandıkları değişebileceği düşünülmektedir.

2.3.14. Grup Faktörü

Arkadaş grupları, iş çevresi, bireylerin üyeliğinin bulunduğu örgütler grup faktörü içinde ele alınarak seçmen davranışına etkisi ortaya konulmaktadır. Seçmenlerin siyasi tercihlerinde söz konusu grupların etkili olabileceği düşünülmektedir. Siyasal sosyalleşmesine aileden sonra arkadaş çevresiyle devam eden bireyler ilerleyen dönemlerde farklı grupların içinde yer alarak siyasal bilgilenmeye farklı etkenler altında devam etmektedirler.

Öncelikle aileyle birlikte başlayan siyasal sosyalleşme sürecinin okulla birlikte oluşmaya başlayan arkadaş gruplarının etkisiyle devam ettiğini söylemek gerekir. Arkadaş gruplarının içinde farklı siyasal tutumlarla karşılaşabilen bireyler bu tutumlardan etkilenerek söz konusu siyasal düşünceleri benimsemeye başlamaları olağandır. Erkul'un ifade ettiği üzere aileden kazanılan parti tercihleri birey tarafından arkadaş çevresinde test edilmekte eğer parti tercihleri farklı ise bireyler aileden gelen tercihleri terk etmektedirler (Erkul 1999: 49).

Ortak çıkar için oluşan çıkar gruplarına üye bireyler grubun tutum ve davranışlarını benimsemektedirler. Siyasal tutum ve davranışlara da yansıyan bu durum bireylerin üyesi oldukları gruba sadakatleri arttıkça pekişir. Bu noktada Erkul'a göre örgüt üyeliği bireylerin siyasal bilgilenmesini artırma ve geliştirmesi noktasında önemli bulunmaktadır (Erkul 1999: 50). Üyesi olunan örgütün çıkarlarını destekleyen faaliyetleri sunan siyasi partilere grup üyelerinin bakış açısının aynı olacağı düşünülmektedir. Mesleki kuruluşlar, odalar, sendikalar üyelerini ortak bilinç, ortak tavır ve ortak karar etrafında parti tercihlerini etkileyeceklerdir. Bununla birlikte referans grupları adı altında bireyin üyesi olduğu ya da olmadığı, yüz yüze ilişkisinin

bulunduğu ya da bulunmadığı grupların parti tercihinde önemli bir etken olduğu ifade edilmektedir (Aygen 2018: 359).

Sonuçta üyesi olunan arkadaş grupları, sendikalar, mesleki kuruluşlar, odalar, dernekler bireylere ortak bir çıkar ve amaç sunmaktadır. Bu amaç ve çıkar çerçevesinde grup üyeleri siyasi parti tercihlerinde bulunabilmektedir.

Seçmen davranışlarına açıklık getirmek adına literatürde bulunan birçok çalışma on dört farklı başlık altında verilmiştir. Örnek olarak çalışmalardan da görüldüğü üzere seçmen davranışında etkili ya da belirleyici olan birçok faktör bulunmaktadır. Her bir faktör kendi başına seçmenin tercihinde etkili olabilmektedir. Bununla birlikte verilen başlıklar altında yapılan incelemelerde hiçbir faktör tek başına seçmen davranışında belirleyici bulunmamıştır. Seçmen davranışına etkileri bağlamında faktörler arasında geçişlilikler bulunmaktadır. Bir seçmen olarak siyasi tercihini belirlerken birey yaşına, cinsiyetine, mesleğine, medeni durumuna, eğitim düzeyine, gelir düzeyine, yaşadığı yerleşim yerine, içinde yaşadığı aile ve sosyal çevreye göre farklı faktörleri gözeterik kararını vermektedir. Bu faktörler partilere karşı duyulan bağlılık, ekonomik, ideolojik ya da siyasi partilerin kendilerini ifade etme biçimlerinden biri olabilmektedir. Görüldüğü üzere verilen faktörlerden her biri seçmen davranışında etkili iç içe geçebilen kompleks yapıda değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

III. BÖLÜM

3. EVLİ VE BEKÂR SEÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞINA ETKİ EDEN FAKTÖRLERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ: KEÇİÖREN ÖRNEĞİ

Seçmen davranışında belirleyici faktörün ne olduğu sosyal bilimler alanında uzun zamandır merak konusu olmaktadır. Demokratik yönetimlerde beliren seçmen davranışının çok boyutlu nedenleri ve sonuçları bu merakı kamçulamaya devam etmektedir. Bu bölümde seçmen davranışlarında bekâr ve evli olma durumunun seçmen davranışında nasıl farklılıklar yarattığı yapılan saha çalışmasıyla ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu bölümde saha çalışmasının niçin yapıldığı ve seçmen davranışı çalışmalarında nasıl bir önem teşkil ettiği bu bölümde açıklanmaktadır. Saha çalışmasında evren, örneklem, yapılan görüşme yöntemi ve nedenleri, katılımcılardan elde edilen veriler ve bunların değerlendirilmesi bu bölümde ele alınmaktadır. Evli ve bekâr olma durumundan kaynaklı nedenlerden dolayı evli ve bekâr seçmenlerin oy verme davranışında farklı faktörleri önemsedikleri düşüncesi saha çalışmasının temelini oluşturmaktadır. Bu faktörleri tespit etmek adına katılımcılarla görüşmeler yapılmaktadır. Elde edilen veriler belirlenen betimsel analiz yöntemi ile edilip değerlendirilmektedir.

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Demokratik yönetimlerin olmazsa olmazlarından olan siyasi mekanizmaların seçimlerle belirlenmesinde seçmen, siyasi partiler ve seçimler ana yapıtaşları olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasi iktidarların seçilmesinde seçmenlerin hangi faktörü ya da faktörleri gözeterek karar verdikleri önemli bir araştırma alanı olarak belirmektedir. Oy

kullanma eyleminin doğası gereği oy verme işleminin gizli bir şekilde yapılması seçmenlerin hangi faktörler altında siyasi tercihlerini belirlediklerini bulmayı zorlaştırmaktadır. Seçmen davranışlarının altında yatan etkenleri bulmak her ne kadar zor olsa da siyaset bilimciler tarafından konu üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Seçmenin neleri gözeterek siyasi tercihlerini belirledikleri seçmenin siyasi iktidardan beklentilerini anlamak adına önemli görülmektedir. Bununla birlikte seçmen davranışını analiz etmek iktidar olmak ve siyasette söz sahibi olmak için yarışan siyasi partilerin seçmenden oy almak için hangi yöntemlere başvuracaklarını görebilmek için de önemlidir.

Ekonomiden sosyal hayata kadar her alanı etkileyen iktidar erklerinin oluşmasında önemli bir etken olan seçmenler siyasi tercihlerinde neye göre karar vermektedirler? Seçmenler için önemli olan nedir? Seçmenlerin özellikleri siyasi tercihlerini nasıl etkiler? Tüm bu soruların cevabı her seçimde farklı bir karşılık bulmaktadır. Bu yüzden seçmen davranışını etkileyen faktörler birçok başlık altında ele alınabilmektedir. Bu çalışmada evli ve bekâr seçmenlerin oy verme davranışlarına etki eden faktörlere ilişkin değerlendirmeleri saha çalışması yapılarak ele alınmaktadır. Çalışma özellikle evli ve bekârların oy verme davranışında dikkat ettikleri noktaları tespit etmeye yöneliktir. Evli seçmenler ile bekâr seçmenlerin düşünceleri, oy tercihlerini belirleyen faktörleri tespit etmek adına karşılaştırmalı bir şekilde ele alınacaktır. Daha önce hiç evlilik deneyim yaşamamış olmaları nedeniyle bekâr seçmenler tercih edilmiştir. Ancak boşanmış ve eşini kaybetmiş seçmenler örneklem tutulmuştur. Çünkü eşini kaybetmiş ve boşanmış seçmenlerin daha önce yaşadıkları için evlilik deneyiminden kazandıkları sorumlulukları oy tercihlerine yansıtabilecekleri düşünülmektedir. Bu yüzden araştırma amacı kapsamında bekâr seçmenler örnekleme dâhil edilirken daha önce evlilik yaşamış olmaları nedeniyle çalışma amacına uygun görülmediği için eşini kaybetmiş ve boşanmış seçmenler inceleme dışında bırakılmıştır. Evli ve bekâr seçmenlerin oy verirken dikkat ettikleri noktaları ortaya çıkarırken demografik özelliklerden yaş, cinsiyet, gelir, meslek ve eğitim değişkenleri kullanılacaktır. Evli ve bekâr bireylerin sorumluluk ve yükümlülüklerinin farklılaşmasının oy tercihlerinde farklılıklar yaratacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte eşlerin birbirleri üzerindeki düşünsel etkileşimlerinin olması sebebiyle oy verme

davranışlarının benzerlik göstereceği ya da birbirlerini etkileyeceği düşüncesi çalışmada evli seçmenlerin seçilmesinde önemli bir etkidir. Evliliğin seçmen davranışında fark yaratan bir faktör olduğu düşünülmektedir. Türkiye seçmenleri içinde önemli bir kitleyi oluşturan evli seçmenlerin oy verirken dikkat ettikleri noktaların ortaya çıkarılması siyasi partilerin seçim zamanlarında evli seçmenlerin oylarını kendilerine yönlendirebilecek faaliyetlerine ışık tutacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte evli ve bekâr seçmenlerin oy yönelimlerinin karşılaştırmalı olarak ele alınması seçmenin oy verme davranışlarını belirleyen faktörleri ortaya çıkaracaktır.

3.2. Yöntem

Evliliğin oy verme davranışına etkisinin tespiti adına yürütülecek olan saha araştırmasında veriler nitel bir araştırma yöntemi olan derinlemesine görüşme yöntemi ile toplanmaktadır. Derinlemesine görüşme yöntemi görüşülen kişilerin “normal şartlarda ifade etmek istemediği güdü, duygu ve tercihlerini tüm boyutlarıyla” ortaya çıkarmaya olanak sağlamaktadır (Topuz ve Erkanlı 2017: 20). Görüşme esnasında görüşmeyi yürüten araştırmacının katılımcıları yönlendirecek sorulardan ve konuşmalardan uzak durarak sadece katılımcıların gerçek düşüncelerini ifade etmelerine olanak tanınması önemli görülmektedir. Bu amaçla katılımcıların özgün düşüncelerini açıklayabilmeleri adına katılımcılara yapılandırılmamış (açık uçlu) sorular sunularak elde edilen verilerin doğruluğu ve güvenilirliği artırılması amaçlanmaktadır. Görüşme süresi her katılımcıda farklılık göstermekle birlikte minimum bir saatlik bir süreyi kapsamaktadır. Ayrıca görüşmeler sessiz bir ortamda ve sadece katılımcı ile birlikte yapılmaktadır.

Derinlemesine görüşme yöntemiyle elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilecektir. Betimsel analiz yöntemi görüşme ve gözlem ile elde edilen verilerin araştırmacı tarafından doğrudan alıntılarla desteklenerek özetlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunulmasını ifade etmektedir (Karataş 2017: 78). Betimsel analizin dört aşamadan oluştuğu belirtilmektedir. Bunlar; analiz için bir çerçeve oluşturma, oluşturulan çerçeveye göre elde edilen verilerin işlenmesi, düzenlenen

verilerin doğrudan alıntılarla desteklenerek tanımlanması ve yorumlanması şeklinde ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2008: 224). Kullanılan betimsel analiz yönteminde doğrudan alıntılara yer verilmesi çalışmanın güvenilirliğini arttırmaktadır.

Çalışmada oldukça önemli bir yer tutan katılımcılar tesadüfî olmayan kartopu örnekleme yöntemi ile belirlenmektedir. Zincirleme örnekleme ve katılımcı yönlendirmeli örnekleme olarak da adlandırılan kartopu örnekleme yönteminde ilgilenilen özelliklere sahip birkaç katılımcı belirlenip onlarla görüşme yapıldıktan sonra katılımcılardan istenilen benzer özelliklere sahip kişilere yönlendirmeleri istenmektedir (Berg ve Lune 2015: 71-72). Böylece zincirleme bir şekilde katılımcı grubu oluşturulmaktadır.

Kartopu örnekleme yöntemiyle bulunan evli ve bekâr katılımcılarla derinlemesine görüşme yapılarak elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilerek evli olma durumunun oy tercihlerini nasıl etkilediği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

3.3. Araştırma Soruları

Evli ve bekâr seçmenlerin oy verme davranışına etki eden faktörlere ilişkin değerlendirmeleri incelenirken çalışma kapsamında araştırma soruları hazırlanmıştır. Araştırma soruları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Evli seçmenler bekâr seçmenlere göre aile sorumlulukları ve yükümlülükleri nedeniyle siyasi partilerin ekonomi politikalarına daha çok önem vermekte midirler?
- Bekâr seçmenler mi yoksa evli seçmenler mi siyasi parti tercihlerinde daha çok otonom kararlar vermektedirler?
- Çocuk sahibi olan evli seçmenler bekâr seçmenlere göre sosyal politikalara (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik) daha çok önem vermekte midirler?
- Eşler birbirlerini etkileyip parti tercihlerini ona göre mi yaparlar?

3.4.Evren ve Örneklem

Araştırma evreni olarak Türkiye'nin başkenti olması ve ikinci büyük seçmen popülasyonunu içermesi nedeniyle Ankara ili tercih edilmiştir. 2019 illere göre seçmen sayısını belirten seçmen sayısı istatistiklerine göre Ankara ilinde 3.922.163 (<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2019MahalliIdareler/2019Mahalli-il-ilce-SecSanSay.pdf>, 26 Mart 2019'da erişildi) seçmen bulunmaktadır. Ankara'nın Keçiören ilçesinin farklı seçmen desenlerini barındırması nedeniyle örneklem grubunu Keçiören'de bulunan evli ve bekâr seçmenler oluşturmaktadır. Bununla birlikte Keçiören'de seçmen sayısı 2019 verilerine göre 646.023 (<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2019MahalliIdareler/2019Mahalli-il-ilce-SecSanSay.pdf>, 26 Mart 2019'da erişildi) olarak belirtilmektedir. Bu sayıyla Keçiören Ankara'nın ikinci yüksek seçmen sayısını içermektedir. Keçiören 2018 seçimlerinde seçmen sayısına ilişkin istatistik bilgiler tablo 3.1.'de verilmektedir.

Tablo 3.1: 2018 Keçiören Nüfus ve Seçmen Bilgileri (YSK Verileri)

Keçiören Nüfusu	909.787
Kayıtlı Seçmen Sayısı	663.345
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	589.034
Geçerli Oy Sayısı	580.731
Geçersiz Oy sayısı	8.303

Seçmen desenlerini ortaya koyan Keçiören 2018 seçim sonuçları tablo 3.2.'de verilmektedir.

Tablo 3.2: Keçiören 2018 Seçim Sonuçları (YSK Sonuçları)

Ak Parti	262.238
Milliyetçi Hareket Partisi	84.098
HüdaPar	629
Vatan Partisi	1.104
HDP	26.203
CHP	119.562
Saadet Partisi	9.321
İyi Parti	69.027

Katılımcı sayısı on altısı evli on altısı bekâr olmak üzere toplamda otuz iki seçmen olarak belirlenmiştir. Saha çalışmasında toplamda otuz iki seçmenle görüşme yapılmıştır.

3.5.Derinlemesine Görüşme Katılımcılarının Demografik Özellikleri

Derinlemesine görüşmelerde yer alan katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 3.3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3: Derinlemesine görüşme katılımcılarının demografik özellikleri

Değişken	Grup	N	%	Değişken	Grup	N	%	
Yaş	18-28	13	40,625	Meslek/İş	Ev Hanımı	3	9,375	
	29-39	7	21,875		Mühendis	2	6,25	
	40-50	3	9,375		Hemşire	2	6,25	
	51-61	8	25		İşçi	2	6,25	
	62 ve Yukarısı	1	3,125		Emekli	3	9,375	
	Genel Toplam	32	100		Bankacı	4	12,5	
Cinsiyet	Kadın	17	53,125		Satış Danışmanı	2	6,25	
	Erkek	15	46,875		Diğer	14	43,75	
	Genel Toplam	32	100		Genel Toplam	32	100	
Medeni Durum	Evli	16	50		Aylık Kişisel Gelir	0-2020	16	50
	Bekâr	16	50			2021-4000	14	43,75
	Genel Toplam	32	100	4001-6000		1	3,125	
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	10	31,25	6001-8000		0	0	
	Lise	5	15,625	8001 ve üzeri		1	3,125	
	Ön Lisans	3	9,375	Genel Toplam		32	100	
	Üniversite	14	43,75	Aylık Hane Geliri	0-2020	6	18,75	
	Genel Toplam	32	100		2021-4000	5	15,625	
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	10	31,25		4001-6000	8	25	
	Lise	5	15,625		6001-8000	8	25	
	Ön Lisans	3	9,375		8001 ve üzeri	5	15,625	
	Üniversite	14	43,75	Genel Toplam	32	100		
	Genel Toplam	32	100					

Tablo 3.3'ten görülebileceği üzere, görüşmecilerden %40,6'sı 18-28 yaş aralığında, %21,8'i 29-39 yaş aralığında; %9,3'ü 40-50 yaş aralığında; %25'i 51-61 yaş aralığında ve % 3,1'i 62 ve yukarısı yaşlarda bulunmaktadır. Katılımcıların cinsiyetlerine bakıldığında katılımcıların %53,125'i kadın %46,875'i erkektir. Görüşmecilerin çalışma kapsamına göre ele alınan medeni durumlarına göre katılımcıların %50'si bekâr %50'si evlidir. Görüşmecilerin eğitim düzeylerine bakıldığında görüşmecilerin %31,25'i ilköğretim, %15'i lise; %9,3'ü ön lisans, %43,7'si üniversite mezunudur. Görüşmecilerin %9,3'ü ev hanımı, %6,2'si mühendis, %6,2'si hemşire, %6,2'si işçi, %9,3'ü emekli, %12,5'i bankacı, %6,2'si satış danışmanıdır, Görüşmecilerin %43,7'si diğer kategorisinde yer alan mesleklerden birine sahiptir (Bu meslekler içerisinde hasta danışmanı, müşteri hizmetleri asistanı, tekniker,

aşçı, yönetici, organizasyon sorumlusu, resepsiyonist, şoför, müteahhit, terzi, kuaför, boyacı, serbest meslek ve mali müşavir bulunmaktadır). Görüşmecilerin aylık kişisel gelirlerine bakıldığında, katılımcıların %50'sinin 0-2020 aralığında, %43,75'inin 2021-4000 aralığında, %3,125'inin 4001-6000 aralığında ve son olarak %3,125'sinin 8001 ve üzeri kişisel gelire sahip oldukları görülmektedir. Görüşmecilerin aylık toplam hane gelirlerine bakıldığında, katılımcıların %18,7'sinin 0-2020, %15,6'sının 2021-4000, %25'inin 4001-6000, %25'inin 6001-8000, %15,6'sının 8000 ve üzeri hane gelirine sahip oldukları görülmektedir.

3.6.Görüşme Bulguları

Derinlemesine görüşme ile yapılan saha çalışmasında katılımcıların verdikleri cevaplar görüşme soruları başlıkları altında kategorize edilerek verilmektedir. Toplam dokuz soru olması nedeniyle dokuz soru başlığı bulunmaktadır. Her soru başlığı altında çalışmanın amacı kapsamında katılımcıların medeni durumlarına göre ayrı ayrı inceleme yapılmaktadır. Her soru başlığı altında farklılıkları ortaya koyabilmek adına katılımcılardan özellikle dikkat çekici ifadeleri bulunanlardan alıntılar yapılmaktadır. Çalışmayı alıntılarla boğmamak için aynı ifadelerde bulunan katılımcıların hepsinin alıntılarına yer verilmemektedir. Yapılan alıntılar katılımcılara verilen kodlarla parantez içinde belirtilmektedir. Katılımcıların kimliklerinin gizli tutulması ön planda olduğundan isim değil kodlar kullanılmaktadır. Alıntılarının sonunda bulunan parantez içinde ikili harf kodu katılımcıyı virgülden sonraki “K” ve “E” kodu katılımcının cinsiyetini belirtmektedir. “K” kadın, “E” erkek olarak alınmaktadır. Evli ve bekâr katılımcıların oy tercihlerinde etkili olan faktörler sorulara verilen cevaplar ışığında ortaya konulacaktır.

1. Siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili faaliyetleri, vaatleri ve söylemleri oy tercihinizi etkiler mi? Neden?

Derinlemesine görüşme yapılan katılımcılardan bekâr seçmenlerin yarısından fazlası siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili icraatlarının oy tercihlerinde etkili

olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşın söz konusu katılımcıların siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili vaat ve söylemlerinin oy tercihlerine etki etmediğini ifade ettikleri görülmektedir. İcraatlarının vaat ve söylemlerden daha etkili olmasının nedeni olarak siyasi partilerin geçmişlerinin değerlendirmesine göre vaat ve söylemlere inancın olmaması dikkat çekmektedir. Siyasi partiler tarafından uygulanan enflasyonla mücadele faaliyetlerinin bekâr seçmenlerin oy tercihlerinde etkili olma nedenleri olarak yaşam standartlarının bundan etkilenmesi, gelirlerinin etkilenmesi, enflasyondan en çok etkilenen grup içinde bulunulması, kişisel ve ulusal ekonominin etkilenmesi gibi sebepler öne sürülmektedir. Katılımcılardan EÖ, DK, ÖM, DÇ ve SK'nın ifadeleri şu şekildedir;

Etkiler. Öncelikle yapılan faaliyetler etkiler. Sonuçta ekonomikle ilgili olduğu için cebime girip çıkan para önemlidir benim için. Faaliyetler benim görüşlerime göre doğru ilerliyorsa oyumu olumlu etkiler. Diğer türlü yapılan uygulamalar enflasyonun getirdiği olumsuzlukları yok etmek için yapılıyorsa oyum olumsuz etkilenir. Bu konudaki vaat ve söylemler oyumu etkilemez. Çünkü inandırıcı gelmiyor. Sadece oy alabilmek için öne sürülüyor. Bu sebeple sunulan vaatlere göre oyum şekillenmez. (EÖ, E)

Siyasi partilerin bu konuda yaptıkları faaliyetler tabi ki de oyumu etkiler. İyileştirme çabası varsa oyumu olumlu yönde etkiler. Taraftarı olduğum bir parti olsa dahi yaptıkları kötü işler oyumu olumsuz etkiler. Alım gücümü etkilediği için bu derece etkilidir. Partilerin vaat ve söylemleri etkilemez. Yaptıkları daha önemlidir benim için. Siyasi partilerin geçmişlerine bakarak, nasıl yol izlediklerine değerlendiririm. (DK, K)

Önceden yaptıkları etkilidir. Vaat ve söylemleri etkilemez. Çünkü inandırıcı gelmiyor. Her şey yine aynı kalacak gibi geliyor. Oy versinler diye vaatlerde bulunuyorlar. (ÖM, E)

Siyasi partilerin önceden yaptıkları olumlu ya da olumsuz faaliyetler doğru orantılı bir şekilde etkiler tabi. Enflasyonla mücadele ile ilgili yapılanlar insanların yaşam standartlarını da belirler. Ülkenin kalkınmasını etkiler. Aynı zamanda benim yaşam standardımı da etkiler. Hem ülkenin kalkınmasını hem de benim yaşam standardımı etkilediği için benim için önemlidir. Oyumda etkili olur mutlaka. Siyasi partilerin vaat ve söylemlerinin etkisi olmaz bende... Bunlar bana inandırıcı gelmiyor...(DÇ, K)

Enflasyonla mücadele etmek için yaptıkları ya da yapamadıkları tabii ki etkiler. Ülkenin çıkarları korunuyorsa olumlu etkiler. Bu şekilde yapan partiye oy vermeyi düşünürüm. İyi bir şekilde mücadele edilmesi oyumu daha çabuk ve olumlu etkiler. Sonuçta benim ekonomik durumum da etkilenir. Vaat ve söylemler inandırıcı gelmiyor. Çünkü şimdiye kadar hiç kimse söylediklerini yapmadı. Vaat ettiklerine yerine getirmedi. (SK, E)

Görüşülen bekâr seçmenlerden bir kısmının ise siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili faaliyetlerini kendi ideolojik görüşleri bağlamında değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda özellikle BY ve EG'nin ifadeleri dikkat çekicidir. Sözü geçen katılımcıların siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili vaat ve söylemlerini oy tercihlerinde dikkate almadıkları görülmektedir.

Siyasi partilerin enflasyonla ilgili mücadele etmeye yönelik faaliyetleri oyumda etkilidir... Benim yaşam standartımı yükseltirse oy verebilirim. Fakat oy verirken partilerin ideolojisine bakarak oy veririm. İdeolojime uygun partilerin uygulamaları benim için önemlidir. Diğerlerine oy vermem. Kesinlikle ideolojime yakın bir partinin enflasyonla mücadele faaliyetleri kötü olursa oy vermem diyemem. Vaat ve söylemler benim oyumda etkisizdir. Benim için önemli olan yapılanlardır her zaman. (BY, E)

Etkiler. Yapılanlar benim fikrimce doğruysa oyumu verirken bir düşünürüm. Fakat oy tercihimde tek etkili faktör değildir. Enflasyon bence ikinci önceliğimdir. İlk önceliğim bir partinin devlete olan bağlılığının samimiyetidir. İdeolojik görüşlerime yakın olan partilerin faaliyetleri oyumu olumlu etkiler. Olumsuz uygulamalar beni daha çabuk etkiler. Partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili vaat ve söylemlerine hiçbir şekilde önem vermem. Çünkü siyaset yalan dolanın çok olduğu bir alan...(EG, E)

Bekâr katılımcılar arasında siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili icraatları ile birlikte vaat ve söylemlerinin de oy tercihlerinde etkili olduğunu ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır. Söz konusu vaat ve söylemleri dikkate aldıklarını ifade eden katılımcıların değerlendirmelerinde partilerin geçmişleri ile kendi ideolojik görüşlerinin etkili olduğu görülmektedir. Katılımcılardan DU, US ve BÇ'nin partilerin vaat ve söylemlerini değerlendirirken kendi düşüncelerine uygunluğu ve partilerin

geçmişte yaptıkları önemli görülmektedir. Fakat oy tercihlerinde partilerin geçmişteki icraatlarının vaat ve söylemlerine göre daha çok dikkate alındığı ortadadır.

Siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili yaptıklarından beni olumlu etkileyenler oyumu olumlu etkiler. Fakat oy kaygısıyla yapılan faaliyetler çok fazla. Böyle gördüğüm zaman o partiye oy vermem... Partilerin vaat ve söylemlerine inanmam için düşüncelerime uygun olması lazım. Burada partinin ideolojisi de benim için önemlidir. Vaat ve söylemlerine önceden yapılanlar kadar etkili değildir benim için. En çok enflasyondan etkilenen kesimde olduğum için enflasyonla mücadele ile ilgili yapılan faaliyetler oyumu etkiler. Ama vaat ve söylemler inandırıcı gelmiyor. (DU, K)

Takibi etkiler. Tek benim değil herkesi etkiler. Piyasanın durumu gelirim de etkileyeceği için oyumu da etkiler. Olumsuz olarak yapılanlar oyumu olumsuz etkiler. Yani bir partinin yaptıklarını kendimce iyi olmadığını düşünürsem yapan partiye oy vermem. Düşünceme göre iyi olarak gördüğüm politikalar oyumu pozitif etkiler. Partilerin vaat ve söylemleri de etkiler. Değişim şarttır... Vaat ve söylemleri dikkate alırken kendi düşüncelerime göre değerlendiririm. Benim düşüncelerime yakınlığı önemlidir. (US, E)

Yaptıkları faaliyetler oyumu etkiler. İyi ya da kötü her yapılan şey hayatımı etkiler çünkü. Hayatıma devam edebilmem için ekonomi önemli. Sadece beni değil tüm toplumu etkiliyor... Partilerin geçmişlerinde yaptıklarını göz önünde bulundurarak vaatlerini ve söylemlerini düşünürüm. Benim için gerçekçi vaatlerse oyumu etkileyebilir. Bu olumlu yönde ya da olumsuz yönde de olabilir. Fakat geçmişte yapılanlar vaat ve söylemlerden daha etkilidir benim oyumda. (BÇ, K)

Bununla birlikte, bekâr katılımcılardan siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili icraatlarını oy tercihinde dikkate almayan tek katılımcı ortaya çıkmıştır. Katılımcı oy tercihinde siyasi partilerin icraatlarını, vaat ve söylemlerini değerlendirmedeğini ifade etmektedir.

Enflasyonla mücadele faaliyetlerine inanmıyorum. O yüzden etkilemez. En azından oyum olumlu ya da olumsuz olmaz. Vaat ve söylemleri inandırıcı gelmediği için benim oyumu etkilemez. Hepsi yalan. (TH, E)

Görüşmeye katılan evli seçmenlerin yarısından fazlası siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili icraatlarını oy tercihlerinde dikkate almaktadırlar. Evli seçmenler partilerin yapmış oldukları faaliyetler doğrultusunda oy tercihlerinin olumlu ya da olumsuz etkilendiğini ifade etmektedirler. Söz konusu katılımcılardan YZ yaşam standardını etkilediği, YÜ yaşam standardı ile birlikte geleceğini de etkilediği, HT ve DK kendi ekonomik durumunu etkilediği gerekçesiyle partilerin enflasyonla mücadele icraatlarından etkilendiklerini söylemektedirler. Fakat söz konusu katılımcıların ifadeleri doğrultusunda siyasi partilerin enflasyonla mücadele etmeye dair vaat ve söylemlerinden inandırıcı bulmadıkları ve bunları gerçekdışı olarak görmeleri sebepleriyle etkilenmedikleri ortaya konulmaktadır. Ayrıca sözü geçen ifadelerde bulunan evli katılımcıların 50 yaş üstü olmaları dikkat çekicidir.

Siyasi partilerin enflasyonla ilgili yaptıklarını karşılaştırarak oyumu belirlerim. Çünkü enflasyon yaşam standardımı etkilediği için benim için önemlidir. Yaşam standardımdaki değişiklikleri göz önünde bulundurarak parti tercih ederim. Maddiyat benim için önemlidir. Partilerin vaat ve söylemleri beni etkilemez. Bugüne kadar verilen sözlerin hiç gerçekten tutulduğunu görmedim. Bu yüzden oyumu verirken vaat ve söylemleri dikkate almam. (YI, K)

Enflasyonla mücadele ile ilgili yapılan iyi işler oyumu da olumlu etkiler. Çünkü yaşam standardımızı etkilediği gibi geleceğimizi de etkiler. Fakat enflasyon yüksekken yapılanlar yetersiz kalırsa yaşam standardımız bunlardan kötü etkilenirse o partiye oy vermem. Hangi parti olursa olsun yaşam standardımızı kötü etkileyen bir partiye oy vermem. Partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili yapmaya söz verdiklerine inanmıyorum. Bu yüzden vaat ve söylemleri oyumu etkilemez. Çünkü hepsi yalan dolan bence. (YÜ, E)

Ekonomide güzel işler yapılırsa yapan partiye oy veririm tabi. Enflasyonla mücadele etmeye dair yapılan güzel işlerden olumlu etkilenirim. Sonuçta kendi ekonomimi de etkiliyor. Ama vaat ve söylemleri inandırıcı gelmiyor. O yüzden de oyumda etkili değildir. (HT, E)

Önceden yaptıkları işlere göre oy veririm. Çünkü ekonomimi etkiler. Vaatlerine inanmıyorum. Buna göre oy vermem. Diyorlar hiçbir şey yapmıyorlar. O vaatleri çok duyduk zamanında. (DK, K)

Görüşmeye katılan evli seçmenlerden bir kısmı ise siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili vaat ve söylemlerini oy tercihlerinde dikkate alabileceklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte siyasi partilerin enflasyonla mücadeleye dair olumsuz icraatlarının olumlu icraatlarından daha fazla oy tercihinde etkili olduğu görülmektedir. Söz konusu katılımcıların hepsinin kadın olması dikkat çekicidir. Katılımcılardan GA, GK ve ET'nin bu konudaki ifadeleri ilgi çekicidir.

Tabi en çok etkileyen enflasyon oranlarıdır. Gelir ve giderimizi en çok etkileyen budur. Yapılan kötü uygulamalar oyumu daha çok etkiler. Çünkü ekonomik durumumu daha çabuk ve olumsuz etkiler. Oyumda en büyük etkili faktör budur aslında. Enflasyonla mücadele ile ilgili partilerin vaat ve söylemleri inandırıcı, mantığıma uygun gelirse oyumu etkileyebilir. Ama özellikle Türkiye koşullarında yapılabilirliğine dikkat ederim. (GA, K)

Yapmış oldukları faaliyetleri etkiler. Kendimce kötü bulduğum benim alım gücümü kötü etkileyenler kesinlikle etkiler. Tabi bu oyumu olumsuz yönde etkiler. Ama oy tercihimde sadece bu etkili değildir. Olumlu faaliyetlerini zaten yapması gereken görevler olarak görürüm. Değindikleri konulara göre vaat ve söylemlerinin etkili olma düzeyi değişir. Fakat inanabilmem için sadece söz olarak kalmayacağına inanmam gerekir. Kalıcı çözümler getireceğine inanırsam etkilenirim... (ET, K)

Evet etkiler. Yapılanlardan kendi fikirlerime göre olumsuz olarak gördüklerim aynı şekilde oyumu da olumsuz etkiler. Yapılan işlerden olumsuz gördüklerim yaptıkları iyi işlere göre daha fazla etkilidir. Beğenmediğim faaliyetlere göre oy vermemem daha yüksektir. Çünkü olumlu olarak gördüğüm işleri zaten yapmak zorundalar. Vaat ve söylemlerini uzun soluklu vaatlerde bulunmalarına göre değerlendiririm. (GK, K)

Evli seçmenlerden bir kısmının ise siyasi partilerin enflasyonla mücadele faaliyetlerini, vaat ve söylemlerini oy tercihlerinde değerlendirirken ideolojik görüşlerinin oldukça etkili olduğu fark edilmektedir. Yapılan görüşmelerde ideolojik görüşlerinin enflasyonla mücadele faaliyetlerine, vaat ve söylemlerine etkisini belirten evli katılımcıların büyük çoğunluğunun erkek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte bu katılımcıların hane gelirlerinin oldukça yüksek olması dikkat çekicidir. Söz konusu katılımcılar görüşlerine göre partilerin faaliyet vaat ve söylemlerini dikkate aldıklarını

ya da almadıklarını belirtmektedirler. Bu konuda ŞK ve İY'nin ifadeleri dikkat çekicidir.

Enflasyonla mücadele oyumu etkiler... Bireysel olarak düşünmem. Benim için toplumun ekonomik durumunun düzelmesi daha önemlidir. Vaat ve söylemlere genel olarak pek inanmam. Benim için önemli olan vatan millettir. Bunlara önem veren partilere oy veririm. Partilerin düşünceleri, görüşleri vaat ve söylemlerine inanmamda etkilidir. Oyumu bu şekilde etkileyebilir. (ŞK, E)

Etkiler. Enflasyon her şeyi etkiler. Alım gücünü etkiler. Birikimleri etkiler. Bu yüzden benim için önemlidir. Partilerin enflasyonla mücadele faaliyetleri oyumda kesinlikle etkilidir... Fakat oyumda tek etkili olan ekonomi değildir. Önceliğim milliyetçiliktir. Muhafazakâr partiler oyumda ekonomiden daha etkilidir. Siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili vaat ve söylemlerini ideolojik görüşlerime uygun olan partilerde dikkate alırım. Diğerlerine önem vermem. (İY, E)

Evli katılımcılardan bazıları ise siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili icraatları, vaat ve söylemlerinin oy tercihlerinde etkili olmadığını belirtmektedirler. Siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili yaptıklarının yapmacık olduğu ve geçici faaliyetler olarak görüldüğü belirtilmektedir. Katılımcılardan ME, NC ve AÇ'nin bu konudaki ifadeleri örnek oluşturmaktadır.

Enflasyonla mücadele ile ilgili yapılanlar oyumu etkilemez. Çünkü kaşıkla verip kepçeyle aldıklarını düşünüyorum. Vaat ve söylemlerinin yalan olduğunu düşünürüm. Bana inandırıcı gelmediği için oyumu buna göre vermem. (ME, K)

Siyasi partilerin yaptıkları etkilemez. Çünkü hepsini yalancılık olarak görüyorum. Çünkü enflasyonla mücadele zaten yapılması gereken işler olarak görüyorum. Vaat ve söylemlerine kesinlikle inanmıyorum. Siyasetçiler yalancıdırlar. Bunlara oy vermem. Seçim yaparken ideolojime göre düşünürüm. (NC, E)

Enflasyonla mücadele ile ilgili yapılan faaliyetler oyumu etkilemez. Çünkü yapılanları kısa süreli geçici olarak görürüm. O yüzden oyumu etkilemez. Partilerin enflasyonla ilgili vaatlerine ve söylemlerine inanmam. Oy verirken hangi parti olursa olsun vaatlerine inanmam. (AÇ, E)

2. Siyasi partilerin vergiler ve ücretlerle ilgili faaliyetleri, vaat ve söylemleri oy tercihinizi etkiler mi? Neden?

Derinlemesine görüşmelerde katılımcılardan bekâr seçmenlerin yarısından fazlası oy tercihlerinde siyasi partilerin vergiler ve ücretlerle ilgili icraatlarının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan DK'nin bunu evinde geçiminin iyi olmasını isteme, BÇ'nin ekonomisinin iyi olmasını isteme, DÇ'nin sosyal düzen ve yaşantıyı etkilemesi, SK'nin vergilerin çok fazla alınması gibi nedenlere bağladıklarına ulaşılmaktadır. Bununla birlikte bu katılımcılar partilerin vergiler ve ücretlerle alakalı vaat ve söylemlerinin oy tercihlerinde etkisinin olmadığını ifade etmektedirler.

Evet etkiler... Fazla alınan vergiler olumsuz düşünmeme neden olur. Fazla aşırı alınan vergiler bana göre devletin borcunu halka ödetmektir. Ücretler de benim için önemlidir. Oyumda etkili olduğunu düşünüyorum. Zamlar mesela oyumu kesinlikle olumsuz etkiler. Sonuçta ihtiyacımız olan şeyler üzerine zamlar yapılıyor... Siyasi partilerin vaat ve söylemlerinin bu konuda çok etkisi olmaz. Çünkü partiler seçimi kazanmak için her şeyi yapıyorlar... Vaatlerin ne kadar gerçekleştirilebileceği de bir soru işaretidir. (BÇ, K)

Önceden yapılanlar direkt oyumu etkiler. Bizim ülkemiz en çok vergi verilen ülkelerden biri. Tek kaynak vergi. Çok alındığı için oyumu çok etkiler. Özellikle vergi afları çok yanlış. Daha adaletli bir sistem olmalı. Ücretler de aynı şekilde oyumu etkiler. Sonuçta hayatımı etkiliyor. Bir partiye oy verebilmem için ortada somut bir şeyler olması lazım. Bu yüzden vaat ve söylemler oyumu etkilemez. (SK, E)

Önceden yapılanlar tabi ki etkiler. Vaat ve söylemleri etkilemez. Vergiler tabi ki alınmalı. Çünkü sosyal düzen ve yaşantıyı etkiler... Bu sebeple vergi af ve muafiyetleri benim oyumu olumsuz etkiler. Faiz gelirlerinden elde edilen vergi indirimlerine karşıyım... Bu tarz vergi indirimleri oyumu olumsuz etkiler. Benim için en önemlisi vergilendirmede adaletin sağlanması. Bir partinin vergi ve ücretler ile ilgili vaat ve söylemlerinden etkilenirim. Fakat sadece buna bakarak oy vermem... (DÇ, K)

Siyasi partilerin vergi ve ücretlerle ilgili yaptıkları iyi işler oyumu olumlu etkiler. Evimde durumum geçimim iyi olsun isterim. Vaat ve söylemleri etkisizdir. (DK, E)

Bekâr katılımcılardan bir kısmının ise oy tercihlerinde siyasi partilerin vergiler ve ücretler ile ilgili icraatlarını dikkate almakla birlikte bu konudaki vaat ve söylemlerini de dikkate alabileceklerini ifade ettikleri görülmüştür. Söz konusu katılımcıların gelirlerinin 3001-5000 arasında olması ve hane gelirlerinin 8000 ve üzeri olması ilgi çekicidir. Bununla ilgili katılımcılardan US, EÖ ve EC'nin görüşleri önemli görülmektedir. EÖ ve EC ifadelerinde vergi ve ücretlerin adaletli alınması gerektiğini belirtmeleri uygulanan vergi ve ücretlerde adaletli olunmadığına inandıklarını göstermektedir.

Biraz etkili olur. Vergilerin alınması gerekiyor. Benim düşüncelerime göre aşırı vergi alınması oyumu olumsuz yönde etkiler. Aşırı vergiler koyan bir partiye oy vermek istemem. Makul seviyelerdeki vergilendirmeler oyumu olumsuz etkilemez. Ücretlerde yükselmeler oyumu direkt olumsuz etkiler. Vaat ve söylemlere inanmamız gerekiyor. Sürekli zamlar ve vergiler artıyor. Bu yüzden yeni partilere şans vermek lazım. (US, E)

Seçimlerden önce yapılan faaliyetler etkiler. Elektriğe, suya, benzine olan indirim etkiler. Verginin vergisi gibi alınanlar beni olumsuz etkiler. Vergi aflarını doğru bulmuyorum. Çünkü oy alabilmek için yapıyorlar... Vergi ve ücretlerin dengeli bir şekilde alınması lazım. Adaletli bir şekilde alınırsa oyumu verirken bunu dikkate alırım. Çünkü cebimden çıkan para benim için önemlidir. Vaat ve söylemler de etkiler. Ama bunları geçmişe yönelik düşünerek karar verebilirim. Vaatlerin inandırıcılığı ve realistiği benim için önemlidir. (EÖ, E)

Tabi ki de etkilidir. Önceden yaptıkları vaat ve söylemlerine göre daha çok etkilidir. Uygulanan vergi ve ücretlerin daha adaletli olunmasını isterim. Yapılanlar gelirim normalin üstünde olumsuz etkilerse oyum olumsuz etkilenir. Vaat ve söylemlerinin etkili olması için inandırıcı olması lazım. Köklü bir partiye daha çok önem veririm bu konuda. (EC, K)

Görüşmeye katılan bekâr katılımcılardan bir kısmının ise siyasi partilerin vergi ve ücretler ile ilgili icraatlarından olumsuz faaliyetlerin oy tercihlerinde daha fazla etkili olduğunu belirttikleri ortaya çıkmıştır. Söz konusu katılımcılardan EÇ ve DU'nun özellikle ifadelerinde buna yer verdikleri görülmüştür.

Partilerin vergilerle ve ücretlerle ilgili yaptıkları oyumu etkiler. Vergilerde ve ücretlerde artış olursa oyum olumsuz etkilenir. Ama düşüş olursa etkilenmem. Olması

gereken olarak düşünürüm. Partilerin vergilerle ve ücretlerle ilgili vaatleri ya da söylemleri oyumu etkilemez. Çünkü bana inandırıcı gelmiyor... (EÇ, K)

Bulduğum kesimi etkileyen vergiler oyumu tabi ki etkiler... Seçimden hemen önce yapılanlardan etkilenmem. Çünkü oy kaygısı ile yapılıyor... Vergiler ve ücretlerin artırılması düşürülmesine göre daha fazla etkiler. Artması durumunda sebep olan partiye asla oy vermem. Başa gelen hiçbir partinin vaat ettiği şeyleri tamamen yapacağına inanmıyorum. Bu yüzden vaat ve söylemlerine kolay inanmam... (DU, K)

Bekâr katılımcılardan bir kısmının ise siyasi partilerin vergiler ve ücretler ile ilgili faaliyetleri, vaat ve söylemlerini oy tercihlerinde değerlendirirken ideolojik görüşlerini vurguladıkları tespit edilmiştir. Katılımcılardan BY, DU ve TH'nin ifadeleri özellikle ilgi çekicidir.

Siyasi partilerin yaptıkları vergi afları, muafiyetleri oyumu etkilemez. Toplumsal açıdan da düşünerek vergilendirme ile ilgili faaliyetler oyumu etkilemez. Yapılan indirim ya da zamlar ister istemez oyumu etkiler. Hayat standardımı etkiler çünkü. İlk etapta partilerin vaat ve söylemlerini partilerin ideolojik görüşlerine göre daha sonra da inandırıcılıklarına bakarak değerlendiririm. Oy vereceğim partinin benim ideolojik görüşlerime uygun olması gerekir. (BY, E)

... Benim bakış açımıyla uyumlu vaatlerde bulunan partilere oy verebilirim. İdeolojik görüşlerime çok bağlıyım. O yüzden sadece vergi ve ücretlerdeki değişiklikleri gözeterek oy vermem. (DU, K)

Vergi ve ücretlerde yapılan indirimler oyumu olumlu etkiler. İdeolojime uygun olan partinin yaptıkları oyumu olumlu etkiler. Zamlara her zaman olumsuz bakarım. Taraftarı olduğum partiden başkasını düşünmem. Vaat ve söylemlerine inanmam hiçbir alanda. (TH, E)

Bununla birlikte, katılımcılardan sadece bir kişinin siyasi partilerin vergiler ve ücretlerle ilgili faaliyet, vaat ve söylemlerinin oy tercihinde hiçbir şekilde etkisi olmadığını ifade etmiştir. Katılımcılardan HD bu konuda yapılan ve yapılacak olanların adaletsiz olduğunu ifade ederek oy tercihinde etkisi olmadığını belirtmektedir.

Hiçbir şekilde etkilemez. Geçmiş gelecek yapılmış ve yapılacak olanlar adaletli değil. Vergi afları çok saçma yapılmamalı. Devletin vergi ahlakı yok. Vaat ve söylemleri

kesinlikle etkilemez. Çünkü vaatleri ve söylemleri bana inandırıcı gelmiyor. Siyasette kimse temiz kalmıyor. (HD, K)

Bekâr katılımcılardan farklı olarak, derinlemesine görüşme yapılan evli katılımcıların oy tercihleri üzerinde siyasi partilerin vergiler ve ücretlerle ilgili faaliyetleri, vaat ve söylemlerinin etkisinin çeşitlilik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Evli katılımcılardan bir kısmının siyasi partilerin vergiler ve ücretlerle ilgili icraatlarının oy tercihlerini etkilediğini vaat ve söylemlerinin ise etkilemediğini ifade etmişlerdir. Evli katılımcılardan AÇ, DK ve KÇ'nin bu konudaki ifadeleri örnek teşkil etmektedir;

Devlet vergilerle dönüyor. Vergilerin alınması şart ama düzgün adaletli alınmalı. Adaletli olduğuna inanırsam oy veririm. Yapılması gerekli olan yerde zamlar yapılmalı. Fakat adaletsiz olmamalı. Aşırıya kaçan zamlar oyumu olumsuz etkiler. Vaat ve söylerine verdikleri sözlere asla inanmam. Yapılan işlere bakarım her zaman. Yapılan işler kalıcıdır benim için. (AÇ, E)

Vergiler ve ücretlerde indirim yapılması oyumu olumlu etkiler. Çünkü bizim maaşımız belli. Nerde ucuz biz oradayız. Vaat ve söylemleri etkilemez. Vaat veriyorlar ama hiçbir şey yapıyorlar. Vaatlerine hiç inanıyorum. (DK, K)

Vergiler ortadan kaldırılırsa oyum olumlu etkilenir. Kaldıran partiye oy veririm. Ücretlerde yapılan indirimler oyumu olumlu etkiler. Eğer elektrik, su ve doğalgazda indirim olursa bunu yapan partiye oy veririm. Partilerin vaatlerine karnum tok. Vaatleri yerine getireceklerine inanmıyorum. Ben yaptıkları işlere bakarım. (KÇ, K)

Evli katılımcılardan bir kısmının oy tercihlerinde verdikleri cevaplar doğrultusunda siyasi partilerin vergi ve ücretler ile ilgili icraatlarını, vaat ve söylemlerini değerlendirdikleri görülmüştür. Söz konusu katılımcılardan NC, MH, GA ve CC'nin ifadelerinde yapılan ya da yapılacak uygulamalarda adaletli olunmasını özellikle belirtmeleri ilgi çekicidir.

Vergi yapılandırılmalarına aflarına karşıyım. Adaletsiz bir vergilendirme sistemi olduğunu düşünüyorum. Adil bir vergilendirme sistemi uygulanırsa oy vermeyi düşünürüm. Aşırıya kaçan zamlar da oyumu olumsuz etkiler. Geçim sıkıntılarımı göz önünde bulundurduğum için böyle düşünüyorum. Partilerin vaat ve söylemlerini de

partilerin geçmişlerine bakarak dikkate alırım. Değişimlerin iyi olabileceğini düşünüyorum. (NC, E)

Partilerin vergiler ve ücretlerle ilgili yaptıkları oyumu etkiler tabi... Vergilerin alınmasında adaletin sağlanmasına yönelik yapılan uygulamalar oyumu olumlu etkiler. Ücretlerde yapılan değişiklikler de tabi ki oyumu etkiler. Yapılan indirimleri ya da zamları enflasyona göre değerlendiririm. Aldığım maaşı ne kadar etkilediğine bakarak değerlendiririm. Vergi aflarını doğru bulmuyorum. Bununla ilgili yapılanlar oyumu etkilemez. Vergiler ve ücretler ile ilgili partilerin vaat ve söylemlerinde eylem ve söylem geçmişi önemlidir benim için. Geçmişte vaatlerini ne kadar gerçekleştirmişler ona bakarım. Yeni partileri ise adaylarının geçmişlerine göre değerlendiririm. (MH, E)

Vergiler ve ücretlerde yapılan uygulamalar etkiler. Uygulamaların adaletli ve istikrarlı olması oyumu olumlu yönde etkiler. Hangi parti gelirse gelsin benim için bu önemli. Her partinin kendi çıkarlarına göre uygulamalar yapmaları oyumu olumsuz etkiler. Bu konudaki vaatler ve söylemler de oyumda etkilidir. Hangi parti olursa olsun vatandaşın lehine vaatleri mantıklı ve olabilirliği varsa oyumu olumlu etkiler. (GA, K)

Vergilerle ve ücretlerle ilgili yapılanları yakından takip ediyorum. Bütçemi etkilediği için elbette oyumu da etkiler. Örneğin vergiler adaletli bir şekilde alınmalı... Yapılanlar yapacaklarının teminatıdır. Bu yüzden önceden yapılan faaliyetler oyumu kesinlikle etkiler. Partilerin vergilerle ve ücretlerle ilgili vaat ve söylemlerini de oy verirken değerlendiririm. Çünkü yeni gelenler de yapabilirler vaat ettikleri şeyleri. Tabi bunu dikkate almam için kafama uyması gerekir. (CC, K)

Evli katılımcılardan bir kısmı ise siyasi partilerin vergiler ve ücretler ile ilgili faaliyet, vaat ve söylemlerinin oy tercihlerini etkilemediğini ifade etmişlerdir. Söz konusu katılımcıların hepsinin kadın olması dikkat çekicidir. Bunu farklı nedenlere dayandıran YI, ME ve HT'nin ifadeleri şu şekildedir;

Siyasi partilerin vergiler ve ücretlerle ilgili faaliyetleri oyumu etkilemez. Çünkü ülke, halk için faydalı faydalı olması benim için daha önemli. Vergilerin alınması gerekiyor. Devlet için önemli çünkü. Bu konulardaki vaat ve söylemler oyumu etkilemez. (YI, K)

Siyasi partilerin vergiler ve ücretler ile ilgili yaptıkları düzenlemeler oyumu etkilemez. Hiçbir partinin doğru düzgün işler yaptığını düşünmüyorum. Vaatler güzel geliyor ama inandırıcı değil. Çünkü oy için yapıyorlar. (ME, K)

Sadece oy alabilmek için yapılan faaliyetler olarak gördüğüm için buna göre oy vermem. Vaat ve söylemlerine de hiçbir şekilde inanmam. (HT, E)

3. Siyasi partilerin sosyal yardımlarla (gıda yardımları, eğitim yardımları, yakıt yardımları) ile ilgili faaliyet, vaat ve söylemleri oy tercihinizi etkiler mi? Neden?

Yapılan derinlemesine görüşmelerde bekâr katılımcıların yaklaşık olarak tamamına yakını siyasi partilerin sosyal yardımlarla ilgili yaptıkları faaliyetler, vaat ve söylemleri oy tercihlerinde etkili olmadığını ifade etmişlerdir. Bu şekilde ifadelerde bulunan katılımcıların hiç sosyal yardım almadıkları tespit edilmiştir. Katılımcılardan DU, EC ve EÇ'nin sosyal yardımların devlet tarafından zaten yapılması gerektiğini bu yüzden oy tercihlerinde etkili olmadığı söylemişlerdir. Söz konusu katılımcıların üniversite mezunu olmaları ilgi çekicidir. Bununla birlikte katılımcılardan AÜ ve SK sosyal yardımları siyasi partilerin oy toplamak adına göstermelik yapmaları nedeniyle bunların oy tercihlerinde etkili olmadığını belirtmişlerdir. DU, EC, EÇ, AÜ ve SK'nın ifadeleri şu şekildedir;

Seçimlerden hemen önce yapılan işler yardımlar vaatler etkilemez. Ben hiç yardım almadım. Ama sosyal devlet gereği sosyal yardımların yapılması gerekiyor. Devletin görevi olarak gördüğüm için siyasi partilerin yaptıkları sosyal yardımlar oyumu etkilemez... Sadece zaten yapılması gerekenleri yapıyorlar diye oy vermem. Vaat ve söylemler hemen seçimden önce yapıldığı için samimi bulmuyorum. Hep atıp tutuyorlar olarak görüyorum. Yeni ya da hiç iktidara gelmemiş partilerin vaat ve söylemlerinin mantığıma uygun olması gerekir. Bu şekilde oy verebileceğimi düşünüyebilirim. (DU, K)

Hiç sosyal yardım almadım. Alsam da oyumu etkileyeceğini sanmam. Çünkü sosyal yardımların sosyal devletin gereği olarak yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bunların yapılması niye alkışlanıyor anlamıyorum. Oy tercihimde kesinlikle etkili değildir. (EC, K)

Etkilemez. Daha önce yardım almadım. Tüketilecek şeylerle düşüncelerimi eşdeğer tutmuyorum. Bana kısa vadeli çözümler değil uzun vadeli çözümler gerekli. Yiyecek yardımını sosyal devletin bir görevi olarak düşündüğüm için oy tercihim etkilemez. (EÇ, K)

Açıkçası çok etkilemez. Çünkü almıyorum. Bana sunulsa bile adaletli olduğuna inanmadığım için etkilenmem. İhtiyacım da olmadığı için etkilenmem. Başkaları için düşündüğüm zaman da adaletli dağıtıldığına inanmıyorum. Partiler oy kaygıları ile yapıyorlar. (AÜ, K)

Siyasi partilerin yaptıkları sosyal yardımlar tamamen göz boyama. Oyumu olumlu etkilemez kesinlikle. Bunlarla ilgili hiçbir vaade de inanmam. Çünkü yapılmıyor. (SK, E)

Görüşmeye katılan bekâr katılımcılardan bir kısmı ise partilerin sosyal yardımlarla ilgili faaliyet, vaat ve söylemlerinin oy tercihlerinde etkili olacağını belirtmişlerdir. Söz konusu katılımcılardan DÇ özellikle çocuklara yönelik yardımların tercihinde etkili olabileceğini ÖM ise yardım aldığı için tercihinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. DÇ ve ÖM'nin ifadeleri şu şekildedir:

Çocuklara yönelik yapılmış olan yardımlar beni daha çok etkiler. Gıda ve yakıt yardımı da etkiler. Fakat bunun siyasi partiler tarafından oy olarak görülmesi bana yanlış geliyor. Bu yardımlar aslında olması gereken yapılması gereken yardımlar... Çocuklara yönelik vaatler bilimsel, eğitim destekleri beni özellikle etkiler. Oy tercihim etkiler. Özellikle bilimsel alanlarda yapılacağı vaat edilen ilerici faaliyetler oyumu olumlu yönde etkiler. (DÇ, K)

Yardım faaliyetleri etkiler. Çünkü alıyorum. Bu konudaki vaat ve söylemleri de etkilidir. Bu vaatlerde bulunanlara oy veririm. (ÖM, E)

Derinlemesine görüşmeye katılan evli seçmenlerin yaklaşık olarak tamamına yakını oy tercihlerinde siyasi partilerin sosyal yardımlarla ilgili faaliyet, vaat ve söylemlerini dikkate almadıklarını ifade etmişlerdir. Evli katılımcılardan CC, ŞK, YI ve AÇ siyasi partilerin yaptıkları yardımları oy kaygısıyla yapmaları nedeniyle bunların oy tercihlerinde etkili olmadığını belirtmişlerdir. CC, ŞK, YI ve AÇ'nin bu konudaki ifadeleri şu şekildedir;

Oy almak için yaptıkları için adil olduğunu düşünmüyorum. O yüzden oy verirken hiç dikkate almıyorum. Sadece bu yardımları aldıkları için oy verilmesini doğru bulmuyorum. Bu konudaki vaat ve söylemlerini de kulak ardı ederim... (CC, K)

Bu tarz yardımlar oyumu kesinlikle etkilemez. Çünkü bunlar geçici işlerdir. Oy toplamak için yapıyorlar. Ama ihtiyaç sahiplerine gitmesi iyi bir iş bence. Ama yine vaat ve söylemleri beni etkilemez. (ŞK, E)

Siyasi partilerin yaptıkları sosyal yardımlar oyumu etkilemez. Çünkü bunlar oy kaygısıyla yapılıyor. Buna göre oyumu asla belirlemem. Her partinin yaptığı uygulamalar oyumu etkilemez. Vaat ve söylemleri düşüncelerimi hiçbir şekilde etkilemez. (YI, K)

Bu yardımların oy için dağıldığını düşünüyorum. Ayrıca adaletsiz bir dağıtım oluyor. Bu yardımları yapan partilere oy vermem. Düzgün çalıştıklarını düşünmüyorum. Vaat ve söylemlerine kesinlikle inanmam. (AÇ, E)

Evli katılımcılardan ME ve GK'nın siyasi partilerin sosyal yardımlarla ilgili faaliyetlerini devletin yapması gereken görevler olarak belirterek oy tercihlerinde bu tarz yardımların etkili olmadığını ifade etmeleri ilgi çekicidir. ME ve GK'nın lisans mezunu olmaları özellikle dikkat çekicidir. ME ve GK'nın ifadeleri şu şekildedir;

Sosyal yardımların yapılması çok güzel fakat gerçekten adaletli yapıldığını düşünmüyorum. Ben hiç yardım almadım. O yüzden benim oyumda etkili değildir. Yardım yapıldığı için oy vermem. Devletin zaten muhtaç olanlara yardım etmesi lazım. Sosyal yardımlarla ilgili partilerin vaat ve söylemlerine inanmıyorum. İnandırıcı gelmiyor. Bu yüzden oyumda etkili değildir. (ME, K)

Zaten bu yardımlar yapılmalı. Partilerle ilgili olmamalı bunlar. Yardıma ihtiyacı olan herkese yapılmalı. Oy kaygısıyla yapılmamalı. Oyumu etkilemez. Çünkü gelir düzeyini dengelemek için devletin görevi. Vaat ve söylemler için de aynı şekilde düşünüyorum. (GK, K)

Görüşmeye katılan evli katılımcılardan ET özellikle eğitimle ilgili gördüğü yardımların oy tercihinde etkili olabileceğini belirtirken DK daha önceden yardım aldığı için oyunda etkili olduğunu ifade etmiştir. ET ve DK bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

Eğitim konusunda yapılan yardımları özellikle etkili olabilir. Fakat yardımların yeterli olduğunu görmek isterim. Gerçekten yardım yapılan insanların ihtiyaçlarını karşıladığını görmek isterim. Bu şekilde oyumda olumlu etkisi olabilir. Vaat ve söylemlerine pek inanmam. Çünkü oy için vaatlerde bulunuyorlar. (ET, K)

Önceden yiyecek yardımı alıyorduk. Ben yardım yapana oyumu veriyordum. Bize yardım yapıyorlardı niye oy vermeyeyim. Ama yapacağız edeceğiz gibi vaatlerine inanmam. Çünkü hepsi yalan dolan. (DK, K)

4. Aylık gelirinizdeki olumlu ya da olumsuz değişmeleri oy tercihinizde nasıl değerlendirirsiniz?

Derinlemesine görüşmeye katılan bekâr seçmenlerden yaklaşık yarısı aylık gelirlerindeki değişmelerin oy tercihlerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Aylık gelirlerindeki değişmelerin oy tercihlerinde etkili olduğunu ifade eden bekâr katılımcıların neredeyse tamamının lisans mezunu olmaları dikkat çekicidir. Söz konusu katılımcılardan BÇ, HD, SK ve DU gelirlerindeki olumsuz değişmelerin olumlu değişmelere göre oy tercihlerinde daha fazla etkili olduğunu ifade etmişlerdir. BÇ, HD, SK ve DU'nun bu konudaki düşüncelerini şu şekilde açıklamışlardır;

Gelirimdeki artmalar her zaman olacaktır. Enflasyona göre her yıl artması lazım. Ama enflasyon oranına göre artmazsa oyumu olumsuz etkiler. Enflasyon oranında artış olursa da zaten yapılması gereken yapılmış derim. Bu şekilde düşündüğüm için de oyumu etkilemez. (BÇ, K)

Gelirimün yükselmesini refah seviyemin yükselmesi olarak ele alıyorum. Sadece kendi maaşım değil herkesinki önemli. Gelirimdeki olumsuz değişmelerde kesinlikle oyum olumsuz etkilenir. Fakat gelirimdeki yükselmelerde tüm alternatif partileri değerlendiririm. Alım gücümün yükselmesi çok önemli. İdeolojik düşüncelerim önemlidir fakat ekonomik refahım daha önemlidir. (HD, K)

Aylık gelirime yansıyacak olan yapılan kötü değişmeler oyumu daha çok etkiler. Alım gücüm azalırda sebep olan partiye oy vermem. Cebime giren para azalırda ya da alım gücüm gelirime göre azalırda oy vermem. (SK, E)

Olumsuz değişimler oyumu daha fazla etkiler. Olumsuz değişim daha fazla etkilediği için daha çok etki bırakıyor bende. Devletin belirlediği ücrete göre çalıştığım

için çok etkiliyor. Değişen şartlara göre benim gelirim dengelemek devletin görevi. (DU, K)

Bekâr katılımcılardan yaklaşık yarısı ise aylık gelirlerindeki değişmelerin oy tercihlerini etkilemediğini söylemiştir. Bu konuda özellikle EG, BY, DÇ ve MK'nin ifadeleri ilgi çekicidir.

Etkilemez. Çünkü rızık Allah'tandır. Enflasyon oranında artış ya da azalış oyumu çok fazla etkilemez. (EG, E)

Maaşımdaki değişmeler oy tercihimde etkili değildir. Olumlu değişmelere zaten hükümetin görevi olarak gördüğüm için dikkat etmemem. Olumsuz değişmelerde de daha fazla çalışırım. (BY, E)

Oy tercihim etkilemez. Aylık gelirimdeki olumlu değişmelerin önemli etkeninin partilerin değil kendimin olduğunu düşünürüm. Olumsuz değişmeler de etkilemez. Olması gereken yapıldığı için etkilemez. (DÇ, K)

Maaşımı kendi emeğime göre aldığım için etkilenmem. Oyumu etkilemez. (MK, E)

Görüşmeye katılan evli seçmenlerden neredeyse tamamına yakınının oy verirken aylık gelirlerindeki değişmeleri göz önünde bulundurduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Söz konusu katılımcılardan GA, MH ve KÇ özellikle maaşlarında oluşan olumsuz değişmelerin oy tercihlerini etkilediğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte katılımcılardan ME ve DK maaşlarındaki yükselmelerin oyları üzerinde etkili olacağını belirtmişlerdir. GA, MH, KÇ, ME ve DK'nın ifadeleri şu şekildedir;

Olumsuz değişmeler direkt net olarak etkiler. Olumlu değişmelerde partiler arası kıyaslamalara giderim. Yani direkt etkilemez. (GA, K)

Oy tercihimde kesinlikle etkilidir. Aylık gelirim enflasyon oranına göre düşük kalırsa buna neden olan partiye kesinlikle oy vermem. (MH, E)

Maaşım yükselirse oyumu etkilemez. Çünkü bunu ben kazanıyorum. Ama maaşımda bir düşüş olursa yani alışveriş yaparken param eskisi gibi yeterli gelmezse oyumda buna dikkat ederim. Buna sebep olan partiye kesinlikle oyumu vermem. Çünkü fiyatlar yükselirse maaşım yetmez. (KÇ, K)

Maaşımın yükselmesi tabii ki oyumu etkiler. Buna göre oy verebilirim. Çünkü ekonomik durumum benim için önemli. (ME, K)

Benim maaşım yok. Ama eşimin maaşını yükselten partiye tabii oy veririm. Çünkü tek geçim kaynağımız bu. (DK, K)

Evli katılımcılardan bir kısmı aylık gelirlerindeki olumlu ya da olumsuz değişmelerin oy tercihlerinde etkisinin bulunmadığını belirtmişlerdir. Söz konusu katılımcıların tamamının öğrenim düzeylerinin ilköğretim düzeyinde olması ilgi çekicidir. Katılımcılardan ŞK ve YI gelirlerindeki değişmeleri kazançları olarak gördüklerini belirterek; katılımcılardan YÜ, oy tercihinde gelirindeki değişimin değil diğer alanlarda neler yapıldığı olduğunu, AÇ ise oyunda ülke için yapılanlara baktığını belirterek aylık gelirlerindeki değişmelerin oy tercihlerinde etkili olmadığını ifade etmişlerdir.

Oyumu hangi partiye vereceğimi kesinlikle etkilemez. Çünkü benim kazancım. (ŞK, E)

Benim oyumu hiçbir şekilde etkilemez. Kendi kazancım olan paraya göre düşüncelerim değişmez. Buna göre oy vermem. (YI, K)

Benim gelirimdeki değişmelere çok dikkat etmem. Önemli olan benim için diğer alanlarda neler yapıldığıdır. Oy verirken diğer alanlarda yapılanlara dikkat ederim. (YÜ, E)

Aylık gelirimdeki değişmelere bakarak oy vermem. Benim için partilerin ülkem için yaptıkları önemlidir. Çünkü herkesin geliri farklı. Önemli olan ülkemizin genel durumu. Yapılanlarda ve yapılacaklarda adaletli olunmalı. (AÇ, E)

5.Oy tercihinizde etkilendiğiniz kişi ya da kişiler var mı? Neden?

Derinlemesine görüşmeye katılan bekâr katılımcılardan yarısından fazlasının oy verirken bireysel kararlar aldıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Söz konusu katılımcıların hepsinin üniversite mezunu olması dikkat çekicidir. Oy tercihlerinde hiç kimseden etkilenmediklerini belirten katılımcılardan EG, BÇ, SK, EC ve EÇ'nin ifadeleri şu şekildedir;

Hiç kimse beni etkileyemez. Ben kendim araştırıp okuyorum. Kendi aklımca oyumu belirlerim. (EG, E)

Yok. Sonuçta kendim düşünüp ayırt edebiliyorum. Ama şöyle bir şey var: Çevremdeki konuşmaları dikkate alarak düşüncelerimin değerlendirebiliyorum. (BÇ, K)

Hayır. Bireysel karar veririm. Sadece kendi görüşlerime göre oy veririm. (SK, E)

Hayır. Kimseden etkilenmem. Kendi fikirlerimi daha çok önemsiyorum. (EC, K)

Hayır. Herkesin ideolojisi farklıdır. Ailemle parti tartışmalarına girebiliyorum. Çok yönlü bakıyorum. Tek bir partiye körü körüne odaklanmak bana doğru gelmiyor. İktidarda sürekli bir değişim olsun isterdim. Yenilikler insanlara yeni bakış açıları getiriyor. Fakat kararlarımı kendi düşüncelerime göre alıyorum. (EÇ, K)

Derinlemesine görüşmeye katılan bekâr katılımcılardan bir kısmı ise oy verirken ailelerinden etkilendiklerini söylemişlerdir. Söz konusu katılımcıların İlköğretim mezunu olmaları ilgi çekici görülmüştür. Bu katılımcılardan TH ve ÖM'nin ifadeleri şu şekildedir;

Ailem etkilidir. Aynı partiyi destekliyoruz. Ama kendim karar veririm. Bana şu partiye oy ver demez kimse. (TH, E)

Benim için ailem önemlidir. Onlar kime derse ben ona oy veririm. Çünkü ailemin görüşleri önemli. (ÖM, E)

Görüşmeye katılan evli seçmenlerin yarısından fazlası bir siyasi partiye oy verirken hiç kimseden etkilenmediklerini ifade etmişlerdir. Bu katılımcılar kendi hür fikirleri doğrultusunda tamamen bireysel karar aldıklarını belirtmişlerdir. Bu noktada AÇ ve HT'nin ifadeleri önemlidir.

Kendi kafama göre oy veririm. Herkes kendi fikrinde hürdür. Herkes istediğine oy verir. Ben de kimseyi şuna buna oy ver diye zorlamam. (AÇ, E)

Hayır yok. Çünkü ben her zaman kendi görüşlerime göre hareket ederim. (HT, E)

Bununla birlikte katılımcılardan kendi gelirine sahip olan aynı zamanda eğitim düzeyleri yüksek olan kadınların oy tercihlerinde özgür olduklarını özellikle belirtmeleri dikkat çekicidir. Katılımcılardan KÇ, ME ve CC'nin ifadeleri şu şekildedir;

Hiç kimseden etkilenmem. Ben özgür bir insanım. Fikirlerimde özgür cumhuriyetçi bir kadını. Ne kocam ne de bir başkası etkili olmadı bugüne kadar. (KÇ, K)

Etkilenmem. Çünkü kendi hür kararım önemlidir benim için. (ME, K)

Yok. Çünkü ben özgür bir kadını ve kendim takip edebiliyorum olup bitenleri. Duyduğum gördüğüm faaliyetlere göre hareket ediyorum. (CC, K)

Evli katılımcılardan bir kısmı oy verirken ailelerinden etkilendiklerini belirtmişlerdir. Bunu direkt etkilenme olarak düşünen katılımcı bulunmakla birlikte fikirlerinin ailesi tarafından şekillendiğini ifade ederek aynı siyasi eğilimde olduğunu belirten de bulunmaktadır. Görüşmeye katılanlardan NC ve GK'nin ifadeleri şu şekildedir;

Ailemden etkilendim yani görüşlerimin oluşmasında. Annem ve babam çok etkilidir. Çünkü fikirlerim, düşüncelerim onlar sayesinde gelişti. Genelde aynı şekilde düşünürüz. (NC, E)

Ailemden etkilendim zamanında. Fikirlerim, görüşlerim babamınkiyle aynı diyebilirim. Babamla sohbet ederken etkileniyorum. Çünkü beraber yaşadık. Fikirlerini benimsediğim kişiler oluyor. (GK, K)

6. Oy tercihinizi belirlerken eşiniz ile aynı yönde mi hareket edersiniz? Neden?

“Oy tercihinizi belirlerken eşiniz ile aynı yönde mi hareket edersiniz?” sorusu evli katılımcılar için hazırlanmış ve sadece evli katılımcılara sorulmuş bir sorudur. Katılımcıların yaklaşık olarak tamamına yakını eşiyile aynı partiye oy verdiklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak ise aynı görüşleri paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan HT, YÜ ve YI'nın ifadeleri şu şekildedir;

Evet. Çünkü görüşlerimiz aynı. (HT, E)

Hemen hemen aynı. Çünkü görüşlerimiz aynı. (YÜ, E)

Aynı partiye oy veriyoruz. Ama eşimle görüşlerimiz benzer. (YI, K)

Görüşmeye katılan kadın katılımcılardan bir kısmı oy tercihlerinde eşlerinin etkisi olmadığını söylemelerine rağmen aynı partiye oy verdiklerini belirtmeleri ve

sebebini belirtmemeleri ilgi çekicidir. Bu konuda HK, ME ve DK'nın ifadeleri şu şekildedir;

Hayır, kimseden etkilenmem. Ama eşimle aynı partiye oy veriyoruz. Yani bir sebebi yok. (HK, K)

Genelde aynı partiye oy veriyoruz. Ama eşimden etkilenmiyorum. (ME, K)

Hemen hemen aynı. Aynı oluyor. Bir nedeni yok. (DK, K)

Görüşmeye katılan erkek katılımcılardan bir kısmı oy tercihlerine kendilerinin karar verdiklerini eşlerinin etkisinin bulunmadığını belirtmekle birlikte kendilerinin eşlerinin tercihlerini etkilediklerini ifade etmişlerdir. Söz konusu katılımcılardan NC, İY ve ŞK ifadeleri şu şekildedir;

Hayır. Ben onun düşündüğü gibi düşünmeyebilirim. Genelde ben onu etkilemeye çalışırım. (NC, E)

Evet eşimle aynı partiye oy veriyoruz. Ama ben eşimden etkilenmiyorum. Eşim üzerinde etkiliyimdir. (İY, E)

Aynı partiye oy veriyoruz. Eşim benim kararlarım dikkat eder. (ŞK, E)

Bununla birlikte kadın katılımcılardan sadece iki kişi oy tercihlerinde eşlerini etkilediklerini ifade etmişlerdir. Söz konusu katılımcılardan KÇ ve GZ'nin ifadeleri şu şekildedir;

Önceden farklı partilere oy veriyorduk. Fakat daha sonra benim görüşlerimden etkilendi. Aynı partiye oy vermeye başladık. Genel olarak aynı düşüncelere sahibiz. Bu konularda konuştuğumuz zaman aynı fikirleri paylaşıyoruz. (KÇ, K)

Genelde aynı. Onun çok partililik düşüncesi yoktur. Benim düşüncelerime uyar. (GZ, K)

7. Eşiniz sizden kendi oy vereceği partiye oy vermenizi istedi mi? Siz bu isteğine nasıl karşılık verdiniz?

“Eşiniz sizden kendi oy vereceği partiye oy vermenizi istedi mi? Siz bu isteğine nasıl karşılık verdiniz?” sorusu sadece evli katılımcılar için hazırlanmış ve sadece evli katılımcılara sorulmuş bir sorudur. Derinlemesine görüşmeye katılan evli katılımcıların tamamına yakınının eşlerinin böyle bir istemde bulunmadıklarını ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Söz konusu evli katılımcıların neredeyse tamamının erkek katılımcılardan oluştuğu görülmüştür. Özellikle söz konusu katılımcılardan NC, İY, MH ve HT'nin ifadeleri ilgi çekicidir.

Hayır, hiç istemedi. Eğer isteseydi kendi fikirlerime göre oy vereceğimi söyledim. (NC, E)

Hayır istemedi. Böyle bir şey isteyemez. (İY, E)

Hayır istemedi. Ama ben istedim. (MH, E)

Hayır istemedi. Zaten görüşlerimiz aynı o yüzden aynı partiye oy veriyoruz. (HT, E)

Bununla birlikte evli kadın katılımcılardan bir kısmının eşlerinin kendi oy verdikleri partiye oy vermelerini kendilerinden istemediklerini söylemişlerdir. Buna katılımcılardan KÇ ve HK'nın ifadeleri örnek teşkil etmektedir.

Hiç istemedi. Herkes kendisi bilir ben karışmam der her zaman. 30 yıllık evliyiz hiçbir zaman istemedi. (KÇ, K)

Hiç istemedi. Bizde kimse kimseye karışmaz. (HK, K)

Derinlemesine görüşmeye katılan evli katılımcılardan “Eşiniz sizden kendi oy vereceği partiye oy vermenizi istedi mi?” sorusuna “Evet istedi” cevabını verenlerin hepsinin kadın olduğu ortaya çıkmıştır. Evli kadın katılımcıların eşlerinin bu isteklerine nasıl karşılık verdikleri çeşitlilik göstermektedir. Katılımcılardan YI, CC, GA ve ET'nin ifadeleri şu şekildedir;

İstedi. Ama ben oy vermeye gidince orda kendim karar veririm dedim. Herkesin fikri kendine. (YI, K)

Her zaman istedi. Ama ben hep kendi istediğime oy veriyorum. Çünkü kendim karar veriyorum. (CC, K)

Evet istedi. Ama ben istediği partiye oy vermedim. Çünkü benim görüşlerim farklı. (GA, K)

İstedi. Aynı düşünmediğimizi belirttim. Yapılan vaatlerin benim için etkili olmadığını söyledim...(ET, K)

8. Sosyal politikalardan (Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik) en çok hangisinde yatırımlar yapılmasını isterdiniz? Neden?

Derinlemesine görüşmeye katılan bekâr katılımcılardan yarısından fazlasının sosyal politikalardan “eğitim” alanında yatırımlar yapılmasını istedikleri görülmüştür. Katılımcılar özel olarak eğitim politikalarını takip etmediklerini, ülkede en sorunlu alan olarak eğitim sistemini gördüklerini ve her şeyin eğitime bağlı olarak gelişebileceğini söylemişlerdir. Söz konusu katılımcılar için eğitim bir ülkenin gelişmesi için önemli görülmektedir. Buna katılımcılardan HD, MK, AÜ ve EG'nin ifadeleri örnek teşkil etmektedir.

Eğitimde yatırımlar yapılmalı. Her şey eğitimle başlar. Eğitim olmadan hiçbir şey olmaz. Eğitim toplumun gelişmesi için çok önemli. Özel olarak takip etmiyorum eğitimde yapılan değişiklik ya da yatırımları. Fakat gördüklerimden çıkardığım özellikle eğitimciler eğitilmeli. (HD, K)

Eğitim alanında yapılmalı. Eğitime yatırım yapınca her şey sırasıyla gelişir. O yüzden eğitimde yatırımlar yapılmalı. (MK, E)

Eğitime yatırım yapılmasını isterim. Uzun vadeli dönüşü olan bir yatırım olur. Çünkü eğitim her alanı etkiliyor... Eğitim politikalarını takip etmiyorum. Sadece gördüklerime göre yorumluyorum... En çok eğitim sisteminde sorun olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden ilk olarak buraya el atılmalı. (AÜ, K)

Birincisi eğitim. Eğitim doğru düzgün bir şekilde alınamadığı için ülkenin durumu çok kötü... Eğitim çözülmeden hiçbir şey çözülmez... Bireylerin yeteneklerinin farkına varabilecekleri eğitimlerin verilmesi gerek. Eğitimcilerin nitelikli olması gerekiyor. (EG, E)

Bekâr katılımcılardan eğitim alanında yatırımlar yapılmasını isteyenlerden bir kısmının gelecekteki çocuklarını düşünerek eğitim alanında yatırımlar yapılmasını istediklerini belirtmeleri ilgi çekicidir. Bununla birlikte söz konusu katılımcılar ülkenin gelişmesi için de eğitim sisteminde yatırımların gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan DÇ ve EÖ'nün ifadeleri şu şekildedir;

Aslında hepsinde eksiğimiz var. Ama en temelinde eğitimi görüyorum. Verilen eğitim kalitesi çok kötü. Özel olarak eğitim politikalarını takip etmiyorum. Fakat medyadan gördüklerim dikkatimi çekiyor...Genel olarak ülkedeki çocukların iyi yetişebilmesi ve gelecekte çocuklarımın da iyi yetişebilmesi için eğitim sistemi iyileştirilmeli. Eğitimde istediğim gibi yatırımların değişikliklerin yapılması ya da vaat edilmesi oy tercihimde etkilidir... (DÇ, K)

Eğitimde yatırımlar yapılması gerekiyor. Eğitimdeki ilerlemeler diğerlerini de etkileyip geliştireceği için eğitim çok önemli. Eğitim adına doğru işler yapılmalı. İstediğim amaca ulaşamadım ben bu eğitim sisteminde... Eğitim sağlıktan ekonomiye kadar her şeyde etkilidir. O yüzden gelecekteki çocuklarımı da düşünerek eğitimde değişiklikler yapılmasını isterim. Ama oyum sadece eğitim politikalarına göre şekillenmez. (EÖ, E)

Görüşmeye katılan bekâr katılımcılardan bir kısmı sağlık alanında yatırımlar yapılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan BY, TH ve US'nin bu konudaki ifadeleri şu şekildedir;

Sağlık alanında yatırımlar yapılmalı. Çünkü en fazla sıkıntılı olan ve ihtiyacın fazla olduğu alan. (BY, E)

Sağlık kesinlikle. İnsanlar çok fazla sırada bekliyorlar. Bu yüzden sağlık alanında yatırımlar yapılmalı. (TH, E)

Sağlık sektöründe yatırımlar yapılmalı. Eğitim de çok önemli. Babamın rahatsızlığından dolayı aklıma ilk sağlık geldi. Temizlik, maddiyat, ilaç pahalılıkları konularında düzenlemeler yapılmalı. Özellikle ilaçlar ile ilgili. (US, E)

Derinlemesine görüşmeye katılan evli katılımcıların tamamına yakınının sosyal politikardan “eğitim” alanında yatırımlar yapılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Özellikle çocuğu olan evli katılımcıların çocuklarının eğitimleriyle ilgili kaygılarından

dolayı eğitim alanında yatırımlar yapılmasını istedikleri görülmüştür. Söz konusu katılımcılardan CC, ME, GA, İY ve MH'nin ifadeleri şu şekildedir;

Eğitim sisteminin sağlıklı olduğunu düşünmüyorum. İki çocuğum da sürekli değişen sistemlerden çok olumsuz etkilendi. O yüzden daha kaliteli ve istikrarlı bir eğitim sistemi olmalı kesinlikle. Bu konuda ciddi yatırımlar yapılmalı. (CC, K)

Eğitimde yatırımlar yapılmasını isterim. Çocuklarımız güzel eğitim alsınlar isterim. Çocuklarımın iyi yerlere gelmelerini isterim. Özellikle eğitimle ilgili yapılanları takip ediyorum. Çünkü çocuklarım bu değişikliklerden etkileniyorlar. (ME, K)

Eğitim ve sağlık çok önemli. Ama eğitim birinci sıradadır... Çocuğum için eğitimle ilgili yapılanları çok fazla araştırıyorum. Çünkü çocuğumu özel okula göndermek istemiyorum. Bu yüzden devlet okulunda iyi ve sistemli bir eğitim almasını istiyorum. (GA, K)

Eğitim alanında yatırımlar yapılmalı. Çocuğumun hayatında da etkili olduğu için benim için de eğitim önemli. Ama sadece çocuğum için değil herkesin çocuğu için iyi bir eğitim sistemi olması gerektiğini düşünüyorum. Eğitim alanında yapılanları takip ediyorum...(İY, E)

Eğitim alanında yatırım yapılması lazım... Bu yüzden eğitim alanında yatırımlar yapılmalı. Çocuklarımın geleceğini düşünüyorum. Çocuklarımı devlet okullarına gönderiyorum. Bu yüzden devlet okulları da özeller gibi kaliteli eğitim verebilmeli. (MH, E)

Evli katılımcılardan bir kısmı sağlık alanında yatırımlar yapılmasını istediklerini söylemişlerdir. Söz konusu ifadelerde bulunan evli katılımcıların hepsinin elli yaş üstü ve ilkokul mezunu olmaları dikkat çekicidir. Katılımcılardan HK çocuğunun hastalığı nedeniyle yaşadığı sıkıntılardan; DK sürekli kendi yaşadığı sıkıntılardan dolayı sağlık alanında yatırımlar yapılmasını istediklerini belirtmişlerdir. HK ve DK'nın ifadeleri şu şekildedir;

Sağlık konusunda yatırımlar yapılmalı. Çocuğumun hastalığında çok sıkıntılar yaşadığım için benim için sağlık önemli. Sağlık alanında mutlaka ciddi yatırımlar yapılmalı. (HK, K)

Sağlıkla ilgili yatırımlar yapılınsın isterim. Biz hep hastanede olduğumuz için benim için öncelikli. Doktor ve hemşire daha çok olmalı. (DK, K)

9. Bir siyasi partinin sosyal politikalara ilişkin faaliyetler, vaatler ve söylemleri oy tercihinizi etkiler mi? Neden?

Derinlemesine görüşmeye katılan bekâr katılımcıların yarısından fazlasının siyasi partilerin sosyal politikalara ilişkin icraatlarının oy tercihlerinde etkili olduğu vaat ve söylemlerinin ise oy tercihlerinde etkili olmadığı gözükmektedir. Katılımcılardan EC ve EG oy tercihlerinde sosyal politikaların önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir. Yine katılımcılardan TH ve ÖM siyasi partilerin sosyal politikalara ilişkin yaptıklarının oy tercihlerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. EC, EG, TH ve ÖM'nin ifadeleri şu şekildedir;

Partilerin önceden yapmış oldukları faaliyetler oyumu etkiler. Vaat ve söylemlerine önem vermem. Oyunda en etkili olan sosyal politikalaradır. Algısı açık toplum olması lazım. Körü körüne inanan bir toplumda yaşamak istemem. O yüzden sosyal politikalar benim için önemli. (EC, K)

Siyasi partilerin sosyal politikalara dair yapılan faaliyetleri oyumu etkiler... Sosyal politikalara verilen değer insana verilen değeri gösteriyor. Emeklilere verilen değer hayat standartlarını sağlayan sosyal politikalaradır. Bu yüzden sosyal politikalar oldukça önemlidir. Siyasi partilerin sosyal politikalarla ilgili vaat ve söylemleri hiçbir şekilde etkilemez. Deneme yanılma yoluyla öğrenilebilecek bir şeydir siyaset. (EG, E)

Siyasi partilerin yaptıkları iyi işler oyumu olumlu etkiler. Taraftarı olduğum partilerin kötü politikaları oyumu olumsuz etkiler. Sosyal politikalara dair vaat ve söylemler oyumu etkilemez. Çünkü inanmıyorum. (TH, E)

Önceden yapılanlar etkiler. Örneğin sağlıkla ilgili. Yaptıklarını gördüğüm için etkiler. Vaat ve söylemleri etkilemez. Çünkü inandırıcı gelmiyor. (ÖM, E)

Bekâr katılımcılardan bir kısmının oy tercihlerinde sosyal politikaların tek etkili faktör olmadığını söyleyip ekonomik faktörlerin oy tercihlerinde özellikle daha etkili olduğunu belirttikleri görülmüştür. Bu konuda söz konusu katılımcılardan DU ve HD'nin ifadeleri ilgi çekicidir.

Bütün konularda yapılan vaat ve söylemlere bakış açım aynı. Hiçbir şekilde inanmıyorum. Gerçek yapılan kaliteli yatırımlar oyumu olumlu etkiler. Özellikle eğitimle ilgili. Oy kullanırken sadece sosyal politikalara göre oy vermem. En çok

etkileyecek olan benim ekonomimdir. Ekonomim bozulursa yapacaklarım da etkilenir. Bu yüzden oyumda ekonomik faktörler daha fazla etkilidir. (DU, K)

Sosyal politikalarla ilgili önceden yapılan faaliyetler oyumu etkiler. Onlarla ilgili olumlu gördüğüm yapılanlar etkilidir. Fakat yapılan kötü işler daha etkilidir. Kötü işlerden oyum olumsuz etkilenir. Refah seviyesinin yükselmesi için sosyal politikalara daha fazla kaynak ayrılmalı. Fakat oyumda en fazla ekonomik faaliyetler önemlidir. (HD, K)

Derinlemesine görüşmeye katılan bekâr katılımcıların bir kısmının ise oy tercihlerinde siyasi partilerin icraatlarıyla birlikte vaat ve söylemlerine de dikkat ettiklerini belirttikleri görülmüştür. Katılımcılardan BÇ, DÇ ve EÖ'nün soruya ilişkin ifadeleri şu şekildedir;

Etkiler. Sosyal politikalar bir toplum için oldukça önemlidir. Toplumu geriye götürecek politikalar oyumu olumsuz etkiler. Toplumu ileriye götürecek sosyal politikalar oyumu olumlu etkiler. Partilerin vaat ve söylemleri bana pek inandırıcı gelmiyor. Fakat partilerin önceden yaptıklarına göre vaatlerine inanabilirim. Vaat ve söylemleri de benim oyumda etkili olabilir bu şekilde. (BÇ, K)

Siyasi partilerin yapmış oldukları adaletli politikalar ciddi manada insanlar için faydalı olan şeyler oyumu olumlu etkiler. Çünkü toplumsal refah için gereklidir. Özellikle sağlık politikaları, istihdama ilişkin yapılanlar oyumu olumlu etkiler. Vaat ve söylemlerinden genel olarak etkilenirim. Özellikle eğitim politikaları hakkında verilen vaatler oyumu etkiler. Mesela kafamdaki eğitim sistemine uygun vaatler sunan bir partiye oyumu verebilirim. (DÇ, K)

Sosyal politikalara ilişkin yapılan faaliyetler oyumu etkiler. Örneğin internet kullanımına dair sansürlemeler oyumu olumsuz etkiler. Özgürlüğümü kısıtlayan sosyal politikalar oyumu kesinlikle olumsuz etkiler. Özgürlüklerle ilgili yapılan vaat ve söylemler oyumu kesinlikle etkiler. Oyumda en çok özgürlük sağlanması benim için kesinlikle etkilidir. (EÖ, E)

Bekâr katılımcılardan sadece bir katılımcının siyasi partilerin sosyal politikalara ilişkin faaliyetleri, vaat ve söylemlerinin oy tercihinde etkili olmadığını ifade ettiği görülmüştür. Katılımcı BY'nin ifadesi şu şekildedir;

Etkilemez. Toplumsal faydasının olması güzel. Fakat oyumu etkilemez. Benim oyumu ideolojik görüşlerim ve vicdanım etkiler. Vaat ve söylemlerini hiçbir şekilde dikkate almam. Oyumda etkisizdir. (BY, E)

Derinlemesine görüşmeye katılan evli katılımcıların yaklaşık tamamına yakını siyasi partilerin sosyal politikalarla ilgili icraatlarının oy tercihlerinde etkili olduğunu vaat ve söylemlerinin ise etkili olmadığını belirttikleri görülmüştür. Katılımcılardan YÜ, NC, KÇ, İY ve HK'nın ifadeleri şu şekildedir;

Sosyal politikalarla ilgili yapılan iyi işler oyumu da olumlu etkiler. Çünkü benim için önemli olan ülkem için yapılanlardır. Yaşam standardımızın yükselmesi için bu alanlarda yapılan yatırımlar çok gerekli ve önemlidir. Bu yüzden oyumu etkiler. Bu konularla ilgili verilen vaat ve söylemler oyumu etkilemez...(YÜ, E)

Sosyal politikalar benim için önemlidir. Takip ediyorum. Sosyal politikalarla yapılan olumlu işler oyumu olumlu etkiler. Çünkü bunların devamlılığı çok önemlidir. Vaat ve söylemleri çok önemli değil. Çünkü benim için yaptıkları önemli. Yaptıkları yapacaklarının teminatıdır. (NC, E)

Yapılan faaliyetleri oy verirken düşünürüm. Bana göre yapılan iyi işler oyumu etkiler. Yaptıkları güzel işler gelecekte de yapacakları anlamına gelir benim için. Vaat ve söylemleri etkilemez. (KÇ, K)

Siyasi partilerin sosyal politikalarla ilgili yaptıkları oyumda etkilidir. Çünkü sosyal politikalar insanların en temel haklarından olduğu için oyumu etkiler. Amacı dışında yapılan uygulamalar oyumu olumsuz etkiler. Özellikle propaganda malzemesi olarak kullanılan uygulamalar oyumu olumsuz etkiler. Partilerin sosyal politikalarla ilgili vaat ve söylemleri de oyumda etkili değildir. (İY, E)

Yapılan faaliyetler mutlaka etkili olur... Çünkü hayatımızı etkiliyor. Yapılan iyi işler oyumu çok çabuk etkiler. Vaat ve söylemler ise etkilemez. Çünkü benim yapılanları görmem lazım. (HK, K)

Evli katılımcılardan bir kısmı sağlık alanında çalıştıkları için siyasi partiler tarafından özellikle sağlık alanında ve sağlık çalışanları ile ilgili yapılanların oy tercihlerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan ME ve CC'nin bu konudaki ifadeleri ilgi çekicidir.

Yapılanlar oyumu etkiler. Özellikle eğitim ve sağlık. İşimden dolayı sağlık çalışanları ile ilgili yapılanlar oyumda daha fazla etkilidir. Vaat ve söylemlere genel olarak inanmıyorum. (ME, K)

Etkiler tabii ki. Sosyal politikalar çok önemli. Yapılanlara bakarım ona göre karar veririm. İşimden dolayı özellikle sağlık çalışanları ile ilgili yapılan çalışmalar oyumda etkilidir. Bu konuda vaat ve söylemlerine de önem veririm...(CC, K)

Evli katılımcılardan bir kısmının oy tercihlerinde siyasi partilerin sosyal politikalara ilişkin hem icraatlarına hem de vaat ve söylemlerine dikkat ettiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Söz konusu katılımcılardan GA ve MH'nin ifadeleri şu şekildedir;

Eğitim ve sağlık alanlarında yapılan uygulamalar oyumu çok etkiler. Oy verirken bunları gözetirim. Hiçbir yatırım yapılmazsa oy verirken olumsuz düşünürüm. Partilerin sosyal politikalarla ilgili vaat ve söylemleri özellikle eğitim konusundaki vaatleri oyumu olumlu etkiler. Özellikle çocukların eğitim hayatlarını kolaylaştıracak vaatler oyumu olumlu etkiler. (GA, K)

Sosyal politikalar benim için önemlidir. Devlet aldığı vergiyi bize bir şekilde harcaması gerekiyor. Devlet sağlık, eğitim gibi hizmetleri bize vermek zorunda. Vaat ve söylemleri de etkilidir oyumda. Ama vaat eden kişiye bakarım değerlendirirken. (MH, E)

3.7. Bulguların Değerlendirilmesi

Bu çalışmada medeni durumlardan evli ve bekâr olma durumlarının seçmen davranışı üzerindeki etkisi sunulan araştırma soruları çerçevesinde araştırılmaktadır. Araştırma soruları çerçevesinde hazırlanan sorular evli ve bekâr seçmenlere sunulurken evli seçmenler ile bekâr seçmenlerin verdikleri cevaplara göre oy tercihlerindeki farklılıklar ya da benzerlikler ortaya konulmaktadır. Evli ve bekâr olma durumunun seçmenlerin siyasi tercihlerine etkisini ortaya çıkarmaya çalışan saha çalışmasında evli ve bekâr seçmenlerin parti tercihlerinde etkilendikleri faktörlerin değişiklik gösterebileceğine ulaşılmıştır.

Ekonomik oy verme teorisine göre seçmen davranışlarında ekonomik faktörler önemli rol oynamaktadır. Ekonomik oy teorisinin üzerine kurulu olduğu sorumluluk hipotezine göre seçmenler ekonomik koşullar iyiye gittiği zaman iktidarı ödüllendirmekte kötüye gittiği zaman cezalandırmaktadır (Sezgin 2007: 22-23). Yaklaşımına göre ekonomik koşulların durumu mevcut iktidar ve alternatif partiler arasındaki seçimde önemli bir rol oynamaktadır. Önemli bir ekonomik gösterge olan enflasyon konusunda gösterilen performanslar mevcut iktidarın devamlılığına ya da alternatif partilerin iktidar olabilmesine yol açmaktadır (Çinko 2006: 107). Bireylerin kişisel sorumlulukları ve kendi ekonomilerine bağlı kişilerin sayısına bağlı olarak sahip oldukları ekonomik sorumluluklar oy tercihlerinde ekonomik faktörleri değerlendirmelerinde çeşitlilik göstermelerine neden olmaktadır. Evli bireylerin eş ve çocuk faktörlerine bağlı olarak ekonomik sorumlulukları sadece bireysel düzeyde kalmamaktadır. Çalışmada sunulan araştırma sorularından biri evli seçmenlerin sorumluluklarının bekâr seçmenlere göre daha fazla olması nedeniyle oy verirken evli seçmenlerin ekonomik faktörleri bekâr seçmenlere göre daha fazla gözetip gözetmediği üzerinedir. En önemli ekonomik göstergelerden biri olan enflasyon oranlarındaki değişikliklerin bireylerin hayat standartlarını önemli ölçüde etkilemesi nedeniyle seçmen davranışlarında etkili olduğu düşünülmektedir. Evli ve bekâr katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili icraatlarının söz konusu katılımcıların oy tercihlerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Hem evli hem de bekâr seçmenlerin siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili icraatlarından etkilendiklerini belirtmeleri ekonomik oy verme teorisini destekler niteliktedir. Fakat bekâr seçmenler enflasyonla mücadele faaliyetlerinden etkilenme sebeplerini belirtirken öne çıkardıkları ülke refahının daha iyi hale gelmesi üzerinde durmaları ve ideolojik vurgularda bulunmaları oldukça dikkat çekicidir. Bekâr seçmenlerin büyük bir kısmının ideolojik görüşlerine vurgu yapmaları ekonomik değerlendirmelerinde ideolojik tutumlarının önemli olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte sadece kendi ekonomik durumlarına değil de ülkenin ekonomisinin güçlü olmasına yönelik ifadeleri bunu destekler niteliktedir. Bu durumda bekâr seçmenler aslında oy tercihlerinde ideolojik görüşleri çerçevesinde mi karar vermektedirler? Elde edilen veriler ışığında bu mümkün görünmektedir. Evli seçmenlerin ise siyasi partilerin enflasyonla mücadele ile ilgili faaliyetlerine bakış

açıların kendi yaşam standartları ve ekonomik durumları ile ilgili olduğu görülmektedir. Evli katılımcıların büyük bir kısmının bu yöndeki ifadeleri evli seçmenlerin ekonomik faktörleri kendi yaşamlarına göre dikkate aldıkları ortadadır. Bu durumda evli seçmenlerin bu konuda bekâr seçmenlere göre bakış açılarını kendi alanları etrafında topladıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Peki evli seçmenler ideolojik tutumlarını görmezden gelmekte midir? Yapılan saha çalışmasında katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda evli seçmenlerin ideolojik görüşlerini pek vurgulamadıkları görülmüştür. Fakat bu konuda evli seçmenlerin ideolojik görüşlerine vurgu yapmamaları enflasyonla mücadele ile ilgili faaliyetlerde ideolojik tutumlarının etkisi olmadığı ya da genel olarak ideolojik tutumlarının oy tercihlerinde etkili olmadığı anlamına gelmez. Bununla birlikte bekâr seçmenlerin oy tercihlerinde ideolojik tutumlarının etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Ekonomik yaklaşım çerçevesinde seçmenler ekonomik göstergelerden olan vergi ve ücret faktörünü de oy verirken gözetmektedirler. Ekonomik yaklaşıma göre en çok fayda sağlanacak partiye yönelen seçmenin kendi gelirini etkileyecek olan vergi yükümlülüklerinden etkileneceği düşünülmektedir (Dökmen ve Ova 2016: 23). Medeni durumlardan evli ve bekâr olma durumlarının seçmen davranışına etkisini araştıran bu çalışmada, seçmenlerin medeni durumlarına göre uygulanan ya da uygulanması vaat edilen vergi ve ücretler ile ilgili faaliyetlerin özellikle evli seçmenler üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Öncelikle evli ya da bekâr fark etmeksizin katılımcıların neredeyse tamamına yakınının vergi ve ücretlendirmelerin adaletsiz olduğunu ifade etmeleri mevcut mekanizmalara güvensizlik duyulduğunu düşündürmektedir. Çalışmada bekâr katılımcıların neredeyse tamamının adaletli vergilendirme ve ücretlendirme vurgulamaları dikkat çekmektedir. Fakat keskin bir şekilde oylarını sadece partilerin vergilendirme ve ücretlendirme ile ilgili icraat ve vaatlerine bakarak belirmediklerini sonucuna ulaşılmaktadır. Cevaplarında çekimser davranmaları, “eğer”, “belki” gibi ifadelerde bulunmaları düşündürücüdür. Ayrıca bekâr seçmenler arasında bir kısım katılımcının ideolojik görüşlerinin önemli olduğunu ifade etmesi dikkat çekicidir. Bu durumda bekâr seçmenler için oy tercihlerinde vergi ve ücretlendirmelerin çok da önemli bir yeri olmadığı düşünülmektedir. Keskin cevapların olmayışı bu düşünceyi destekler niteliktedir. Bunun nedeni bireysel ekonomilerinin başkalarıyla

paylaşılması mı yoksa ideolojik düşüncelerinin ekonomik durumlarından daha önemli görülmesi midir ya da başka bir nedeni var mıdır? Sorunun yanıtı seçmenden seçmene benzerlik ya da farklılık göstermektedir. Bununla birlikte kişisel gelirlerinin sadece kendileri tarafından kullanılması ve kendileri dışında ekonomik sorumluluklarını taşıdıkları kişilerin olmaması ideolojik düşüncelerinin ağır bastığını destekler niteliktedir. Evli katılımcılara bakıldığında ise oy tercihlerinde siyasi partilerin vergilendirme ve ücretlendirme ile ilgili faaliyetlerinin net bir şekilde etkili olduğunu ifade edenler çoğunlukta bulunmaktadır. Evli katılımcıların hem kendi hem de diğer aile bireylerinin ekonomik sorumluluklarını taşıdıkları ortadadır. Vergi ve ücretler ile ilgili yapılan ya da yapılacak olan her işlemin doğrudan geliri ve gideri etkilediği düşünüldüğünde evli katılımcıların söz konusu faaliyet ve vaatlerden etkilenmeleri olağan görünmektedir. Evli seçmenlerin söz konusu faaliyet ve vaatlerden etkilenme nedenleri kendilerinin dışında başka aile üyelerinin ekonomik sorumluluklarını taşımaları mı yoksa kendi gelirleri ya da birikimlerinin etkilenmesi midir? Her ne kadar kişi gelirinin olumsuz ya da olumlu etkilenmesini gözetse de kendilerinin dışında aile sorumluluklarının bulunması kişinin düşüncelerini etkileyebilmektedir.

Seçmen davranışında ekonomik oy verme modelinin öne sürdüğü üzere seçmen ekonomik durumunun iyiye ya da kötüye gitmesinden mevcut iktidarı sorumlu tutmaktadır. Burada gelir durumu karşımıza çıkmaktadır. Seçmenlerin gelir durumlarının yıllara göre değişiklik göstermesi oy tercihine etkide bulunmakta mıdır? Evli ve bekâr seçmenler oy tercihlerinde gelir değişimlerini gözetmekte midirler? Bu çalışmada evli ve bekâr seçmenlerin oy verirken gelir durumlarındaki değişikliklerden etkilenip etkilenmedikleri sunulan araştırma soruları dâhilinde araştırılmaktadır. Bekâr katılımcıların verdikleri cevaplar dâhilinde bir kısmının aylık gelirlerindeki değişiklikler içinde sadece olumsuz değişikliklerden etkilendikleri bir kısmının ise hiç etkilenmediklerine ulaşılmaktadır. Etkilenmediklerini ifade eden katılımcıların kendi kişisel gelirleri dışında hane gelirlerinin bulunması ekonomik olarak destek gördüklerini göstermektedir. Bununla birlikte etkilenmediklerini ifade edenler bunun nedeni olarak gelirlerinin kendilerinden kaynaklı değişiklik gösterdiğini düşünmektedirler. Etkilendiklerini ifade eden bekâr seçmenlerin çoğunluğunun ise kişisel gelir ve hane gelirlerinin aynı olması dikkat çekicidir. Bu durumda ekonomik olarak destek görmeyen

bekâr seçmenler diğerlerine göre enflasyon, vergilendirmeler ve ücretlendirmelerden daha fazla etkilenmektedirler. Ekonomik sorumlulukların fazla olması seçmen davranışında ekonomik göstergeleri önemli kılar mı? Evli seçmenlere baktığımızda sorunun cevabına doğru gidilmektedir. Evli katılımcıların çoğunluğunun gelir durumlarındaki değişikliklerden etkilendiklerini ifade etmeleri yönetim mekanizmalarını söz konusu değişikliklerin sebebi olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Etkilenmediklerini ifade eden az sayıda evli katılımcının ise gelir değişikliklerinin sebebi olarak kendilerini görmeleri dikkat çekicidir. Bu durumda evli seçmenler oy tercihlerinde bekâr seçmenlere göre gelirlerindeki değişiklikleri daha fazla gözetmektedirler. Bunun sebebi ekonomik sorumluluklarının fazla olması mıdır? Yoksa gelirlerindeki değişikliklerin nedeni olarak yönetim mekanizmalarını görmeleri midir? Verilen cevaplar dâhilinde evli seçmenler oy tercihlerinde bekâr seçmenlere göre gelir değişikliklerini daha fazla değerlendirmektedirler. Bu durum evli bireylerin ekonomik sorumlulukların fazla olması, iktidarın gelir durumlarını dengeleme görevinin olduğuna inanılması nedenlerine dayanmaktadır.

Seçmenler eğitim, gelir düzeyi, cinsiyet, yaş gibi demografik özellikleri bakımından farklılıklar göstermektedirler. Her seçmen çeşitli demografik özellikleri dâhilinde oy tercihinde etkilendiği faktörler bakımından farklılıklar barındırmaktadır. Gelir düzeyi demografik özellikler içinde bazen adaletsiz farklılıklar içermektedir. Bu nedenle ortaya devletin yürüttüğü sosyal politikalar çıkmaktadır. Sosyal politikanın net bir tanımı bulunmamaktadır. Bununla birlikte sosyal politika “modern toplumda ekonomik ve toplumsal yapının toplumsal kesimler üzerindeki yarattığı olumsuzlukları ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik sistematik bir uygulama” şeklinde ifade edilmektedir (Güneş 2012: 188). Bir takım eşitsizliklere denge sağlamak üzere yapılan sosyal politikalar bireyler tarafından önemsenmektedir. Seçmen davranışlarında sosyal politikalarla ilgili iki şey göze çarpmaktadır. Bunlardan biri sosyal politikaların devletin görevi olduğu algısına dayanan ideolojik yaklaşım diğeri ise çıkar maksimizasyonuna dayanan ekonomik yaklaşım olarak düşünülebilir. Seçim sürecinde ya da farklı zamanlarda siyasi partilerin yaptıkları ya da yapmayı vaat ettikleri sosyal yardımlar evli ve bekâr seçmenlerin oy tercihinde ne kadar etkilidir? Çalışmada bu sorunun cevabına ulaşmaya yönelik olarak katılımcılara sosyal yardımlarla ilgili düşünceleri sorulmuştur.

Bekâr katılımcılar ile evli katılımcıların büyük çoğunluğunun oy tercihlerinde sosyal yardımlardan etkilenmedikleri görülmüştür. Söz konusu katılımcılardan bekâr katılımcılar sosyal yardımların sosyal devletin gereği olarak yapılması gerektiğini belirtirken evli katılımcılar ise bu yardımların oy kaygısıyla yapıldığını ifade etmişlerdir. Burada bekâr katılımcıların ideolojik görüşlerinin anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir. Evli ve bekâr katılımcıların söz konusu konunun oy tercihlerinde etkili olma düzeyi aynı olsa da nedenler arasında farklılıklar olması düşündürücüdür. Evli ve bekâr katılımcılardan siyasi partilerin sosyal yardımlarla ilgili faaliyetlerinin oy tercihlerinde etkili olduğunu belirtenlerin gelir düzeylerinin asgari ücretin (2020 TL) altında olduğu ve sosyal yardım aldıkları görülmüştür. Buradan hareketle sosyal yardımlar ekonomik katkılarından dolayı kişilerin oy tercihlerinde etkili olmaktadır.

Sosyal politikaların alan olarak hangisinin ve hangi nedenle önemli görüldüğü çeşitlilik gösterebilmektedir. Çalışmada evli ve bekâr katılımcılara sosyal politikalardan hangisinde yatırım yapılmasını istedikleri sorulmuştur. Evli ve bekâr katılımcıların tamamına yakın bir kısmının eğitim alanında yatırımlar yapılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak ise farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bekâr katılımcıların evli katılımcılara göre konuya daha ideolojik yaklaşımları dikkat çekicidir. Ülke gelişmişliğinin eğitim alanındaki gelişmişliğe bağlı olduğunu ifade eden bekâr katılımcıların ideolojik tutumlarını yansıtan partilere yönelmeleri olağan görünmektedir. İdeolojik faktörler siyasi partilerin arasındaki farklılıkları yansıtan öğeler olarak görülmektedir (Negiz ve Akyıldız 2012: 173). Parti kimliği modelinin öne sürdüğü görüş çerçevesinde seçmen verdiği oya görüşlerini yansıtan bir yolu olarak bakmaktadır (Ünal 2016: 101). Evli katılımcıların çocuklarından dolayı konuya çıkarıcı yaklaşımları görülmüştür. Evli katılımcıların çocuklarının daha iyi bir eğitim almaları için devlet okullarının da özel okullar kadar iyi olmasını istemeleri çıkarıcı yaklaşımlarını göstermektedir. Bu konuda her ne kadar bekâr seçmenlerin ideolojik yaklaşımları evli seçmenlerin çıkarıcı yaklaşımları ortaya çıksa da oy tercihlerini hangi faktöre göre belirledikleri net bir şekilde bilinmemektedir. Evli ve bekâr katılımcıların sosyal politikalara dair yapılan ya da yapılması vaat edilen faaliyetlerin oy tercihlerindeki etkisi sorulan bir diğer sorudur. Bekâr katılımcılardan oy tercihlerinde

siyasi partilerin sosyal politikalara dair yapılan ya da yapılacak olan faaliyetlerin etkili olduğunu ifade edenlerle, etkili olmadığını ifade edenlerin nedenlerinin ideolojik tutumlar olduğu görülmüştür. Sosyal politikalar bekâr katılımcılar tarafından ideolojik görüşleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte evli katılımcıların bu konudaki görüşlerine bakıldığında evli katılımcıların hepsinin sosyal politikalarla ilgili yapılan faaliyetlerden oy tercihlerinde etkilendiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Neden olarak yaşam standartlarının etkilenmesi, meslekleri nedeniyle belli alanda yapılanlardan etkilenilmesi çıkar amaçlı etkilenmeyi ortaya çıkarmaktadır.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer konu da, seçmenlerin siyasi tercihlerinde başka kişilerin etkili olup olmadığıdır. Seçmenlerin siyasi tercihlerinde çevrelerindeki insanların da etkili olabileceği birçok araştırmacı tarafından ileri sürülmektedir. Literatürde seçmen davranışlarına teorik yaklaşımlardan sosyolojik yaklaşım kapsamında aile ve ait olunan grup seçmenin oy kararında etkili olan değişkenlerdendir (Çağlar ve Gelir 2014: 31). Oy vermeyi bir grup eylemi olarak ele alan bu modelde birlikte yaşayan ve çalışan insanların aynı partiye oy vermeye eğilimli oldukları ileri sürülmektedir (Turan ve Temizel 2015: 68). Bu araştırmada bekâr ve evli katılımcılara oy tercihlerini belirlerken etkilendikleri kişi ya da kişilerin olup olmadığı sorulmaktadır. Bu sayede seçmenlerin kararlarında otonom hareket edip etmedikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bekâr katılımcılardan eğitim düzeyi yüksek olan katılımcıların oy tercihlerinde kimseden etkilenmedikleri eğitim seviyesi düşük olanların ise ailelerinden etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Burada eğitim seviyesi yüksek olan katılımcıların oy tercihlerinde kendi ideolojileri çerçevesinde mi yoksa tercihlerinde başkalarından etkilenmeyi doğru bulmamaları nedeniyle mi etkilenmediklerini ifade etmektedirler?. Söz konusu katılımcılar sadece kendi görüşlerini önemsiyor olmakla birlikte başkalarının fikirleri doğrultusunda oy vermeyi yanlış buluyor olabilirler. Evli katılımcıların da bekâr katılımcıların çoğunluğu gibi oy tercihlerinde etkilendikleri kimsenin olmadığını ifade ettikleri görülmüştür. Evli katılımcılar arasında kadınların özellikle “kimse benim oyuma karışamaz” şeklindeki ifadeleri özellikle ilgi çekicidir. Ancak söz konusu katılımcıların yüksek oranda eşleriyle aynı partiye oy verdikleri görülmüştür. Burada kadın katılımcıların oy kararlarını kendilerinin verdikleri özellikle ve şiddetle vurgulamaları ilgi çekicidir. Evli

kadın katılımcılar oy kararlarında gerçekten bağımsız mı hareket etmektedirler? Yoksa bağımsız hareket ettiklerini ifade etmek kendilerine daha mı doğru geliyor? Evli kadın katılımcıların eşlerinin etkisi altında siyasi tercihlerini yaptıklarını fakat bunu ifade etmekten kaçındıkları görülmüştür. Çünkü evli katılımcılara sorulan “oy tercihinizi belirlerken eşiniz ile aynı yönde mi hareket ediyorsunuz” sorusuna kadın katılımcıların neredeyse tamamının eşleriyle aynı partiye oy verdiklerini belirttikleri görülmüştür. Söz konusu katılımcılar bunun nedeni olarak aynı görüşleri paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Evli erkek katılımcılar eşleriyle aynı partiye oy verdiklerini fakat kendilerinin eşlerinin kararları üzerinde etkili olduklarını özellikle belirtmeleri ataerkil otoriteyi çağrıştırmaktadır. Bu durumda evli erkek katılımcılar siyasal alanda kendilerini daha fazla bilgili mi görmektedirler? Ya da söz konusu katılımcılar siyasal alana kadını sadece kendi istekleri yönünde oy veren bireyler olarak mı yerleştirmektedirler? Bu araştırmada ulaşılan duruma göre kadınların siyasal alanda yerinin olmadığı algısı devam etmektedir. Her ne kadar kadın katılımcılar kararlarında hür olduklarını ifade etseler de eşlerinin destekledikleri parti dışında herhangi bir partiye ılımlı yaklaşmamaları çelişkilidir. “Eşiniz sizden kendi oy vereceği partiye oy vermenizi istedi mi?” sorusuna verilen yanıtlar bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Bu soruya özellikle erkek katılımcıların büyük çoğunluğu “hayır istemedi”, “böyle bir şey isteyemez”, “ben istedim” şeklindeki ifadeleri erkek katılımcıların eşlerinin siyasi düşüncelerini önemsemediklerini göstermektedir. Ayrıca bu soruya “evet istedi” yanıtını veren tüm katılımcıların kadın olması ve isteklerine gizli ya da açık olumsuz yanıt verdiklerini ifade etmeleri çelişkileri de beraberinde getirmektedir. Söz konusu kadın katılımcılar gerçekten eşlerinin destekledikleri partiye oy vermeyip kendi kararları doğrultusunda mı oy tercihlerini belirlemektedirler? Yoksa aksini yaptıklarını belirterek kendi kararlarının önemli olduğunu mu göstermeye çalışmaktadırlar? Cevap ne olursa olsun erkek katılımcıların destekledikleri partiye eşlerinden oy vermelerini istemeleri ve eşlerinin kendilerinden böyle bir istekte bulunamayacağını ifade etmeleri siyasette kadının yeri olmadığı algısının devam ettiğini göstermektedir. Sonuç olarak evli katılımcıların bekâr katılımcılara göre siyasi tercihlerinde daha az otonom kararlar aldıkları görülmektedir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ

Sosyal bilimlerde kavramların tek bir tanım altında kesinleştirilmemesi kavramların çeşitli düşünürlerin görüşleriyle açıklanabilmesini ve bazen de kavramların iç içe geçmesini meydana getirmektedir. Bu çalışmada evli ve bekâr seçmenlerin oy verme davranışları üzerinde durulmaktadır. Seçmen davranışına açıklık getirmek ve seçmen davranışını yorumlayabilmek adına iç içe geçmiş olduğu demokrasi, siyasal katılım, seçimler ve seçim sistemleri ele alınmaktadır. Seçmen davranışı kavramına geçilmeden önce demokrasi, siyasal katılım ve seçimler üzerinde durulmaktadır.

Demokrasi kavramı geçmişten günümüze birçok farklı tanım almıştır. Temsili demokrasi, belirli şartları taşıyan bireylerin bir süre için kendilerini temsil edecek yönetim mekanizmalarını seçmeleri şeklinde ele alınmaktadır. Bu süreçte karşımıza seçimler çıkmaktadır. Demokratik yönetim olarak ele alınabilmesi için bir yönetimin belli kriterleri taşıması gerekmektedir. Dahl'ın ifadesiyle bunlar kısaca “etkin katılım, oy kullanma, bilgi edinebilme, gündem üzerinde son sözü söyleme hakkı ve yetişkinlerin dâhil olması” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Demokrasinin sağladığı ve aynı zamanda da demokratik yönetimlerin temel şartları olarak bu temel kriterler bulunmaktadır.

Oy kullanmanın bir siyasal katılım türü olması oy kullanmanın öneminin ortaya koyabilmek adına siyasal katılımın anlaşılmasını gerektirmektedir. Birçok sosyal bilim kavramı üzerinde olduğu gibi siyasal katılım için de net bir tanımlama yapılamamaktadır. Birçok farklı tanım ve sınıflandırmadan anlaşıldığı üzere siyasal katılım içinde oy kullanmak, mitinglere katılmak, gösteri yürüyüşlerine katılmak, bildiri yayınlamak, resmi makamlarla temaslarda bulunmak, siyasi parti faaliyetlerine katılım

göstermek, parti rozeti taşımak, siyasi partide üye olmak gibi birçok şekilde kendini göstermektedir. Kavram olarak siyasi yönetim mekanizmalarını etkilemek ya da belirlemek siyasi yönetim mekanizmalarının eylemlerini ve kararlarını etkilemek ya da belirlemek kişilerin giriştikleri faaliyetler olarak gözükmektedir. Siyasal katılım türleri içinde oy kullanma eyleminin önemli bir yeri bulunmaktadır. Siyasal katılım türleri içinde siyasi yönetim mekanizmasına meşruiyet kazandırması, kolay yapılabilen bir katılım türü olması ve sonuçları itibariyle ölçülebilir veriler sunması oy kullanmanın siyasal katılım türleri içindeki önemine işaret etmektedir.

Demokratik yönetimlerde seçimler ve seçim sistemlerinin nasıl şekillendiği büyük önem taşımaktadır. Seçimler demokratik yönetimlerin önemli ayaklarından birini oluşturmaktadır. Bir yönetimin demokratik olarak nitelendirilebilmesi için belirli özellikleri taşıması gerekmektedir. Seçimlerin görüldüğü her yerde demokrasiden söz etmek mümkün olmayabilir. Bu nedenle temel olarak seçimler bazı kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Düzenli aralıklarla seçimlerin düzenlenerek siyasi iktidarın belirlenmesi demokratik gereklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte demokratik bir seçim olarak nitelendirilebilmesi için seçimin eşitlik ilkesi, genellik ilkesi, bireysellik ilkesi, gizlilik ilkesi ve serbestlik ilkesini taşıması gerekmektedir. İktidara meşruiyet kazandıran seçimlerin belli şartlar altında gerçekleşmesi seçimlere olan güven ya da güvensizliği beraberinde getirmektedir. Bu nedenle seçimlerin demokratik olarak nitelendirilebilmesi ve seçmenin siyasal mekanizmalara olan güvenini arttırması bakımından söz konusu şartları taşıması önemlidir. Bununla birlikte seçmenlerin kullandıkları oyların mecliste sandalyelere dönüştürülmesinde uygulanan teknik usullerin seçim sistemleri adı altında yer aldığı görülmektedir. Seçim sistemleri seçmenin oyunun mecliste yer bulması bakımından önemli bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçim sistemleri genel çerçevede altıda çoğunluk sistemi ve nispi temsil sistemi şeklinde belirmektedir. Çoğunluk sistemi yönetimde istikrar üzerinden şekillenmekteyken nispi temsil sistemi yönetimde adalet üzerinden şekillenmektedir. Çoğunluk sistemi kendi içinde mutlak ve nisbi çoğunluk sistemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Mutlak çoğunlukta seçim bölgesinde geçerli oyların yarısından bir fazlasını alan aday ya da parti o bölgedeki seçim yarışını kazanmaktadır. Bu sistemde belli bir çoğunluk belirtilmekte olduğundan seçimler ikinci

bir tura kalabilmekte ve temsilde adaletsizlikler ortaya çıkmaktadır. Nisbi çoğunluk sisteminde ise seçime katılan adayın ya da partinin seçim bölgesinde diğerlerine göre en fazla oyu alan seçilmiş sayılmaktadır. Çoğunluk sistemleri yönetimde istikrar sağlamaya çalışırken temsilde adaletsizliklere yol açmaktadır. Nispi temsil sisteminde listeli seçimler yapılmaktadır. Bu sistemde partiler aldıkları oy oranında temsilci çıkarmaktadır. Söz konusu durumda sadece en fazla oyları alan partiler değil tüm partiler aldıkları oy oranında temsilci çıkarabilmekte ve azınlık partilerinin de temsilci çıkarılması sağlanmaktadır. Nispi temsil sistemi oyların mecliste sandalyelere dönüştürülmesinde çoğunluk sistemlerine göre daha adaletli sonuçlar elde etmeye çalışırken yönetimde istikrarsızlıklara neden olabilmektedir. Yönetimde istikrar sorununa çözüm bulabilmek için seçim barajı uygulaması yapıldığı görülmektedir. Seçim sistemlerinin avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Her ülkenin kendi siyasal yapısına özgü seçim sistemleri tercih ettikleri görülmektedir. Türkiye’de ise kanunlarda belirtildiği üzere nispi temsil sistemi kullanılmaktadır. Seçmenlerin oylarının değerlerini seçim sonuçlarının ne şekilde temsil yarattığını gözeterek değerlendirmeleri seçmen davranışı etkileyebilmektedir. Bu nedenle seçim sistemleri oldukça önemlidir.

Seçimlerin en önemli aktörlerinden olan seçmenlerin hangi faktör ya da faktörlerin etkisi altında siyasi parti tercihlerini belirledikleri önemli bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçmen davranışı kavramı altında seçmen statüsündeki bireylerin oy tercihlerini hangi faktör ya da faktörlerin etkisi altında belirledikleri araştırılmaktadır. Seçmen davranışı etkileyen faktörleri açıklamaya çalışan üç teorik yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar; ekonomik yaklaşım, sosyolojik yaklaşım ve sosyo-psikolojik yaklaşım başlıkları altında ele alınmaktadır. Ekonomik yaklaşımda seçmenler oy tercihlerini belirlerken ekonomik faktörleri gözetmektedirler. Sosyolojik yaklaşımda ise seçmen davranışında belirleyici faktör olarak sosyal bölünmelerin etkili olduğu karşımıza çıkmaktadır. sosyo-psikolojik yaklaşım ise seçmenlerin çeşitli psikolojik dürtüler altında bir siyasi partiye yakınlık duyarak oy tercihlerini bu yönde belirlediklerini ifade etmektedir. Teorik yaklaşımlar dışında seçmen davranışını etkileyen faktörler; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, meslek, gelir, yerleşim yeri, dini bağlılık, aile, parti bağlılığı, lider ya da aday imajı, ekonomik, kitle iletişim araçları

ve propaganda faaliyetleri, grup etkisi gibi faktörler ele alınmaktadır. Söz konusu faktörlerden her biri seçmen davranışında etkili olabilmektedir. Bununla birlikte hiçbir faktör seçmen davranışında tek başına belirleyici bulunmamaktadır.

Bireylerin tercihleri kendi kişisel özellikleri ile birlikte çevresel faktörlerin etkisiyle şekillenmektedir. Birer seçmen olarak bireyler siyasi tercihlerini belirlerken birçok faktörün etkisi altında kalmaktadırlar. Bu çalışmada medeni durumlardan evli ve bekâr olmanın seçmen davranışındaki etkisi ortaya konulmaktadır. Evli seçmenler bekâr seçmenlere göre farklı değer ve faktörleri gözeterek siyasi parti tercihlerini belirlemektedirler. Çalışma kapsamında derinlemesine görüşme ile yapılan mülakatlarda görüşmecilerden elde edilen veriler ışığında evliliğin seçmen davranışında farklılık yaratan bir etkiye sahip olduğuna ulaşılmaktadır.

Evli ve bekâr olmanın seçmenin siyasi tercihine etkisini inceleyen bu çalışmada evli ve bekâr seçmenlerle yapılan görüşmelerde hem evli hem de bekâr seçmenlerin genel olarak siyasi partilerin vaat ve söylemlerine inanmadıkları görülmüştür. Buradan hareketle genel olarak seçmenlerin tercihlerini belirlerken geçmiş göz önünde bulundurarak hareket ettikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Seçmenler siyasi parti ya da adayın geçmişte yaptıklarını değerlendirerek siyasi parti tercihlerini belirlemektedirler.

Bu çalışmada yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre evli ve bekâr seçmenler farklı faktörleri gözeterek siyasi tercihlerini belirlemektedirler. Çalışmada görüşmeye katılan katılımcıların tamamına yakınının oy tercihlerini belirlerken ekonomik faktörleri gözettikleri görülmüştür. Bu durum seçmen davranışını açıklamaya yönelik teorik yaklaşımlardan olan Ekonomik Yaklaşımı destekler niteliktedir. Evli ve bekâr katılımcıların oy tercihlerinde ekonomik faktörleri değerlendirirken farklı yaklaşımlarının olduğu görülmüştür. Saha çalışması sonucunda evli seçmenlerin bekâr seçmenlere göre kendi ekonomik durumlarını daha fazla önemsediklerine; bekâr seçmenlerin ise ekonomik faktörleri değerlendirirken ideolojik görüşlerini dikkate aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda evli seçmenler ekonomik sorumlulukları bekâr seçmenlere göre daha fazla olduğu için oy tercihlerinde kendi ekonomik durumlarını etkileyen politikaları değerlendirirken ideolojik görüşlerini

ikinci plana atmaktadırlar. Farklı nedenlere dayansa da hem evli hem de bekâr seçmenler için ekonomik faktörler oy tercihlerinde etkili olmaktadır. Buna göre evli seçmenler oy tercihlerinde aile sorumlulukları ve yükümlülükleri nedeniyle ekonomi politikalarına önem vermektedirler. Bekâr seçmenler ise ülkenin genel ekonomik durumunu önemsemekle birlikte ideolojik görüşleri çerçevesinde ekonomik göstergeleri değerlendirmektedirler.

Sosyolojik Yaklaşım çerçevesinde ele alındığı üzere bireyler oy tercihlerini belirlerken aile ve yakın çevresinde bulunan kişilerin etkisi altında kalabilirler. Çalışmada yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre evli seçmenlerin siyasi tercihlerinde eşlerinin etkisi altında kalabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Eşlerin aynı hayatı ve sorumlulukları paylaşmalarından dolayı siyasi tercihlerinin benzer olması olağan gözükmektedir. Bununla birlikte çoğunlukla evli kadın seçmenlerin eşlerinin siyasi kararları etkisinde kaldıkları çalışmada ulaşılan diğer bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bekâr seçmenler ise verdikleri cevaplar doğrultusunda evli seçmenlere göre otonom kararlar almaktadırlar. Bekâr katılımcılar arasında siyasi tercihlerini başkalarının görüşlerine göre belirlediklerini ifade eden çok az katılımcı bulunmaktadır. Bu konuda eğitim, yaş gibi demografik farklılıklar göze çarpmaktadır. Sonuç olarak evli seçmenler bekâr seçmenlere göre daha az otonom kararlar almaktadırlar.

Bireylerin hayatlarında önemli etkileri olan sosyal politikaların evli seçmenlerin oy tercihlerinde nasıl ve ne derece etkili olduğu mülakat sorularıyla elde edilen veriler ışığında ortaya konulmaktadır. Sosyal politikalara bakış evli ve bekâr seçmenlere göre farklılıklar göstermektedir. Evli seçmenler bekâr seçmenlere göre oy tercihlerinde sosyal politikalar konusunda çıkarıcı yaklaşımlar sergilerken bekâr seçmenler ideolojik görüşleri çerçevesinde değerlendirmeler yapmaktadırlar. Buna göre evli seçmenler siyasi partilerin sosyal politikalarla ilgili yaptıkları ya da yapmayı vaat ettikleri faaliyetleri kendi çıkarları çerçevesinde değerlendirmektedirler. Örneğin çocuk sahibi olan evli katılımcılar çocuklarının geleceği için sosyal politikalardan eğitimi desteklemektedir. Bekâr seçmenler ise sosyal politikaları ülkenin gelişmesine ve kalkınmasına katkı sağlaması durumuna göre oy tercihlerinde dikkate almaktadırlar. Bekâr seçmenleri bu yaklaşımlarını Sosyo-psikolojik yaklaşıma göre değerlendirmek

mümkündür. Oy tercihlerinde ideolojik faktörlerin öne çıkması parti ideolojisine göre oy vermeyi destekler niteliktedir. Sonuçta hem evli hem de bekâr seçmenler sosyal politikalara önem vermektedirler.

Derinlemesine görüşmelerde katılımcılardan elde edilen veriler sonucunda ulaşılan bilgilere göre evli seçmen ile bekâr seçmen oy tercihlerini belirlerken aynı faktörleri farklı nedenleri gözeterek belirleyebilmektedirler. Seçmen nüfusu içinde hatırı sayılır bir sayıda yer tutan evli ve bekâr seçmen nüfusunun siyasi partilerden beklentilerinin bilinmesi siyasi partilerin bu yönde politikalara yönelmelerine olanak sağlayacaktır. Bu çalışma seçmen davranışının değişen günümüz koşullarında anlaşılmasına ışık tutmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abadan, Nermin (1965). “Ankara Şehir Nüfusunun Siyasi Eğilimlerinden Bazı Örnekler Nisan 1964”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 2(20): 495-517.
- Abadan, Nermin ve Yücekök, Ahmet N. (1966). “1961-1965 Seçimlerinde Büyük Şehirlerde Gelir Durumuna Göre Oy Verme Davranışları”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 4(21): 103-117.
- Akgün, Birol (2007). *Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistem ve Siyasal Güven*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akıncı, Selçuk (2014). “Siyasal Katılımın Sosyal Dinamikleri ve Kitle İletişim Araçları”. *KTU SBE Sosyal Bilimler Dergisi* 8: 305-322.
- Altan, Cemal (2011). “Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği”. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 12(1): 313-329.
- Althusser, Louis (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. Çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki.
- Altıntaş, H. Murat (2001). “Politikada Pazarlama ve Pazarlamada Yer Alan Konular Üzerine Genel Bir İnceleme”. *Amme İdaresi Dergisi* 34(1): 33-50.
- Armaoğlu, Fahri H. (1953). *Seçim Sistemleri*. Ankara: Güney Matbaacılık.
- Avcı, Kemal (2015). “2014 Ankara Yerel Seçimlerinde Parti Lideri Faktörünün Seçmenin Oy Verme Kararına Etkisi”. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 1(3): 145-179.

- Avcı, Kemal ve Hülür, Banu (2016). “Siyasal Seçim Vaatlerinin Seçmenin Oy verme Kararına Etkisi: 2015 Kasım Seçimleri Bolu Örneği”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9(9): 1638-1651.
- Aydın, Kenan ve Özbek, Volkan (2004). “Ailenin Seçmen Davranışı Üzerine Etkisi”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2: 144-167.
- Aydoğdu, Yasin (2015). *Seçim Sistemleri ve Türkiye*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Aygen, Murat (2018). “Seçmen Davranışı Üzerine Bir İnceleme: Elazığ/Palu Örneği”. *Tarih Okulu Dergisi* 36: 351-372.
- Balcı, Şükrü ve Akar, Hüsamettin (2010). “Siyasal Bilgilenmede İletişim Araç ve Yöntemlerinin Önem Düzeyi: 29 Mart Yerel Seçimleri Konya Araştırması”. *E-Journal of New World Academy* 5 (2): 282-305.
- Baykal, Deniz (1970). *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Bayrakdaroğlu, Funda, vd. (2016). “Siyasal Pazarlama Kapsamında Seçmenlerin Stratejik Oylama Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi* 3(21): 907-922.
- Bayyigit, Mehmet (2003). “Din- Siyaset İlişkileri Bağlamında Seçmen Davranışları ve Din”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15(15): 29-37.
- Beren, Fatih (2013). “Seçmen Tercihine Etki Eden Faktörler ve Seçim Güvenliği: Şanlıurfa İli Örneği”. *Akademik İncelemeler Dergisi* 8(1): 191-214.
- Berg, Bruce L. ve Lune, Howard (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Çev. H. Aydın. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Boyras, Elif (2017). “Seçmen Kimdir Ne İster? Yerel Seçimlerde Seçmen Pazarının Bölümlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma”. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi* 1(31): 1-27.

- Bozan, Ayşegül (2013). “Politikleşme ve Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler Adalet ve Kalkınma Partisi Gençlik Kolları Örneği”. *Alternatif Politika* 5(2): 153-173.
- Bryce, James (1939). *Demokrasi Nedir?*. Çev. Sabiha Zekeriya. İstanbul: Cem Kitapları.
- Burdeau, Georges (1964). *Demokrasi –Sentetik Deneme-*. Çev. B. N. Esen. Ankara: Ajans Türk Matbaası.
- Canöz, Kadir (2010). “Seçmen Tercihinde Aday İmajının Rolü: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Öncesinde Konya Seçmeni Üzerine Bir Araştırma”. *Selçuk İletişim* 6 (2): 95-114.
- Canöz, Kadir ve Bakan, Ömer (2015). “Türkiye’de Eğitimli Seçmenin Yerel Seçimlerde Oy Verme Kriterleri”. *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 37: 483-509.
- Cotteret, Jean Marie ve Emeri, Claude (1975). *Seçim Sistemleri*. Çev. Tanju Gökçöl. İstanbul: Hilal Matbaacılık.
- Çağlar, Nedret ve Gelir, Yasemin (2014). “Yerel Seçimlerde Aday İmajı: 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Öncesinde Isparta Seçmeni Üzerine Bir Araştırma”. *Sosyal Bilimler Dergisi* 2(16): 27-50.
- Çaha, Ömer (drl.) (2004). *Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*. İstanbul: Kelebek Matbaacılık.
- Çaha, Ömer vd. (1996) “Siyasal Parti Üyelerinde Siyasal Katılım Düzeyi: Kırıkkale Örneği”. *Yeni Türkiye* 96(6): 205-247.
- Çakır, Hamza ve Biçer, Ahmet (2015). “Türkiye’de Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihlerini Etkileyen Kriterler: 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Kayseri Örneği”. *Erciyes İletişim Dergisi “Akademia”* 1(4): 98-112.
- Çam, Esat (1970). *Parti Sistemleri ve Seçim Tekniği*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.

- Çavuşoğlu, Hüseyin ve Pekkaya, Mehmet (2016). “Yerel Seçimlerde Genç Seçmenlerin Siyasal Davranışlarına İlişkin Bir İnceleme: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi* 12(29): 17-40.
- Çinko, Levent (2006). “Seçmen Davranışları ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri ve Türkiye Üzerine Genel Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 61(1): 103-116.
- Çukurçayır, M. Akif (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi: Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dahl, Robert (2010). *Demokrasi Üzerine*. Çev. Betül Kadioğlu. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Daver, Bülent (1969). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Doğan Yayınevi.
- Demir, İhsan Cemil (2013). “Seçmen Tercihlerinin Oluşumunda Vergi Propagandası: Ampirik Bir Çalışma”. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1(3): 37-55.
- Doğan, Adem ve Göker, Göksel (2010). “Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi (29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği)”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi* 5(2): 159-187.
- Dökmen, Gökhan ve Ova, Canan (2016). “Vergilerin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi: Sakarya İli Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 15(7): 20-37.
- Duran, H. (2005). “Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı-Kütahya Örneği”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13: 131-152.
- Ercins, Gülay (2007). “Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2(8): 25-40.

- Eren, Ercan ve Bildirici, Melike (1999). “Siyasal Konjonktür Dalgaları ve Türkiye’de Seçmen Davranışı”. *İnceleme-Araştırma Dergisi*: 27-39.
- Erkul, A. Fuat (1999). *Bazı Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Oy Verme Davranışına Etkilerinin Tespiti*. Sivas: Doğan Gazetecilik ve Matbaacılık.
- Eroğul, Cem (1991). *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Genel, M. Gökhan (2014). “Etkili Bir Propaganda Aracı Olarak Medyanın Bireylerin Siyasal Tercihine Etkisi ‘Yalova İli Örneği’”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18(1): 45-60.
- Gökçe, Orhan vd. (2002). “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*: 1-44.
- Gözler, Kemal (2012). *Anayasa Hukukuna Giriş: Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gülmen, Yüksel (1979). *Türk Seçmen Davranışında Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Rolü: 1960-1970*. İstanbul: Güryar Matbaacılık.
- Günay, Ünver (1999). *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*. İstanbul: Emek Matbaacılık.
- Güneş, Fatime (2012). “Türkiye’de İç Göçün Sosyo Ekonomik Sonuçları ve Adana Özelinde Değerlendirilmesi”. *Sempozyum*. Adana: İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Güvenir, Murat (1982). “Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*: 216-250.
- Kalander, Ahmet (2000). *Siyasal İletişim Seçmenler ve İkna Stratejileri*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

- Kalaycıoğlu, Ersin (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Günay Matbaası.
- Kalaycıoğlu, Ersin ve Sarıbay, A. Yaşar (2000). *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kapani, Münci (1988). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Kapusızoğlu, Mehmet (2011). “Ekonomik Kriz, 2002 Seçimleri ve Seçmen Tercihi”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 3(2): 121-131.
- Karaçor, Süleyman ve Gözüm, Perihan (2012). “Türkiye’de Seçmen Tercihlerinin Oluşmasında Seçim Kampanyaları ve Siyasal Pazarlamanın Rolü Üzerine Bir Araştırma”. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 12(24): 403-426.
- Karataş, Zeki (2017). “Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi”. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1(1): 68-86.
- Kılıç, Esra A. (2013). “Seçmen Tercihinde İmaj Faktörü: Siyasal Parti ve Aday İmaji Karşılaştırmasına Yönelik Bir Alan Araştırması”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 36: 46-73.
- Kiriş, H. Mehmet (2015). “Türkiye’de ‘Seçim Sandığı’ Tartışmaları: Seçime Katılma Oranlarının Anlamı ve Önemi”. *Toplum ve Demokrasi Dergisi* 9(19-20): 25-49.
- Kurt Topuz, Senem ve Erkanlı, Hülya (2017). *Kapasite Yaklaşımı Bağlamında Türkiye’de Kadın Yoksulluğu ve Kadının Özgürlüğü Meselesi*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Kurtbaş, İhsan (2016). “Temsil Krizinin Aşılması ve Demokrasinin Pekişmesi Bağlamında (Bağımsız) Aday Odaklı Bir Politik Sistem Önerisi”. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18: 421-445.

- Kuzu, Özge Ç. (2015). “Seçim Kuralları, Seçim Mühendisliği ve Türkiye’de Siyasal Katılım Üzerine”. *Bilge Strateji* 7(12): 101-112.
- Laski, H.Joseph (1962). *Demokrasi nedir?*. Çev. Necati Hersek. İstanbul: Evren Yayınları.
- Lipset, S. Martin (1986). *Siyasal İnsan*. Çev. Mete Tunçay. Ankara: Teori Yayınları.
- Milletvekili Seçim Kanunu (13 Haziran 1983). *Resmi Gazete*, 2839/18076. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).
- Mütevellioğlu, Nergis (2007). “Yönetim Dışı Örgütlerde Üyelerin Karar Süreçlerine Katılımı”. “İş, Güç” *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi* 9(1): 36-56.
- Negiz, Nilüfer (2007). “Siyasette Kadın Olmak”. *Yerel Siyaset* 19: 34-37.
- Negiz, Nilüfer ve Akyıldız, Fulya (2012). “Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15: 171-199.
- Onay, Meltem (2013). “Kadınların Siyaseti, Siyasetin Kadınları”. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 5(1): 100-110.
- Orhan, Esra A. (2009). *Toplumsal, Kültürel ve Katılımsal Boyutuyla Siyasal Davranışın Sosyo-Politik Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özbudun, Ergun (1975). *Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Özbudun, Ergun (2000). *Contemporary Turkish Politics: Challenges To Democratic Consolidation*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Özgül, Bülent (2017). “Ekonomik Faktörler ve Siyasal Davranış”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 39: 131-165.

- Özkiraz, Ahmet ve Maral, Selda (2011). “Lider Özelliklerinin Seçmen Tercihlerine Etkisi: Diyarbakır–Tokat Örneği”. *Ekev Akademi Dergisi* 49: 271-292.
- Özsoy, Osman. (2002). *Türkiye’de Seçmen Davranışları ve Etkin Propaganda*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Payaslıoğlu, Arif T. (1956). *Seçimler ve Oy Verme Üzerinde Yapılan Araştırmalarda Kullanılan Metodlar*. Ankara: Yeni Matbaa.
- Polat, Cihat ve Kültür, Banu (2008). “Genç seçmenler Gözüyle Siyasal Ürün (Siyasi Lider) Özellikleri: Ankara’daki Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 1(5): 1-31.
- Polat, Ferihan (2010). *Din, Siyaset ve Seçmen*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Russell, Özge Ç. (2016). “Türkiye’de Seçime ve Geleneksel Olmayan Siyasal Faaliyetlere Katılımı Etkileyen Bireysel Seviye Faktörler”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 71(2): 437-463.
- Saward, Michael (2016). “Demokrasi”. Çev. A. K. Bayram. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi Birinci Kitap*. Ed. Adam Kuper ve Jessica Kuper. Ankara: Adres Yayınları. 250-255.
- Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun (2 Mayıs 1961). *Resmi Gazete*, 298/10796. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).
- Sezgin, Şennur (2007). “Ekonomik Oy Verme Teorisi Türkiye Örneği (1998- 2003)”. *Amme İdaresi Dergisi* 2(40). 21-38.
- Sitembölükbaşı, Şaban (2001). *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler: Isparta Örnekolay Araştırması* 95-99. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Sitembölükbaşı, Şaban (2004). “İsparta’da Seçmenlerin Parti Tercih Nedenleri Üzerine Bir Araştırma: 1995, 1999 ve 2002 Genel Seçimleri Karşılaştırması”. *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi* 8: 156-176.
- Şahin, Y. Edis (2007). “2007 Seçimlerinde İzmir İli Kentsel Alanında Oy Verme Davranışı Üzerine Bir Araştırma”. *Toplum ve Demokrasi* 1(1): 27-44.
- Şeker, Murat. (1995). *Türkiye’de Seçmenin Algılama Süreci*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Şengün, Halil İ. (2016). “Politik Pazarlama Araçlarının Seçmen Davranışlarına Olan Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Dicle Üniversitesi İİBF Örneği”. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (2): 652-662.
- Tan, Ahmet ve Baydaş, Abdulvahhap (2017). “Seçmen Özelliklerinin Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkileri”. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13: 592-622.
- Tatar, Taner. (2003). “Malatya’da Siyasal Katılım: Karşılaştırmalı Bir Analiz”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1(13): 331-350.
- Temel, Faruk (2013). “Siyasal Tercihlerin Oluşum Sürecinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 29: 239-250.
- Teyyare, Erdoğan ve Avcı, Mehmet (2016). “Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışları: 2014 Yerel Seçimleri ve Zonguldak İli Örneği”. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 1 (4): 51-76.
- Teziç, Erdoğan (1967). *Seçim Sistemleri*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Tok, Türkay N. (2012). “Türkiye’deki Siyasal Partilerin Eğitim Söylemleri ve Siyasaları”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 2(18): 273-312.

- Topbaş, H. (2010). “David Easton’un Siyasal Sistem Kuramı Bağlamında Siyasal Katılma: Erzurum Seçmeni Üzerine Bir Araştırma”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 30: 81-111.
- Tunçer, Mehmet ve Arıman, Yasemin (2016). “Aile ve Çevre, Genel Ekonomik Görünüm ve Vergi Faktörlerinin Seçmenlerin Siyasi Tercihleri Üzerindeki Etkisi: Trabzon İli Örneği”. *International Journal of Social Sciences and Education Research* 2(1): 268-283.
- Turan, Erol vd. (2015). “Kastamonu Bölgesinde Siyasal Tutum ve Davranışlarda Sosyo-Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Etkisi”. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 9: 100-119.
- Turan, Erol ve Temizel, Metehan (2015). *Türkiye’de Seçmen Davranışları*. Konya: Kömen Yayınları.
- Unbehaun, Horst (2006). *Türkiye Kırsalında Kliyentalizm ve Siyasal Katılım*. Çev. Mehmet Öztürk. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Ünal, Betül A. (2016). “Oy Verme Davranışı Modelleri”. *OÜSOBİAD*: 95-119.
- Wedel, Heidi (2001). *Siyaset ve Cinsiyet*. Çev. Can Kurultay. İstanbul: Melis Yayınları.
- Yavaşgel, Emine (2004). *Temsilde Adalet ve Siyasal İktidar Açısından Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Durum*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yeşilorman, Mehtap (2005). “Do Family Lose Their Political Efficacy or Not? Revisiting Intergenerational Transmission of Party Identification”. *Bilig* 32: 109-124.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yıldırım, Murat (2014). “Parti Aday Tercihlerinin Seçmen Davranışına Etkisi 2009 Yerel Seçimleri Uşak İli Örneği”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 17*: 15-38.
- Yılmaz, Cengiz vd. (2012). “Türkiye’de Siyasi Kutuplaşmayı Oluşturan Unsurlar: Seçmen Tercihlerinde Ekonomik Oy Verme Davranışından Toplumsal Travma Kuramına Kadar Bir Dizi Etkenin Görece Etkileri”. *İktisat İşletme ve Finans 27(311)*: 9-39.
- Yolçu, Neslihan (2011). “12 Eylül Referandumunda Siyasal Partilerin İnternet Kullanımı ve Kampanya Söylemleri”. *The Academic Journal of Information Technologies 2*: 1-23.
- Yontar, İbrahim G. ve Savut, Emre (2016). “Seçilmiş Avrupa Ülkeleri ve Türkiye’de Göçmenlerin Siyasal Katılımı”. *Yönetim Bilimleri Dergisi 14(28)*: 251-288.
- Yücekök, Ahmet (1997). *Dinin Siyasallaşması: Din-Devlet İşlerinde Türkiye Deneyimi*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Yücekök, Ahmet N. (1987). *Siyasetin Toplumsal Tabanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Yücel, Bülent (2013). “Seçimlere Katılma Oranının Siyasi Sisteme Etkisi Üzerine Gözlemler”. *Yasama Dergisi 24*: 1-36.

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onayı

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Pınar ÇOBAN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi ABD

Sayın **Pınar ÇOBAN,**

“**Medeni Durumun Seçmen Davranışına Etkisi Üzerine: Evliliğin Etkisi**” İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2019/69) kurulumuzun 26.02.2019 tarihli ve 2019/02 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zühal Demirci (Üye)